

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA I GMINY KLUCZBORK 2015-2020

Kluczbork, 2014

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	4
1.1. Przesłanki opracowania Strategii oraz Metodologia Prac	5
1.2. Badania ankietowe	6
2. DIAGNOZA GMINY KLUCZBORK	11
2.1. Środowisko przyrodnicze i powiązania funkcjonalno-przestrzenne	11
2.1.1. Zagospodarowanie przestrzenne gminy	11
2.1.2. Zasoby naturalne	17
2.1.3. Walory przyrodnicze i krajobrazowe	17
2.1.4. Infrastruktura i powiązania transportowe	20
2.1.5. Gospodarka wodna	25
2.1.6. Ochrona środowiska w tym gospodarka odpadami	26
2.2. Społeczeństwo i jakość życia	30
2.2.1. Kapitał ludzki	30
2.2.2. Kapitał społeczny	35
2.2.3. Jakość życia	39
2.2.4. Analiza finansowa Gminy Kluczbork	70
2.2.5. Wykorzystanie środków unijnych	74
3. ZINTEGROWANA ANALIZA SWOT DLA GMINY KLUCZBORK	76
4. WIZJA	91
5. PLANY STRATEGICZNE GMINY KLUCZBORK NA LATA 2015-2020	92
5.1. Rozwój gospodarczy gminy Kluczbork	93
5.1.1. Cel operacyjny: Rozwój terenów inwestycyjnych	93
5.1.2. Cel operacyjny: Wzmacnianie znaczenia Kluczborka jako ośrodka subregionalnego	95
5.1.3. Cel operacyjny: Wspieranie przedsiębiorczości	95
5.1.4. Cel operacyjny: Poprawa dostępności komunikacyjnej	96
5.1.5. Cel operacyjny: Rozwój turystyki	98
5.2. Podniesienie jakości życia mieszkańców gminy Kluczbork	99
5.2.1. Cel operacyjny: Rozwój sportu i rekreacji	100
5.2.2. Cel operacyjny: Rozwój kultury	101
5.2.3. Cel operacyjny: Poprawa bezpieczeństwa	103
5.2.4. Cel operacyjny: Przyjazna i efektywna administracja	104
5.2.5. Cel operacyjny: Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych	105
5.2.6. Cel operacyjny: Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich	107
5.3. Aktywne i nowoczesne społeczeństwo	109
5.3.1. Cel operacyjny: Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego	110
5.3.2. Cel operacyjny: Zapobieganie wykluczeniu społecznemu	111
5.3.3. Cel operacyjny: Zdrowie	113
5.4. Kształtowanie przestrzeni sprzyjającej rozwojowi społeczno-gospodarczemu gminy	114
5.4.1. Cel operacyjny: Poprawa ładu przestrzennego i rewitalizacja gminy Kluczbork	115
5.4.2. Cel operacyjny: Poprawa jakości środowiska przyrodniczego	116
6. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII	118

6.1. Zasady realizacji Strategii	118
6.2. Model realizacji Strategii	120
6.3. Podmioty zaangażowane w realizację Strategii	120
6.4. Finansowanie realizacji Strategii	121
6.5. Monitorowanie i ewaluacja Strategii	121
6.5.1. Monitorowanie	121
6.5.2. Ewaluacja	122
7. Spis wykresów, map, zdjęć i tabel	126
7.1. Spis wykresów	126
7.2. Spis map	127
7.3. Spis zdjęć	128
7.4. Spis tabel	128

1. WPROWADZENIE

Strategia to wyznaczenie głównych, długoterminowych celów działania, celów pośrednich oraz metod ich osiągania. Można powiedzieć krócej, że strategia to po prostu racjonalne planowanie. Racjonalne planowanie jest niezbędne w życiu prywatnym, w sferze gospodarczej, ale również w sprawach o charakterze publicznym. Strategiczne zarządzanie w sektorze administracji publicznej ma znaczenie przede wszystkim ze względu na potrzebę stałej racjonalizacji oraz podnoszenia efektywności gospodarowania funduszami publicznymi, a także stałe podnoszenie jakości usług świadczonych na rzecz społeczeństwa.

Punktem wyjścia do prac nad nową strategią rozwoju były m.in. wnioski wynikające z realizacji Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Kluczbork 2004-2019. Wiele inwestycji i przedsięwzięć wynikających ze Strategii zostało wykonanych. Dzięki podjętym działaniom w ramach projektu Rewitalizacji nastąpiła odnowa wyglądu Kluczborskiego Rynku i wielu pięknych kamienic. Podobnie zadbaliliśmy o Zabytkowy Park Miejski. Na naszym terenie powstały nowe inwestycje, dzięki którym między innymi stworzone zostały kolejne miejsca pracy. Budowana jest obwodnica miasta. Sukcesywnie rozbudowywana jest sieć kanalizacyjna na terenach wiejskich, oraz realizowanych jest wiele innych ważnych inwestycji.

Przyjęta perspektywa wpisuje się w ramy czasowe regionalnych i krajowych dokumentów o charakterze strategicznym.

Ramy czasowe Strategii mają ścisły związek z nowym okresem programowania funduszy z Unii Europejskiej.

1.1. Przesłanki opracowania Strategii oraz Metodologia Prac

Podstawą do określenia celów strategicznych, którymi gmina Kluczbork będzie się kierowała w latach 2015-2020 było przygotowanie diagnozy społeczno-gospodarczej oraz zintegrowanej analizy SWOT.

Strategia Dokument w pierwszej części zawiera diagnozę stanu obecnego, druga część zawiera Zintegrowaną Analizę SWOT, natomiast w trzeciej części określono cele strategiczne, które mają za zadanie przybliżyć gminę do osiągnięcia pożądanego stanu. Celami tymi są:

- 1. Rozwój gospodarczy gminy Kluczbork**
- 2. Podniesienie jakości życia mieszkańców gminy Kluczbork,**
- 3. Aktywne i nowoczesne społeczeństwo.**
- 4. Kształtowanie przestrzeni sprzyjającej rozwojowi społeczno-gospodarczemu gminy.**

Struktura strategii rozwoju gminy złożona jest z następujących podstawowych elementów: wizji rozwoju gminy (misji), opisu kluczowych problemów (pośrednich celów strategicznych) warunkujących rozwój gminy oraz planów strategicznych. Plany działania odpowiadają sformułowanej wcześniej wizji rozwoju gminy i dotyczą spraw określonych jako kluczowe z punktu widzenia jej dalszego rozwoju.

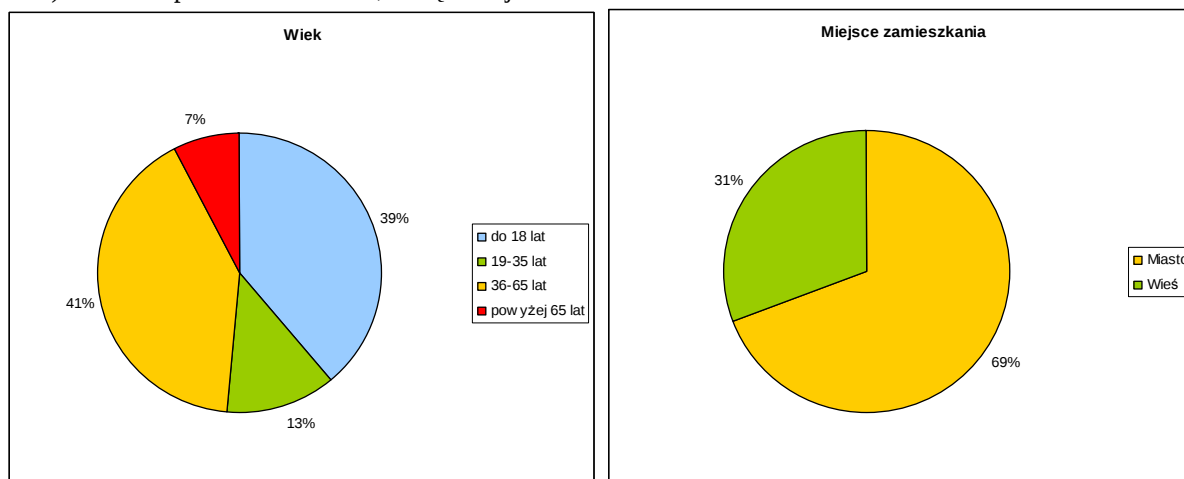
Prace nad Strategią Rozwoju Gminy Kluczbork rozpoczęto od badań ankietowych, które przeprowadzono w 2013r , jednocześnie badaniom poddano sytuację społeczną i gospodarczą na podstawie ogólnodostępnych danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego, danych od komórek organizacyjnych Urzędu Miejskiego w Kluczborku oraz danych zebranych podczas konsultacji społecznych. Diagnozę opracowano m.in. na podstawie następujących zagadnień: zjawiska demograficzne, środowisko przyrodnicze, infrastruktura drogowa, gospodarka, edukacja, rynek pracy, pomoc społeczna, opieka zdrowotna, bezpieczeństwo publiczne, kultura i sport.

Analizie poddano słabe i mocne strony, szanse i zagrożenia związane z wyszczególnionymi dziedzinami. W następnej kolejności określono cel główny oraz cele strategiczne i operacyjne rozwoju gminy w kontekście wyzwań związanych z nowym okresem programowania funduszy unii europejskiej.

1.2. Badania ankietowe

W trakcie prac nad strategią rozwoju gminy Kluczbork przeprowadzono ankietę wśród mieszkańców gminy Kluczbork w celu określenia kwestii problemowych, potrzeb oraz kierunków rozwoju gminy Kluczbork. Ankietę można było wypełnić i wysłać za pośrednictwem Internetu ze strony internetowej www.kluczbork.eu oraz dostarczyć w wersji papierowej do Urzędu Miejskiego. Udział w ankiecie wzięło 1216 mieszkańców gminy, co stanowi 3,36 % populacji gminy Kluczbork z czego 57 % to mężczyźni, a 43 % to kobiety. Ankietę najczęściej wypełniały osoby w przedziale wiekowym 36-65 lat (41 %) oraz osoby w wieku do 18 lat (39 %). Aż 97 % ankietowanych to mieszkańcy gminy Kluczbork, którzy mieszkają na jej terenie od ponad 10 lat, 69 % ankietowanych mieszka na terenie miasta, a 31 % na terenie wiejskim gminy.

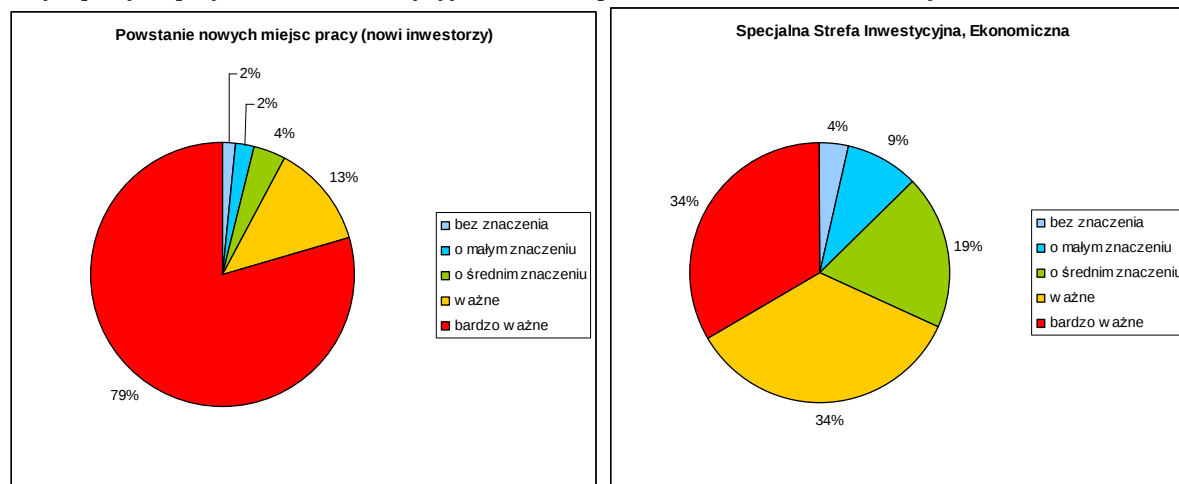
Wykres 1. Procentowy udział respondentów ze względu na grupy wiekowe oraz miejsce zamieszkania (miasto, wieś). Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.

Wszystkie wyniki przeprowadzonej ankiety, przedstawione w formie graficznej (wykresy) znajdują się w załączniku nr 1 do strategii.

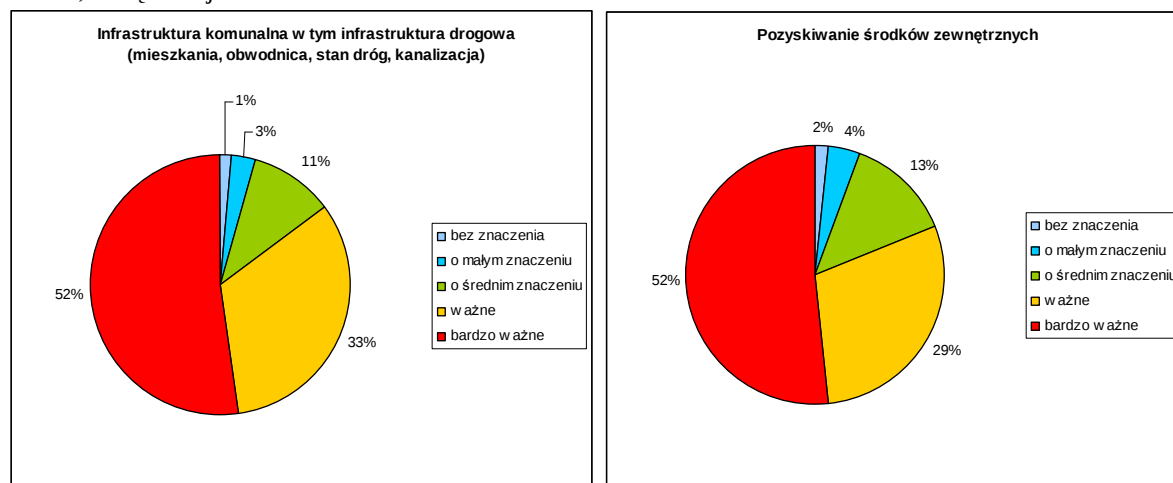
W ankiecie zapytano mieszkańców o znaczenie wymienionych zagadnień w procesie rozwoju gminy. Za najważniejsze uznano powstanie nowych miejsc pracy (nowi inwestorzy) gdzie aż 79 % mieszkańców zaznaczyło to zagadnienie jako bardzo ważne, a 13 % jako ważne. Jednak tworzenie nowych miejsc pracy i poszukiwanie nowych inwestorów nie jest jedynie związane z rozwojem Specjalnej Strefy Inwestycyjnej, ponieważ jedynie 34 % uznało to zagadnienie jako bardzo ważne w procesie rozwoju gminy (taki sam procent ankietowanych uznał to zagadnienie jako ważne).

Wykres 2. Znaczenie poszczególnych zagadnień w procesie rozwoju gminy Kluczbork. Powstanie nowych miejsc pracy i Specjalna Strefa Inwestycyjna. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.

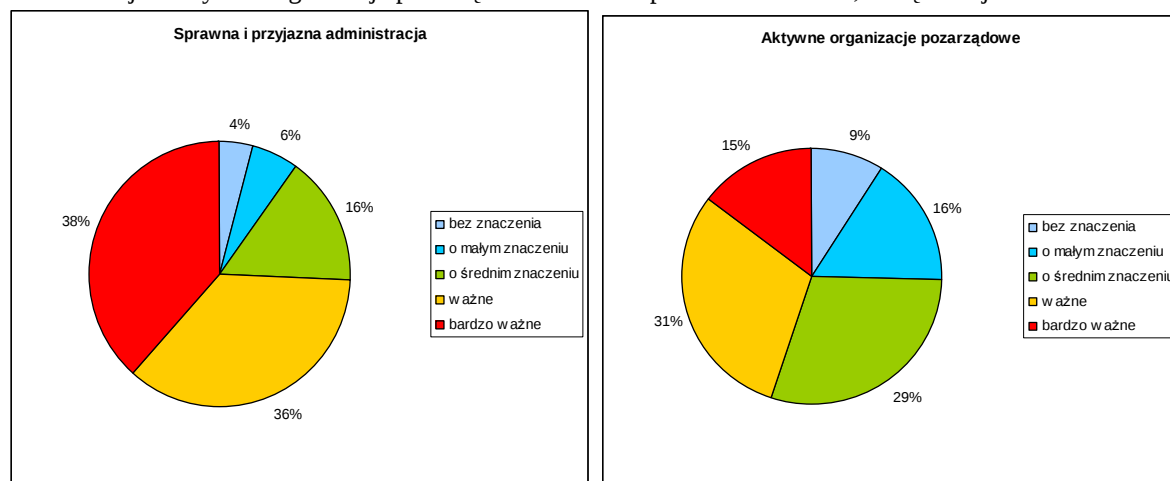
Kolejnymi ważnymi zagadnieniami w procesie rozwoju gminy według ankietowanych są infrastruktura komunalna w tym infrastruktura drogowa, mieszkania, obwodnica, stan dróg, kanalizacja (52 % bardzo ważne, 33 % ważne) oraz pozyskiwanie środków zewnętrznych (52 % bardzo ważne, 29 % ważne).

Wykres 3. Znaczenie poszczególnych zagadnień w procesie rozwoju gminy Kluczbork. Infrastruktura komunalna w tym infrastruktura drogowa oraz pozyskiwanie środków zewnętrznych. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.

38 % ankietowanych uznało za bardzo ważną, a 36 % za ważną dla rozwoju gminy sprawną i przyjazną administrację, co kontrastuje z oceną istoty dla rozwoju gminy aktywnych organizacji pozarządowych – 15 % bardzo ważne, 31 % ważne.

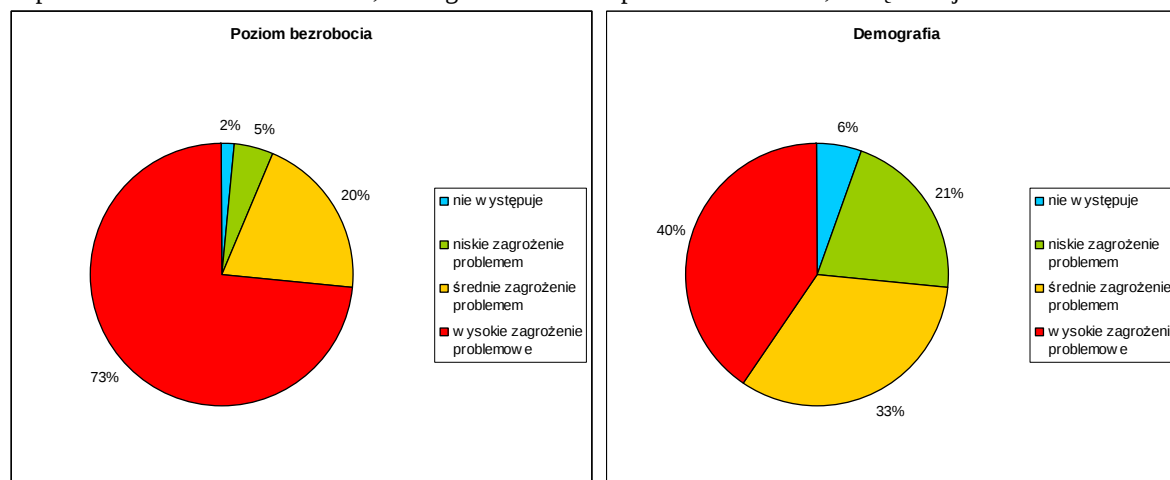
Wykres 4. Znaczenie poszczególnych zagadnień w procesie rozwoju gminy Kluczbork. Sprawna i przyjazna administracja i aktywne organizacje pozarządowe. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.

Jako najmniej znaczącą dla rozwoju gminy uznano współpracę z miastami partnerskimi: Dzierżoniów, Bad Durkheim, Brzeżany, Wells (8 % bardzo ważne, 15 % ważne).

Oceniając występowanie wymienionych w ankiecie kwestii problemowych i stopień zagrożenia dla ich występowania w gminie Kluczbork ankietowani uznali, że największe zagrożenie stanowi poziom bezrobocia (73 % wysokie zagrożenie, 20 % średnie zagrożenie). Kolejnymi znaczącymi zagrożeniami są według ankietowanych demografia (40 % wysokie zagrożenie, 33 % średnie zagrożenie) oraz poziom ubóstwa (38 % wysokie zagrożenie, 42 % średnie zagrożenie).

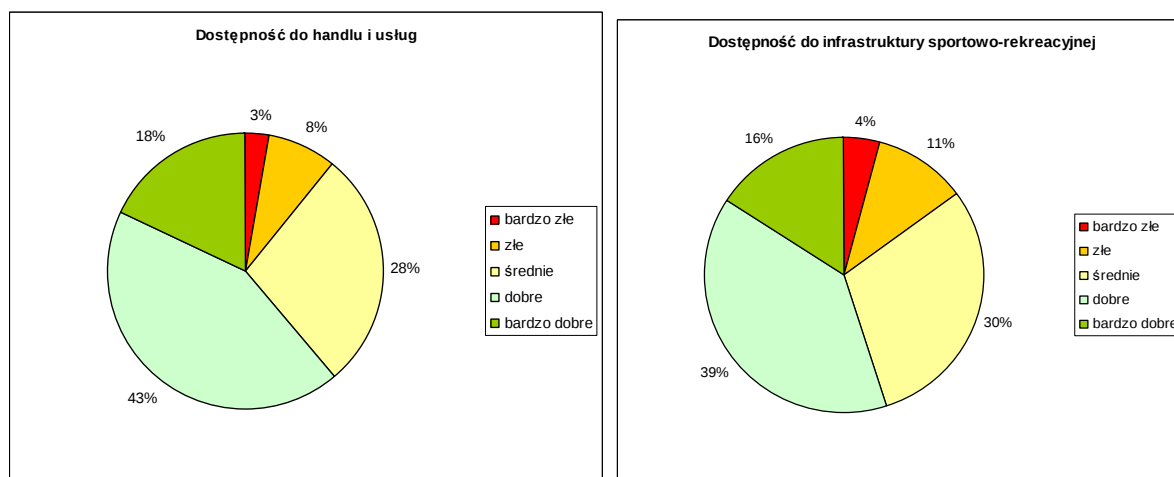
Wykres 5. Kwestie problemowe i stopień zagrożenia dla ich występowania w gminie Kluczbork wg. respondentów. Poziom bezrobocie, demografia. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.

Ankietowani najmniej zagrożeni widzą problemami: aktywność mieszkańców (17 % wysokie zagrożenie, 42 % średnie zagrożenie), stan środowiska przyrodniczego (15 % wysokie zagrożenie, 41 % średnie zagrożenie) oraz oferta kulturalna (16 % wysokie zagrożenie, 36 % średnie zagrożenie).

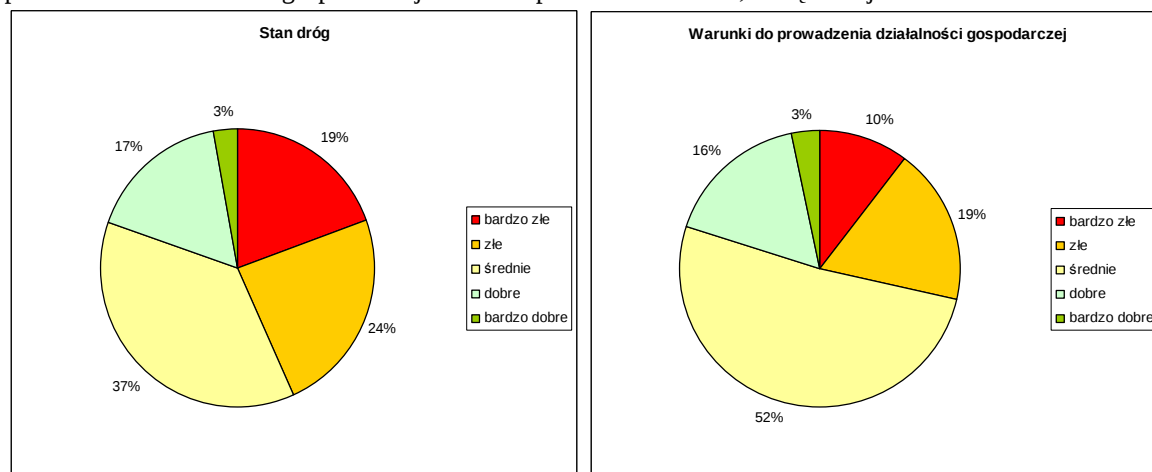
Jeżeli chodzi o ocenę przez ankietowanych warunków życia w gminie Kluczbork w kontekście wymienionych zagadnień to najwyżej została oceniona dostępność do usług i handlu (18 % bardzo dobre warunki, 43 % dobre warunki), dostęp do Internetu (18 % bardzo dobre warunki, 39 % dobre warunki) oraz dostępność infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (16 % bardzo dobre warunki, 39 % dobre warunki).

Wykres 6. Ocena warunków życia w gminie Kluczbork przez respondentów. Dostępność do handlu i usług, dostępność do infrastruktury sportowo – rekreacyjnej. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku

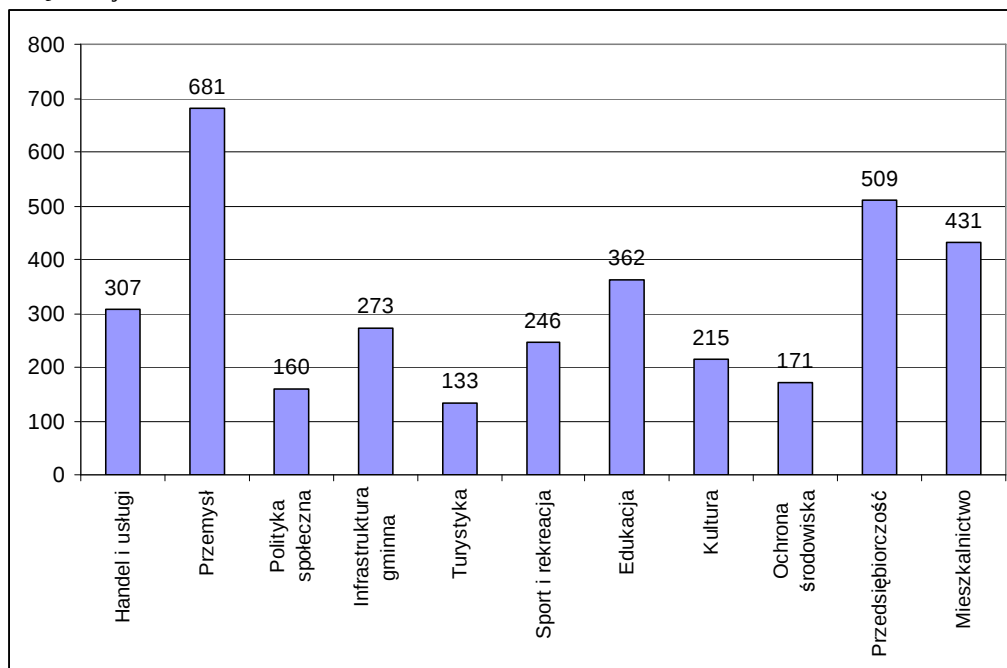
Najniżej zostały ocenione warunki życia związane z gospodarką odpadami (3 % bardzo dobre warunki, 22 % dobre warunki), stanem dróg (3 % bardzo dobre warunki, 17 % dobre warunki) oraz warunkami do prowadzenia działalności gospodarczej (3 % bardzo dobre warunki, 16 % dobre warunki).

Wykres 7. Ocena warunków życia w gminie Kluczbork przez respondentów. Stan dróg, warunki do prowadzenia działalności gospodarczej. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.

W ankiecie poproszono respondentów o wskazanie trzech najistotniejszych dla gminy Kluczbork kierunków rozwoju. Najczęściej wskazywany był przemysł (681 razy), przedsiębiorczość (509 razy) oraz mieszkalnictwo (431 razy). Najrzadziej turystyka (133 razy) polityka społeczna (160 razy) i ochrona środowiska (171 razy). Szczegóły przedstawia wykres nr 8.

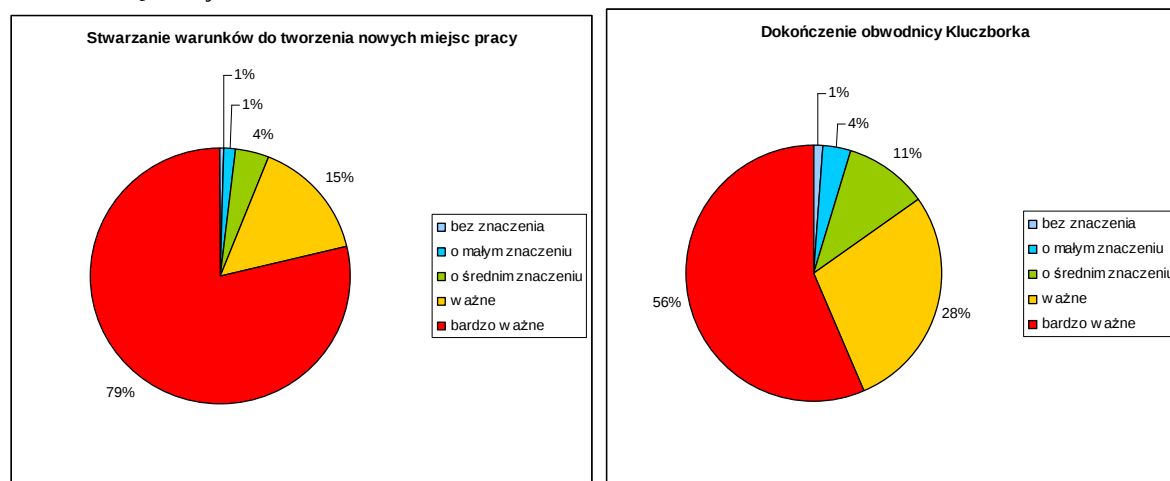
Wykres 8. Najistotniejsze według respondentów kierunki rozwoju dla gminy Kluczbork. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.

W pytaniu jakie działania / przedsięwzięcia powinny być zrealizowane do 2020 roku ankietowani najczęściej wskazywali na stwarzanie warunków do tworzenia nowych miejsc

pracy (79 % bardzo ważne, 15 % ważne), remonty dróg (56 % bardzo ważne, 30 % ważne) oraz dokończenie obwodnicy Kluczborka (56 % bardzo ważne, 28 % ważne).

Wykres 9. Działania i przedsięwzięcia najważniejsze w ocenie respondentów do realizacji do 2020 r. Stwarzanie warunków do tworzenia nowych miejsc pracy, dokończenie obwodnicy Kluczborka. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.

Za mniej ważne uznano modernizację Ośrodka Turystyczno Wypoczynkowego w Bąkowie (17 % bardzo ważne, 22 % ważne), rozbudowę monitoringu miejskiego (20 % bardzo ważne, 24 % ważne) oraz modernizację krytej pływalni (23 % bardzo ważne, 26 % ważne).

2. DIAGNOZA GMINY KLUCZBORK

2.1. Środowisko przyrodnicze i powiązania funkcjonalno-przestrzenne

2.1.1. Zagospodarowanie przestrzenne gminy

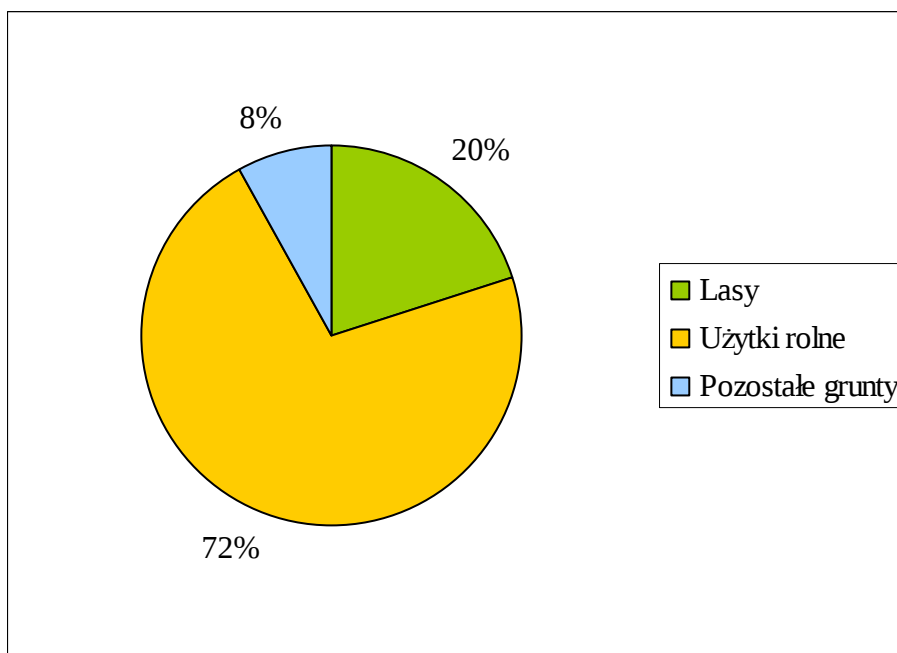
W strukturze funkcjonalno – przestrzennej województwa, Gmina Kluczbork zajmuje ważne miejsce jako ośrodek subregionalny - przeznaczony do obsługi gmin północnej Opolszczyzny w zakresie usług specjalistycznych oraz wyższego rzędu. Pod względem potencjału terenowego, ludnościowego oraz gospodarczego Gmina Kluczbork należy do grupy powyżej przeciętnej wojewódzkiej.

Powierzchnia gminy wynosi 217 km², co stanowi 2% powierzchni województwa opolskiego (7 miejsce).

Gmina Kluczbork wraz z sąsiednimi gminami Byczyna, Wołczyn, Lasowice Wielkie tworzy powiat kluczborski. Administracyjnie dzieli się na miasto Kluczbork i 23 sołectwa.

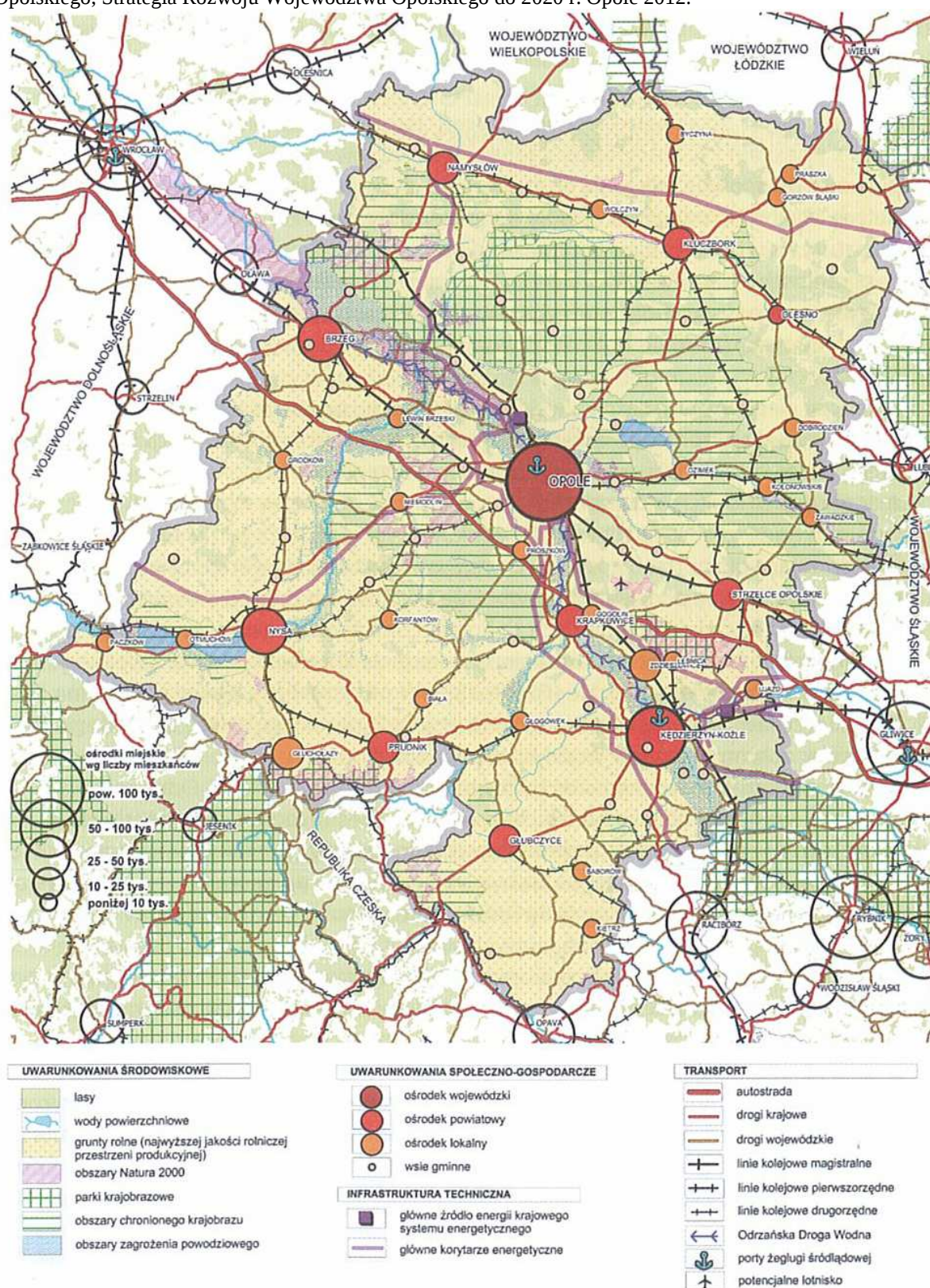
W strukturze użytkowania gruntów dominują użytki rolne zajmujące **71,8%** ogółu gruntów. Lasy stanowią **19,8%**, a pozostałe grunty (osiedlowe, komunikacyjne, wody, nieużytki) – **8,4%** (dane za 2012r.).

Wykres 10. Struktura użytkowania gruntów w Gminie Kluczbork. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.

Lokalizacja oraz dostępność komunikacyjna gminy są jednymi z najważniejszych czynników determinujących możliwość jej rozwoju. Korzystne usytuowanie geograficzne miasta oraz dogodne połączenia komunikacyjne stanowią dla wielu rodzajów działalności gospodarczej bardzo ważny czynnik stanowiący o inwestycyjnych zaletach danego miejsca. Kluczbork jest położony na skrzyżowaniu szlaków kolejowych i drogowych (drogi krajowej nr 11 łączącej Wielkopolskę z Górnym Śląskiem z drogą nr 45 Opole-Łódź). W odległości niecałych 40 km przebiega odcinek Wrocław-Opole autostrady A1.

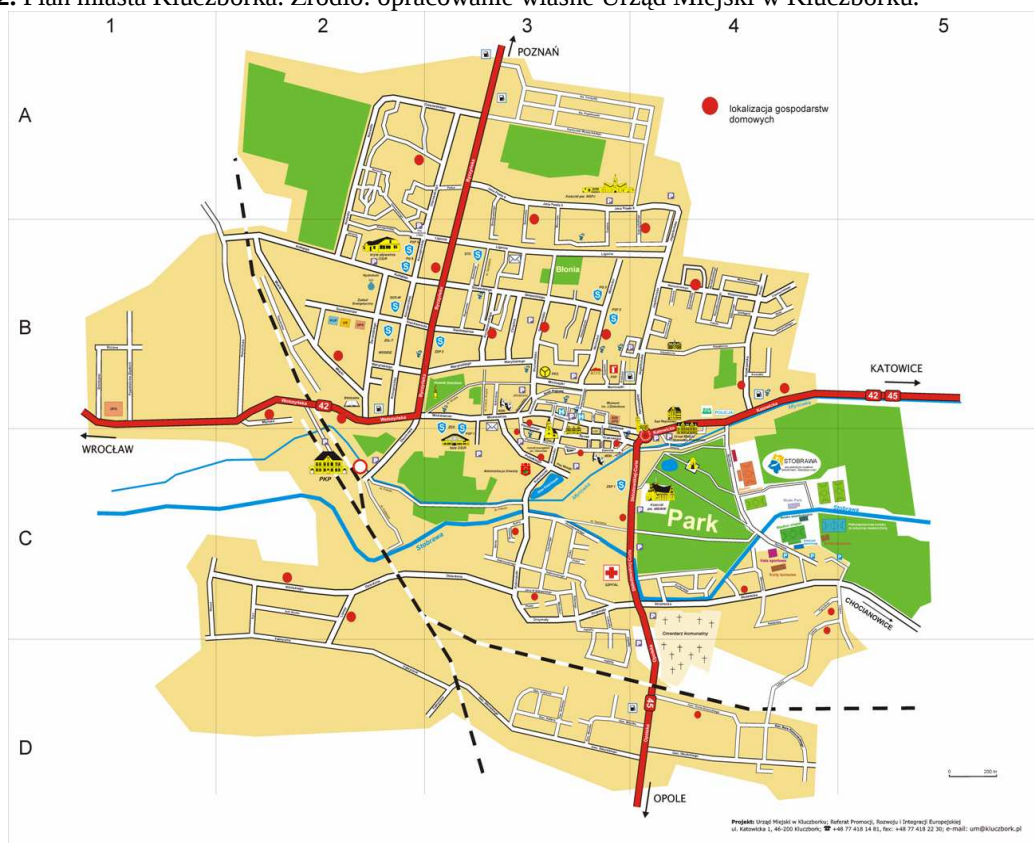
Mapa 1. Uwarunkowania przestrzenne województwa opolskiego. Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. Opole 2012.

Organizacja przestrzeni miejskiej Kluczborka i gminy zdeterminowana jest układem komunikacyjnym. Podstawowe kierunki rozwoju przestrzennego miasta powinny koncentrować się na istniejącym lub zmodernizowanym układzie komunikacyjnym. Szczególnie istotne jest dokończenie rozpoczętej budowy obwodnicy Kluczborka co pozwoli odciążyć ruch samochodowy w mieście głównie poprzez zakaz wjazdów samochodów ciężarowych. Do chwili obecnej wykonana jest część obwodnicy łącząca drogi krajowe nr 45 i 42, a do realizacji jest odcinek łączący drogi krajowe nr 42.

Uszczegółowione założenia polityki przestrzennej znajdują swój wyraz w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Kluczbork oraz planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego.

Mapa 2. Plan miasta Kluczborka. Źródło: opracowanie własne Urząd Miejski w Kluczborku.

W Gminie Kluczbork większość miejscowości ma uchwalone plany miejscowe, przy czym miasto Kluczbork oraz wsie Ligota Dolna, Ligota Górna, Ligota Zamecka są objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w całości w granicach administracyjnych. Tylko siedem wsi nie ma planów miejscowych (Bogacka Szklarnia, Czaple Stare, Czaple Wolne, Maciejów, Nowa Bogacica, Unieszów, Żabiniec). Pozostałe

miejsowości w Gminie Kluczbork posiadają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla terenów zainwestowanych (obejmujących tereny zwartej zabudowy i jej najbliższych okolic) Poziom ten uznaje się za wystarczający na obecnym etapie i nie stanowi on bariery rozwojowej dla gminy.

Opracowane przez władze samorządowe „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Kluczbork” określa politykę przestrzenną miasta i gminy, której celem jest ukierunkowanie procesu podnoszenia jakości życia mieszkańców i poziomu sprawności funkcjonowania miasta i gminy poprzez ocenę i wykorzystanie terytorialnych warunków jego rozwoju. Działalność decyzyjna zmierzająca do zmiany w fizycznym zagospodarowaniu i organizacji funkcjonowania miasta i wsi musi brać pod uwagę środowisko przyrodnicze, kulturowe, powiązania infrastrukturalne, stan zagospodarowania urbanistycznego, rysujące się tendencje gospodarcze i społeczne w wymiarze lokalnym i ponadlokalnym.

Problemy związane z degradacją tkanki miejskiej zostały zdiagnozowane w Lokalnym Programie Rewitalizacji na lata 2009-2015 przyjętego uchwałą Rady Miejskiej w Kluczborku.

W ostatnim czasie zrealizowano duży projekt rewitalizacyjny pn. „Rewitalizacja miasta Kluczborka obejmująca remont Ratusza, dróg i kanalizacji deszczowej wokół Rynku, remont Parku Miejskiego oraz remont części wspólnych budynków wspólnot mieszkaniowych”. Był to zintegrowany projekt ukierunkowany na odnowę i zwiększenie znaczenia i funkcji najważniejszych obiektów zabytkowych miasta.

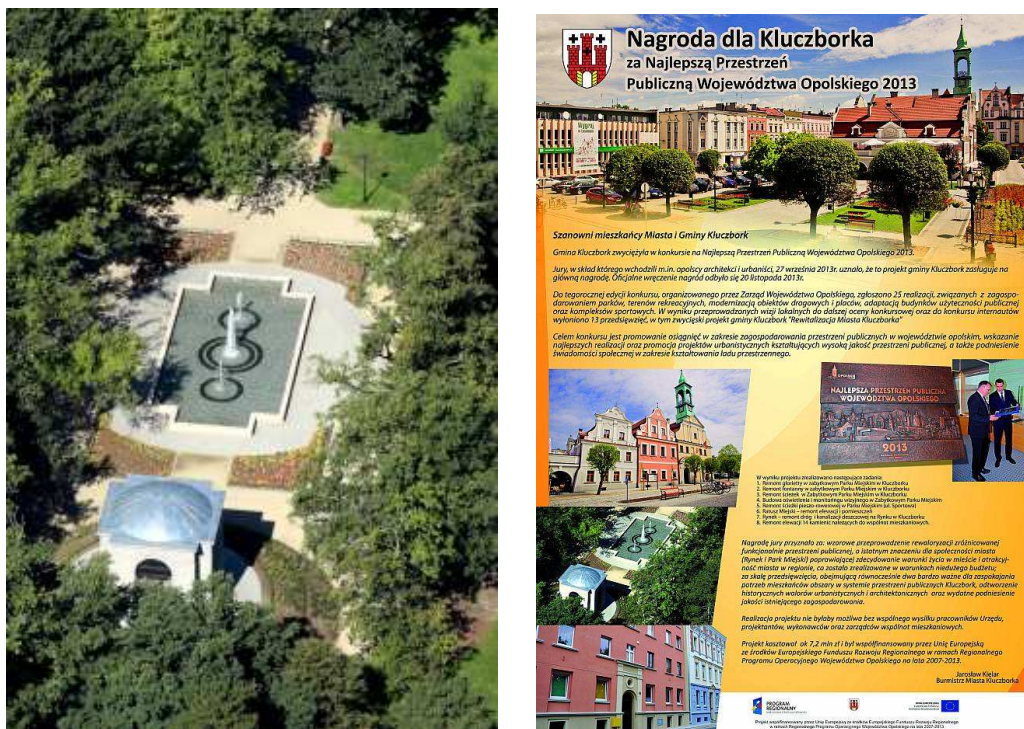
W ramach projektu wykonano:

- a) Remont gloriety w zabytkowym Parku Miejskim w Kluczborku
- b) Remont fontanny w zabytkowym Parku Miejskim w Kluczborku.
- c) Remont ścieżek w Zabytkowym Parku Miejskim w Kluczborku
- d) Budowa oświetlenia i monitoringu wizyjnego w Zabytkowym Parku Miejskim
- e) Remont ścieżki pieszo-rowerowej w Parku Miejskim (ul. Sportowa) 2011
- f) Ratusz Miejski – remont elewacji i pomieszczeń 2011-2012
- g) Rynek – remont dróg i kanalizacji deszczowej na Rynku w Kluczborku -2012
- h) Remont elewacji 14 kamienic należących do wspólnot mieszkaniowych. 2011-2012
- i) Realizacja projektu rozpoczęła się w kwietniu 2010 i zakończyła się w 2012 r.

Gmina Kluczbork koordynowała również drugi projekt pn. „Rewitalizacja Miasta Kluczborka – budynki mieszkaniowe z częścią usługową”, w ramach którego zostało odnowionych 10 kamienic należących do wspólnot mieszkaniowych.

Projekt Rewitalizacji otrzymał nagrodę za Najlepszą Przestrzeń Publiczną Województwa Opolskiego 2013.

Zdjęcie 1. Zrewitalizowany Park Miejski oraz informacja dotycząca nagrody za Najlepszą Przestrzeń Publiczną Województwa Opolskiego 2013. Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.

Oprócz tego gmina corocznie współfinansuje remonty kamienic wpisanych do rejestru zabytków.

Mimo zrealizowania tych istotnych działań nadal potrzeby w zakresie rewitalizacji miasta są duże, wspomnieć tu należy m.in. o kamienicach w centrum miasta, które nie przystąpiły do programu rewitalizacji, oraz murach miejskich.

Obszary wymagające rewitalizacji na obszarze gminy:

- mury obronne ,
- dalsza rewitalizacja starego miasta,
- rewitalizacja kamienic ujętych w ewidencji zabytków i rejestrze zabytków,
- rewitalizacja podwórek na osiedlach mieszkaniowych w starym i nowym budownictwie,

- rewitalizacja obszarów przemysłowych i zdegradowanych (teren po Famprze pomiędzy Kinem a Ośrodkiem Sportu i Rekreacji,)
- Kościoły zabytkowe.

2.1.2. Zasoby naturalne

Budowa geologiczna gminy, ze zdecydowaną przewagą utworów piaszczysto - żwirowych genezy wodnolodowcowej i utworów gliniastych genezy lodowcowej sprzyja występowaniu i stwarza warunki do prowadzenia eksploatacji surowców mineralnych dla potrzeb lokalnych społeczności. Utwory te od wielu lat stanowiły i stanowią lokalną bazę dla eksploatacji kruszywa naturalnego w złożach kruszywa naturalnego: piasku - Maciejów i Czaple Stare, pospółki - Czaple Stare oraz łu i gliny czwartorzędowej w Bąkowie i Gotartowie oraz surowca ilastego dla potrzeb ceramiki budowlanej w złożu Ligota Dolna.

Wszystkie udokumentowane na terenie gminy złoża surowców mineralnych zaliczają się do złóż małych i nie mają dużego perspektywicznego znaczenia.

2.1.3. Walory przyrodnicze i krajobrazowe

Obszar gminy leży w obrębie regionalnego, przestrzennego systemu przyrodniczego. Podstawowym elementem przyrodniczej struktury przestrzennej obszaru jest dolina Stobrawy, pełniąca funkcje ekologiczne, hydrologiczne i klimatyczne. Jako element struktury regionalnej, łączącej obszar opracowania z terenami zewnętrznymi rangi wojewódzkiej i regionalnej (obszar węzłowy 10 K Bory Stobrawskie krajowej sieci ekologicznej ECONET-PL, w skład którego wchodzi m.in.: Stobrawski Park Krajobrazowy, Obszar Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko-Turawskie”), zapewnia wzajemne powiązanie obszarów zasilania, odpowiada za obieg materii, energii i informacji genetycznej pomiędzy terenami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Dolina Stobrawy zapewnia łączność przestrzenną ekologicznego systemu przestrzennego z Obszarem Chronionego Krajobrazu Lasy Stobrawsko-Turawskie, a następnie z korytarzem ekologicznym doliny Odry i obszarem węzłowym biocentrum 17M. ECONET-PL o randze międzynarodowej pod nazwą Dolina Środkowej Odry. Uzupełnieniem przyrodniczych połączeń zewnętrznych gminy są

kompleksy leśne, przy czym główne znaczenie posiada kompleks w południowo-zachodniej części gminy. Podstawowe przyrodnicze powiązania zewnętrzne obszaru badań tworzą:

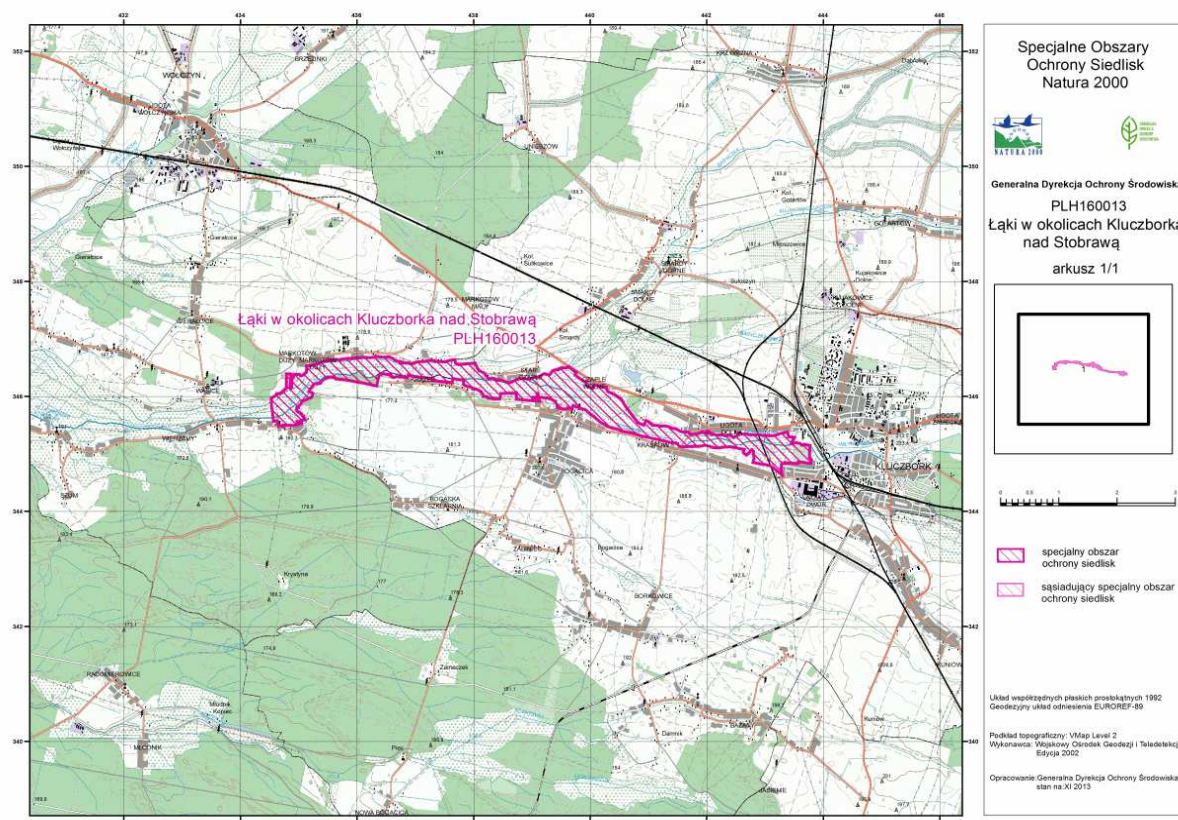
- dolina Stobrawy,
- doliny dopływów Stobrawy i Bogacicy,
- wielkopowierzchniowe kompleksy leśne.

Obszar Gminy Kluczbork praktycznie w całości stanowi przykład krajobrazu kulturowego, ukształtowanego przez człowieka, z wyraźną dominacją roślinności pól uprawnych, łąk i zabudowy. Gmina położona jest w dolinach rzecznych oraz na wysoczyźnie równinnej i falistej. Najbardziej urozmaicona rzeźba terenu występuje w części wschodniej w obrębie Progu Woźnickiego. Omawiany obszar charakteryzuje się znaczną harmonią krajobrazu pomimo ogromnych przekształceń antropogenicznych. Wrażenie to sprawiają zadrzewienia i aleje przydrożne poprawiające wizerunek gminy oraz stosunkowo dobrze zachowane niektóre doliny rzeczne (Bogacicy, Stobrawy i Baryczki). Obszary najbardziej przekształcone, ubogie w elementy wzbogacające krajobraz występują w północnej części gminy i na południowy-wschód od miasta Kluczborka. Mała ilość naturalnych elementów wzbogacających i wzmacniających ekosystemy polne wpływa negatywnie na harmonię krajobrazu i wzmacnia procesy degradujące (erozję, przesuszenie terenu, zubożenie gatunków ptaków owadożernych, pogorszenie retencyjności wód). Wyróżniające się walory krajobrazowe zasługujące na uwagę i ochronę (urozmaicona rzeźba terenu, mozaika zadrzewień, zakrzaczeń i łąk oraz niewielkich kompleksów leśnych) występują w dolinach Stobrawy, Bogacicy i Baryczki oraz we wschodniej i południowo-zachodniej części gminy. Elementem podnoszącym znacząco walory krajobrazu są większe kompleksy leśne. Bardzo pozytywną rolę w kształtowaniu naturalnego krajobrazu odgrywają zachowane wzdłuż niektórych ciągów komunikacyjnych, cenne fragmenty zieleni przydrożnej – aleje lip, brzoź, dębów, jesionów i klonów. Miejscem wyróżniającym się krajobrazowo jest też obszar w północno-wschodniej części gminy o najbardziej urozmaiconej rzeźbie terenu (okolice Maciejowa). Gminę Kluczbork zaliczyć można do terenów bardzo bogatych w zasoby dziedzictwa kulturowego. Świadczą o tym liczne stanowiska archeologiczne z różnych epok oraz zachowane zabytkowe obiekty i układy przestrzenne. Analiza walorów krajobrazu kulturowego pod kątem dalekich widoków wykazała jednak, że – ze względu na przeważnie ulicowy układ osadnictwa wiejskiego w dolinach rzek – zespoły zabudowy wsi nie tworzą ciekawych krajobrazowo sylwet o walorach widokowych. Najciekawszym krajobrazowo

fragmentem obszaru gminy są okolice Maciejowa, ze względu na najbardziej urozmaiconą rzeźbę terenu oraz liczne zadrzewienia na stokach wzniesień.

Na terenie gminy wyznaczono również **obszar Natura 2000** „Łąki w okolicach Kluczborka nad Stobrawą” (kod obszaru PLH160013) o łącznej powierzchni 356,6 ha (34,531 ha w obszarze miejskim i 204,598 ha w obszarze wiejskim). Obszar zajmują prawie w 90% siedliska łąkowe i zaroślowe, pozostałą część zajmują siedliska rolnicze oraz inne tereny (miasta, wsie, drogi, śmietniska, kopalnie, tereny przemysłowe). Na terenie wchodzącym jeszcze w administracyjne granice Kluczborka występują zbiorowisko okresowo koszonych łąk ze szczawiami, rdestem węzownikiem, wierzbówką, turzycami oraz mozgą trzcinową i krwiściągiem lekarskim kształtujące się wzdłuż rzeki Stobrawy. Bardziej podmokłe fragmenty zarasta trzcina. Niektóre miejsca są odkształcone ze znacznym udziałem pokrzywy. Natomiast fragmenty położone w części wschodniej i południowo-wschodniej miejscami porasta dąb szypułkowy, olcha czarna i wierzby. Część łąk nosi ślady wiosennego wypalania. Po stronie zachodniej budowana jest obwodnica Kluczborka rozdzielająca dawnej jednolity kompleks na dwie części. Łąki za drogą są regularnie koszone. Stobrawa prowadzi czystą wodę, na wschodniej granicy łąk jest podpiętrzana niewielką śluzą. Przez łąkę prowadzony jest rów odwadniający zarośnięty trzcinami. Obiekt ten jest świeżo czyszczony. Dno doliny wyścielają mady rzeczne, lokalnie namuły. Pospolitym gatunkiem na łąkach jest żaba trawna, występuje także zaskroniec. Z obserwowanych ptaków wymienić należy skowronka polnego, pliszkę żółtą, świergotka łąkowego i czajkę. Na łąki zalatują bocian biały, gawron, szpak oraz polująca na gryzonie pustułka. Ssaki reprezentuje m. in. zając i sarna, chociaż nie są zbyt częste. W omawianych biotopach bogata jest fauna bezkręgowców. Wzdłuż rowu występują duże ilości winniczków. W miejscach gdzie pojawia się trzcina często występują ślimaki z rodzaju bursztynka (*Succinella*) oraz liczne gatunki pajaków, w tym tygrzyk paskowany. W okresie kwitnienia rosnące tutaj gatunki roślin odwiedzane są przez różne gatunki motyli chronione trzmiele, rusałki (pawik, pokrzywnik, admirał, kratkowiec, dostojki, przeplatki i inne), kilka gatunków modrzków, pазie królowej, połówce szachownica. W Stobrawie obserwowano kielbisa i płotkę, a na brzegach żabę jeziorową i żabę trawną. Wydaje się, że wiosną siedlisko jest również odpowiednie dla żaby moczarowej. Słyszano również rzekotkę drzewną. Obszar jest istotny dla ochrony 2 gatunków motyli z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej czerwonończyka nieparka (bezkregowiec) oraz modraszka nausitous (bezkregowiec).

Mapa 3. Mapa obszaru Natura 2000 „Łąki w okolicach Kluczborka nad Stobrawą”. Źródło: <http://natura2000.gdos.gov.pl/>, 09.10.2014.

Obszar Natura 2000 to nowa forma ochrony przyrody (obok istniejących parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, czy innych) wprowadzana w naszym kraju od czasu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej. Za obszary Natura 2000 uznaje się tereny najważniejsze dla zachowania zagrożonych lub bardzo rzadkich gatunków roślin, zwierząt czy charakterystycznych siedlisk przyrodniczych, mających znaczenie dla ochrony wartości przyrodniczych Europy.

2.1.4. Infrastruktura i powiązania transportowe

Drogi – układ komunikacyjny

Sieć drogową na obszarze Gminy Kluczbork tworzą :

- **drogi krajowe** (DK nr 11 , DK nr 45 i DK nr 42) o długości łącznej 33,9 km. Obecnie parametry dróg krajowych nie odpowiadają planowanym klasom, a na terenie zabudowanym miasta Kluczborka nie ma możliwości uzyskania wymaganych parametrów ze względu na istniejące zainwestowanie.

- 17 odcinków **dróg powiatowych** o długości 103,11 km. Drogi powiatowe spełniają ważną funkcję w komunikacji masowej łącząc miejscowości gminy z siedzibą władz samorządowych i ośrodkami usług a także z sąsiednimi miejscowościami. Stan dróg powiatowych, szczególnie na obszarze wiejskim, jest zły.
- sieć **dróg gminnych** o długości 133,2 km. Drogi gminne i ulice miejskie uzupełniają sieć dróg układu podstawowego, obsługują ruch miejski, ułatwiają połączenia między sołectwami oraz dojazdy do pól, łąk, pastwisk i lasów, oraz do miejsc zamieszkania, pracy, usług i wypoczynku.

Stan techniczny dróg w mieście i gminie jest zróżnicowany. W miarę możliwości uwarunkowanych posiadanymi środkami finansowymi, drogi i chodniki są sukcesywnie naprawiane i remontowane, utrzymywane w stanie nadającym się do eksploatacji.

Przebieg drogi krajowej nr 45 przez centrum Kluczborka ulicami: Opolską, Skłodowskiej i Katowicką stanowi poważną uciążliwość i zagrożenie dla mieszkańców miasta, wynikające z prowadzenia w tej relacji znacznego ruchu tranzytowego. Ponadto stanowi zagrożenie dla historycznej zabudowy śródmiejskiej objętej ochroną konserwatorską.

Również droga krajowa nr 42 przebiega przez centrum Kluczborka ulicami Wołczyńską i Byczyńską – do węzła Gotartowskiego. Podobnie jak w przypadku drogi nr 45 stanowi poważną uciążliwość i zagrożenie dla mieszkańców miasta, wynikającą z prowadzenia w tej relacji znacznego ruchu tranzytowego.

Dla poprawy warunków komunikacyjnych w mieście gmina zrealizowała już część obwodnicy zachodniej (przebiegającej w większości trasą nieczynnej linii kolejowej) o długości ok. 5km od drogi krajowej nr 45 w Kuniowie do ul. Wołczyńskiej w Ligocie Dolnej. Do zakończenia inwestycji pozostał odcinek o długości ok. 3,2 km – do ronda przy ul. Byczyńskiej.

Infrastruktura

Jednym z ważniejszych czynników określających standard życia mieszkańców, a także wpływających na realne możliwości rozwoju gminy jest stan urządzeń infrastruktury technicznej.

a) Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Miasto i Gmina Kluczbork wyposażone są w sieć wodociagową, z której korzysta 100% ludności. Zaopatrzeniem miasta i gminy w wodę zajmuje się Spółka Wodociągi i Kanalizacja „Hydrokom” sp. z o.o. w Kluczborku będąca jednoosobową spółką Gminy Kluczbork.

Realizuje ona określone ustawą o samorządzie gminnym zadania własne gminy w zakresie dostaw wody i odbioru ścieków. Miasto Kluczbork posiada mechaniczno-biologiczno-chemiczną oczyszczalnię ścieków, zlokalizowaną w Ligocie Dolnej. Zaprojektowana jest na przepływ średni 7 tys. m³ na dobę i przepływ maksymalny 10 tys. m³ na dobę. Ilość ścieków odprowadzanych do oczyszczalni wynosi obecnie ok. 5 tys. m³ na dobę. Zostały zaspokojone potrzeby w zakresie odprowadzenia ścieków w następujących miejscowościach: Ligota Dolna, Krasków, Kuniów, Ligota Zamecka, Ligota Górna, Bąków.

Miasto jest skanalizowane w **100 %**.

Łączna długość sieci kanalizacji sanitarnej na terenie wsi obecnie wynosi 44,5km, w tym:

- Ligota Dolna – 9,6km
- Gotartów - 1,6km
- Ligota Górna i Zamecka - 10,0km
- Krasków - 4,7km
- Kuniów – 8,9km
- Bąków – 9,7km

Łączna długość przykanalików na terenach wiejskich wynosi – 17,9km

Przydomowe oczyszczalnie ścieków – 355szt

Rozpoczął się projekt budowy kanalizacji sanitarnej w Bogacicy. Dofinansowanie projektu pochodzi ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Projekt obejmuje budowę 13,7 km sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Bogacica. Skanalizowanych zostanie 400 gospodarstw domowych, a z nowej sieci kanalizacji sanitarnej skorzysta dokładnie 1464 mieszkańców gminy.

Okres realizacji: 2013-2015 – koszt: ok. 9 mln zł

Po realizacji inwestycji 85,7% mieszkańców będzie miało dostęp do sieci kanalizacji.

Główne oczekiwania ludności gminy to wybudowanie sieci kanalizacyjnej we wsi: Kujakowice Górne i Kujakowice Dolne.

W latach **2002 -2012** wybudowano w Gminie Kluczbork **74,837 km** sieci kanalizacji sanitarnej za **31 042 495,15 zł**

b) Sieć gazowa

Sieć gazowa rozdzielcza w gminie obejmuje miasto Kluczbork i miejscowości: Baków, Bogacica, Krasków. Potrzeby pozostałych mieszkańców gminy z zakresu gazownictwa częściowo pokrywa gaz bezprzewodowy dostarczany odbiorcom w butlach. Sieć gazowa w mieście jest wysokoprężna, a w Bąkowie – średnioprężna. Właścicielem sieci jest Górnośląska Spółka Gazownictwa z siedzibą w Zabrzu.

Przez teren Gminy Kluczbork przebiega fragment magistrali wysokiego ciśnienia ϕ 500 mm Odolanów – Tworóg- 2 gazociągi o dł. ok. 20 km każdy (odc. Krzywizna – Baków); fragment gazociągu wysokiego ciśnienia Krzywizna – Opole – ok. 6,5 km (odc. Krzywizna – Smardy; gazociąg wysokiego ciśnienia ϕ 100 odgałęzienie Kluczbork o dł. 1,4 km; sieć średniego ciśnienia Kluczbork – Gotartów dł. 1,3 km; sieć średniego ciśnienia Kluczbork-Gotartów dł. 2,9 km; sieć niskiego ciśnienia w Kluczborku o dł. 36,5 km. Przy obecnym stanie sieci gazowej oraz aktualnym zapotrzebowaniu, istnieją rezerwy w dostawach gazu. Obecnie nie ma większego zapotrzebowania na rozbudowę sieci.

c) Sieć energetyczna

Źródła zasilania w energię elektryczną znajdują się na terenie miasta Kluczbork i stanowią je główne punkty zasilania: GPZ Kluczbork i GPZ Kuniów, włączone w krajowy system energetyczny poprzez linie 110 kV relacji:

- Kluczbork – Praszka,
- Kluczbork – Kostów,
- Kluczbork – Olesno,
- Kluczbork – Wołczyn,
- Kuniów – Ozimek,

Ponadto przez obszar gminy przebiega tranzytowo linia 400 kV relacji Trębaczew – Pasikurówice. Na terenie gminy zostało zbudowanych 3720 opraw oświetlenia ulicznego.

W 2005 r. gmina dokonała wymiany wszystkich opraw na energooszczędne. W 2015-2016 r. planowany jest montaż urządzeń do inteligentnego sterowania oświetleniem oraz montaż oświetlenia ledowego i sterowalnych układów redukcji mocy wraz ze stabilizacją napięcia zasilającego w celu osiągnięcia oszczędności energii elektrycznej dla oświetlenia ulicznego.

Łączne zapotrzebowanie na energię i moc elektryczną miasta Kluczbork do 2020 r. przedstawia poniższa tabela, uwzględniająca potrzeby odbiorców bytowo-komunalnych, przemysł na średnim napięciu, trakcję pkp, rezerwę obciążeniową dla terenów aktywacji gospodarczej, straty na średnim i niskim napięciu oraz obciążenia linii terenowych.

Tabela 1. Zapotrzebowanie na energię elektryczną. Źródło: Wydział Gospodarki Miejskiej Urząd Miejski w Kluczborku

Rok	Zapotrzebowanie na energię elektryczną w MW	
	Ogółem	Węzła brutto
2015	152 102,00	39,80
2020	180 575,00	46,00

Średnioroczny, prognozowany, przyrost procentowy zapotrzebowania mocy w okresie do 2020 r. wyniesie:

- dla przemysłu na SN i nn - 1,5%,
- dla odbiorców bytowo-komunalnych - 3,8%
- dla całego węzła sieciowego - 2,8%.

d) Sieć ciepłownicza

Aktualne ciepłe potrzeby miasta zaspokajane są przez:

- Energetykę Ciepłą Opolszczyzny SA – ZEC Kluczbork,
- kotłownie niezarządzane przez ZEC,
- a także przez kotły, piece i podgrzewacze węglowe, gazowe, olejowe lub elektryczne znajdujące się w posiadaniu osób prywatnych.

Podstawowym źródłem ciepła dla miasta, zaspokajającym w znacznej mierze jego potrzeby i będącym po części monopolistą jeśli chodzi o produkcję energii cieplnej, jest wykorzystująca paliwa stałe ciepłownia ZEC-u.

W gminie w dużej mierze zauważalna jest emisja zanieczyszczeń ze spalania węgla kamiennego w kotłowniach i paleniskach indywidualnych. Prawdopodobna wielkość emisji zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł niskiej emisji jest trudna do oszacowania, ze względu na dużą ilość źródeł niskiej emisji, nie jest również możliwe monitorowanie każdego z nich,

a tym samym określenie dokładnej ilości dostających się z nich do atmosfery zanieczyszczeń. W ostatnich latach zlikwidowano ok. 200 palenisk starego typu na terenie miasta.

W Gminie Kluczbork istnieje możliwość pozyskania przez mieszkańców gminy dotacji celowej na modernizację ogrzewania na proekologiczne lub budowę takiego ogrzewania.

Tabela 2. Dotacje celowe na modernizację lub budowę ogrzewania proekologicznego. Źródło: Referat Ochrony Środowiska i Leśnictwa, Urząd Miejski w Kluczborku.

Rok	Kwota udzielonych dotacji (zł)	Liczba dotacji
2011	95 508,00	54
2012	79 758,00	49
2013	51 198,00	33

2.1.5. Gospodarka wodna

Teren Gminy Kluczbork charakteryzuje stosunkowo bogata sieć cieków naturalnych, która uzupełniona jest gęstą siecią rowów melioracji szczegółowej o przeznaczeniu nawadniającym i odwadniającym. Na terenie Gminy Kluczbork łączna długość cieków naturalnych wynosi ok. 93 km, w tym uregulowanych ok. 77 km. Stanowią ją rzeka Stobrawa, Stara Stobrawa, Kanał Miejski, Baryczka, Struga, Potok Kujakowicki, Kanał Krężel, Kanał Rakowy, Potok Leśny, Wilcza Woda, Borkówka, Szyrobancka Woda oraz Bogacica, które służą również do rolniczego wykorzystania. Gęstość sieci w gminie wynosi od 0,5 km/km² w części północno – wschodniej do ok. 1,0 km/km² w części zachodniej. Rzeka Stobrawa, wraz z Kanałem Miejskim i Starą Stobrawą, stanowią główny odbiornik ścieków deszczowych miasta Kluczborka, chroniąc niejednokrotnie gminę i miasto Kluczbork przed podtopieniami.

Ponadto, na terenie miasta Kluczborka oraz dwudziestu trzech sołectw znajduje się 250 km rowów melioracji szczegółowej. Część z nich jest rowami stale prowadzącymi wodę, a ich zlewnie mają powierzchnię powyżej 20 km². Jednym z takich rowów jest rów szczegółowy R – K, który wraz z pięcioma dopływami tworzy zlewnię o powierzchni 21 km². Ponieważ, w okresach wiosennych roztopów oraz długotrwałych opadów atmosferycznych woda nie mieściła się w korycie rowu, dochodziło do długotrwałych podtopień osiedla mieszkaniowego oraz użytków rolnych. Rozwiązaniem sytuacji było

utworzenie w naturalnej niecce terenowej zbiornika przeciwpowodziowego – suchego. Wykonano zatem zastawkę betonową o wysokości piętrzenia do 0,95 m, z możliwością zmagazynowania 3800 m³ wody. Dużym przedsięwzięciem mającym na celu ochronę przeciwpowodziową południowej części miasta jest zbiornik Kluczbork na rzece Stobrawie, na wysokości wsi Ligota Górna, w przeważającej części na terenie Gminy Kluczbork oraz pozostałej części na terenie Gminy Lasowice Wielkie. Obiekt należy do przedsięwzięć melioracji podstawowych i z punktu widzenia zadań gospodarki wodnej będzie między innymi: retencjonował wodę, transformował falę przeciwpowodziową, zapewni wodę do nawodnień rolniczych oraz do ochrony przeciwpożarowej dla pobliskich wsi i obszarów leśnych, pozwoli na rozwój wypoczynku, sportów wodnych i wędkarstwa.

Zdjęcie 2. Zbiornik retencyjny Kluczbork. Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.

2.1.6. Ochrona środowiska w tym gospodarka odpadami

Rozwój cywilizacyjny i wielokierunkowa ekspansja człowieka spowodowały, szczególnie na terenach od wielu lat objętych presją przemysłu oraz gospodarstw rolnych (byłych PGR-ów), znaczną degradację środowiska naturalnego – zanieczyszczenie jego poszczególnych komponentów, wyczerpywanie się zasobów surowcowych, ginięcie gatunków zwierząt i roślin, a także pogorszenie stanu zdrowia ludności na terenach przeobrażonych na niespotykaną dotychczas skalę.

Zakłada się, że kształtowanie i wdrażanie polityki ekologicznej w Gminie Kluczbork ma charakter procesu ciągłego, z jednoczesnym zastosowaniem metody programowania “kroczącego”, polegającej na cyklicznym weryfikowaniu perspektywicznych celów w przekrojach etapowych i wydłużaniu horyzontu czasowego.

Z zakresu ochrony środowiska, dla Gminy Kluczbork wyznaczono następujące cele:

- środowisko dla zdrowia – dalsza poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego,
- wzmocnienie systemu zarządzania środowiskiem oraz podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody,
- zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii.

Najważniejszymi dokumentami regulującymi kwestie ochrony środowiska na terenie Gminy Kluczbork są:

1. Program ochrony środowiska

Działania w zakresie ochrony środowiska, aby były skuteczne, muszą być prowadzone zgodnie z opracowanym uprzednio programem, sporządzonym na podstawie wnikliwej analizy sytuacji w danym rejonie. Zadanie takie ma spełniać wieloletni program ochrony środowiska. Program jest dokumentem planowania strategicznego, wyrażającym cele i kierunki polityki ekologicznej Gminy Kluczbork i określającym wynikające z niej działania.

Cele i działania proponowane w Programie ochrony środowiska służą do tworzenia warunków dla takich zachowań ogółu społeczeństwa Gminy Kluczbork, które służyć będą poprawie stanu środowiska przyrodniczego. Realizacja celów wytyczonych w programie powinna spowodować polepszenie warunków życia mieszkańców przy jednoczesnym zachowaniu walorów środowiska naturalnego na terenie gminy.

2. Plan usuwania wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Kluczbork

Plan usuwania azbestu na terenie Gminy Kluczbork został opracowany w listopadzie 2008 r., i został on zatwierdzony Uchwałą Nr LIII/691/10 Rady Miejskiej w Kluczborku z dnia 28 września 2010 r. Od roku 2004 Gmina Kluczbork nie podejmowała żadnych radykalnych i strategicznych działań związanych z dofinansowaniem przedsięwzięć polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest. Działania ze strony gminy do tej pory polegały na informowaniu mieszkańców - za pośrednictwem Sołtysów wszystkich wsi na terenie Gminy Kluczbork, jak również zarządców wspólnot mieszkaniowych i gminnych

jednostek organizacyjnych - o konieczności sporządzania i przekazywania burmistrzowi informacji o występowaniu wyrobów zawierających azbest. Zebrane od roku 2004 informacje od mieszkańców na temat wyrobów azbestowych, zostały umieszczone w bazie i są w systematycznie uzupełniane. Zgodnie z danymi z roku 2008 łącznie na terenie gminy stwierdzono obecność **51.615,48m²** płyt falistych azbestowo-cementowych oraz **10 093,5 mb** rur azbestowo-cementowych, co przy zastosowaniu przelicznika według www.bazaazbestowa.gov.pl, daje łącznie **403,74 Mg** wyrobów azbestowych. Biorąc pod uwagę przyjęte przeliczniki, ilość wyrobów azbestowych wynosi ok. **971,5 Mg** – wyrobów zawierających azbest. Średnio na jednego mieszkańca gminy przypada **1,37 m²** płyt azbestowych oraz **0,27 mb** rur azbestowych co stanowi ok. **25 kg**. Najwięcej azbestu na jednego mieszkańca przypada w miejscowościach: Kujakowice Dolne (22,89 kg), Maciejów (19,64 kg) i Bogacka Szklarnia (19,64 kg). Uwzględniając rodzaj wyrobu azbestowego, największy udział stanowią płyty faliste – prawie 90% wszystkich wyrobów, pozostałe wyroby to rury azbestowo cementowe. Innych wyrobów nie zinwentaryzowano. W celu określenia działań priorytetowych w usuwaniu azbestu, określono również stan techniczny wyrobów. Na terenie Gminy Kluczbork najwięcej azbestu jest w stanie technicznym dobrym (90%), co jest wynikiem zadowalającym, w stanie średnim i złym jest po ok. 2% zinwentaryzowanych wyrobów, natomiast w stosunku do pozostałych brak jest stosownych danych.

3. Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Gminy Kluczbork

Program ma zastosowanie w odniesieniu do wszystkich bezdomnych zwierząt domowych i gospodarskich, a w szczególności do psów i kotów przebywających w administracyjnych granicach Gminy Kluczbork. W 2012 r. odłowiono 77 psów, z czego 42 trafiły do adopcji, 23 zostały oddane właścicielom, a jedynie 12 trafiło do schroniska. W tym samym roku wysterylizowano 29 kotek. W 2013 r. odłowiono 79 psów z czego 41 trafiło do adopcji, 21 oddano właścicielom, 6 psów i 6 szczeniąt znajduje się jeszcze w azylu, a 5 trafiło do schroniska. W tym samym roku wysterylizowano 20 kotek. Należy podkreślić, że znaczącą rolę w zmniejszeniu liczby psów odsyłanych do schroniska odegrał azyl, który pozwala na podjęcie skutecznych działań informacyjnych zmierzających do zwrotu zwierząt właścicielom lub adopcji przez osoby zainteresowane.

4. Program likwidacji niskiej emisji

Zasady udzielania dotacji celowej na modernizację ogrzewania na ogrzewanie proekologiczne lub budowę proekologicznego ogrzewania zostały uregulowane Uchwałą Nr VIII/77/11 Rady Miejskiej w Kluczborku z dnia 25 maja 2011 r., zmienioną Uchwałą Nr XXVII/294/12 Rady Miejskiej w Kluczborku z dnia 28 listopada 2012 r. Z budżetu Gminy Kluczbork udzielana jest dotacja celowa na dofinansowanie działań mających na celu ochronę powietrza przez ograniczenie niskiej emisji poprzez:

- a) modernizację (wymianę) źródeł ciepła opalanych węglem lub koksem na ekologiczne urządzenia grzewcze,
- b) zastosowanie w nowo budowanych budynkach mieszkalnych ekologicznych urządzeń grzewczych.

5. Gospodarka Odpadami

Zgodnie z zapisami „Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Opolskiego” na terenie Gminy Kluczbork, w miejscowości Gotartów zlokalizowana jest Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych dla Regionu Północnego Województwa Opolskiego. Instalacja jest zarządzana przez firmę EKO-REGION Spółka z o.o., 97-400 Bełchatów, ul. Bawełniana 18.

Instalacja została zaliczona do regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) w zakresie:

- składowania pozostałości po mechaniczno-biologicznym przetwarzaniu zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortownia odpadów komunalnych – **składowisko**
- mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych – **MBP**
- odzysku odpadów zielonych – **kompostowania**.

Istniejąca (oddana do użytkowania w 2013r.) instalacja stabilizacji tlenowej (zamknięte reaktory wraz z placem dojrzewania), zlokalizowana na terenie RIPOK w Gotartowie, pozwala na:

Ustabilizowanie ok. 27.000-34.0000 Mg rocznie frakcji 0-80 mm ze zmieszanych odpadów komunalnych oraz przekompostowanie ok. 1.000 Mg rocznie odpadów zielonych.

Zdjęcie 3. Kompostownia w Gotartowie. Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.

Kompostownia:

- 4 reaktory zamknięte o wymiarach 8,0 m x 30,0 m każdy,
- powierzchnia robocza boksów ok. 930 m²,
- wydajność kompostowni 27.000 Mg/rok (max. 34.000 Mg/rok)

2.2. Społeczeństwo i jakość życia

2.2.1. Kapitał ludzki

2.2.1.1. Demografia

W Gminie Kluczbork obserwujemy wyraźny i stały spadek liczby mieszkańców. Liczba urodzeń i przyrost naturalny zmniejszył się, a liczba zgonów jest większa od liczby urodzeń. Zarysowuje się kryzys demograficzny, którego wyrazem jest brak zastępowalności pokoleń. Przyczyn tej sytuacji należy upatrywać w przemianach gospodarczych, ubogim rynku pracy, ekonomizacji życia, bezrobociu, sytuacji mieszkaniowej, edukacji oraz zmianie systemu wartości i stylu życia.

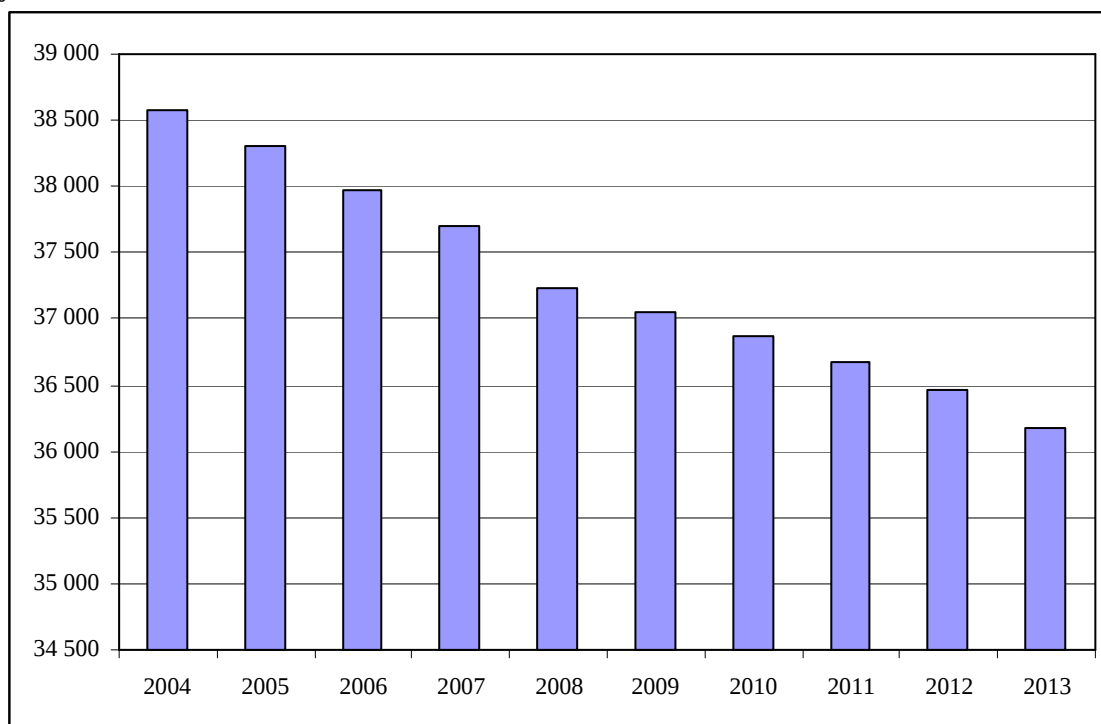
Niekorzystnie na sytuację demograficzną Gminy Kluczbork wpływa migracja zagraniczna zarówno stała jak i sezonowa i należy zauważyć, iż zjawisko to będzie miało charakter trwały do 2020 roku. Szczególnie niekorzystny jest fakt, że emigranci zarobkowi to w większości ludzie w wieku produkcyjnym oraz coraz częściej – dobrze wykształceni.

Spadek liczby mieszkańców, różnicę pomiędzy ilością urodzeń i zgonów obrazuje poniższa tabela (tab. 2) oraz rysunek (rys. 2).

Tabela 3. Przyrost naturalny w Gminie Kluczbork. Źródło: Wydział Spraw Obywatelskich i Społecznych, Urząd Miejski w Kluczborku.

Dzień	Liczba mieszkańców	Spadek (-) / wzrost (+) liczby mieszkańców w danym roku w stosunku do poprzedniego	Urodzenia	Zgony	Różnica między zgonami a urodzeniami
31.12.2013 r.	36 178	- 282	201	362	161
31.12.2012 r.	36 460	-209	214	354	140
31.12.2011 r.	36 669	- 198	255	375	120
31.12.2010 r.	36 867	- 179	259	379	120
31.12.2009 r.	37 046	- 191	268	380	112
31.12.2008 r.	37 237	- 464	277	407	130
31.12.2007 r.	37701	- 268	273	369	96
31.12.2006 r.	37969	- 330	227	372	145
31.12.2005 r.	38 299	- 271	253	330	77
31.12.2004 r.	38 570	0	215	345	130
Razem w latach 2004 - 2013	-	- 2392	2442	3673	1231

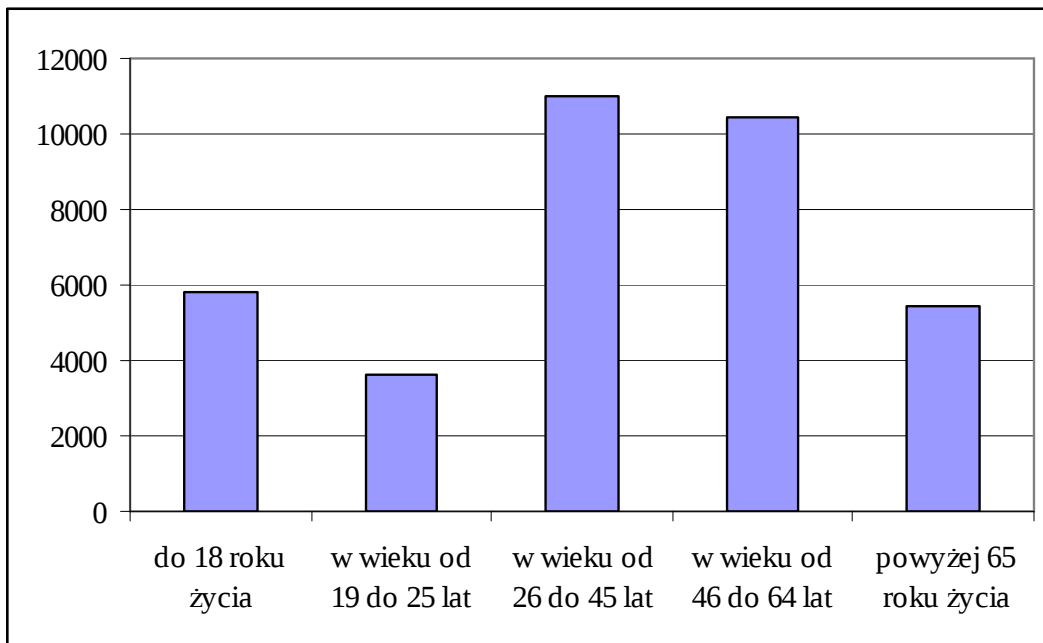
Wykres 11. Liczba mieszkańców Gminy Kluczbork w kolejnych latach. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.

Struktura mieszkańców Gminy Kluczbork według wieku na dzień 13 lutego 2013 r.; przedstawia się następująco (Wykres 12.):

- powyżej 65 roku życia - 5466 osób;
- w wieku od 46 do 64 lat - 10450 osób;
- w wieku od 26 do 45 lat - 11018 osób;
- w wieku od 19 do 25 lat - 3648 osób;
- do 18 roku życia - 5834 osoby.

Wykres 12. Struktura wiekowa ludności w Gminie Kluczbork w 2013 r. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.

Przewiduje się, iż procesy demograficzne do 2020 roku, w tym proces starzenia się ludności, będą miały niekorzystny wpływ na ilość i strukturę wykluczonych społecznie. Malejąca dzietność, wydłużenie życia oraz zmniejszanie się zasobów pracy spowoduje zwiększenie nierówności społecznej – wzrost ubóstwa, bezdomność, wzrost ilości osób niepełnosprawnych oraz wzrost ilości osób żyjących samotnie. Zarówno prognoza demograficzna jak i odnosząca się do zasobów pracy w Polsce (w tym w Gminie Kluczbork) wskazuje na szereg grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wzrost liczebności wielu z tych grup jest konsekwencją przemian demograficznych i efektem kryzysu rodziny.

Grupy w których mogą/wystąpią niekorzystne tendencje:

- osoby i rodziny bezrobotnych;
- dzieci i młodzież ze środowisk zaniedbanych;
- dzieci wychowujące się poza rodziną;
- dzieci znajdujące się poza systemem szkolnym;
- kobiety samotnie wychowujące dzieci;
- kobiety pozostające poza rynkiem pracy;
- ofiary patologii życia rodzinnego;
- osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych;

- osoby żyjące w bardzo trudnych warunkach mieszkaniowych, zagrożone eksmisją i bezdomni;
- niepełnosprawni i chronicznie chorzy;
- osoby uzależnione od alkoholu i narkotyków;
- osoby chorujące psychicznie;
- starsze osoby samotne;
- osoby opuszczające zakłady karne;
- imigranci; osoby należące do romskiej mniejszości etnicznej.

Do najistotniejszych kierunków działań organów Gminy Kluczbork, mogących przyczynić się do minimalizacji wymienionych wyżej zagrożeń, zaliczyć należy:

- ograniczanie wykluczenia społecznego;
- budowanie kapitału społecznego;
- wsparcie rodzin.

Aby osiągnąć pożądane efekty ograniczenia wykluczenia społecznego, wymagane jest (przede wszystkim od organów Państwa Polskiego, ale i również od samorządu Gminy):

- wdrożenie aktywnej polityki społecznej;
- budowanie środowiskowego systemu wsparcia;
- ograniczanie ekonomicznych skutków wykluczenia społecznego;
- przeciwdziałanie patologiom społecznym;
- integrowanie społeczne i zawodowe imigrantów i grup etnicznych.

Należy zaznaczyć, iż wskazane wyżej problemy demograficzne występują nie tylko w Gminie Kluczbork, ale ich nasilenie w różnym stopniu dotyczy całego kraju, dlatego przeciwdziałanie im stanowi bardzo istotny problem władzy publicznej.

2.2.1.2. Stan zdrowia

Wyniki i wnioski pochodzące z przeprowadzonej oceny stanu zdrowia mieszkańców powiatu kluczborskiego w tym Gminy Kluczbork (Program Promocji Zdrowia Powiatu Kluczborskiego na lata 2006 - 2015) wskazują, że głównymi determinantami zdrowia są:

- styl życia
- wpływ czynników środowiskowych i ekonomicznych,

- uwarunkowania genetyczne,
- działalność służby zdrowia.

Tabela 4. Liczba zachorowań w Gminie Kluczbork. Źródło: Powiatowa Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna, Kluczbork 2012.

LICZBA ZACHOROWAŃ I WSPÓŁCZYNNIKI ZAPADALNOŚCI /na 100.000 mieszkańców/ NA WYBRANE JEDNOSTKI CHOROBE W GMINACH NADZOROWANYCH PRZEZ PSSE W KLUCZBORKU W PORÓWNIANIU Z WOJEWÓDZTWEM OPOLSKIM W 2012 ROKU

JEDNOSTKA CHOROBY	WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE		PSSE KLUCZBORK		MIASTO I GMINA KLUCZBORK		MIASTO I GMINA WOLCZYN		MIASTO I GMINA BYCZYNA		GMINA LASOWICE WIK	
	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności
Wirusowe Zapalenie Wątroby typ A	2	0,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wirusowe Zapalenie Wątroby typ B przewlekłe	35	3,5	4	6,0	2	5,5	1	7,2	1	10,5	-	-
Wirusowe Zapalenie Wątroby typ C wg definicji przypadku - 2009	80	7,9	4	6,0	4	11,0	-	-	-	-	-	-
Salmonellozy Zatrucia pokarmowe	119	11,8	12	17,9	5	13,7	4	28,7	2	21,0	1	14,4
Odra	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ospa wietrzna	6657	657,6	261	389,9	61	167,3	172	1232,3	25	262,0	7	100,5
Różyczka	109	10,8	16	23,9	5	13,7	6	43,0	1	10,5	4	57,4
Płonica	743	73,4	54	80,7	29	79,5	8	57,3	16	167,7	1	14,4
Nagminne zapalenie przyusznic	91	9,0	14	20,9	7	19,2	3	21,5	4	42,0	1	14,4
Borelioza	357	35,3	12	17,9	6	16,5	2	14,3	2	21,0	2	28,7
Krzyszczak	58	5,7	5	7,5	1	2,7	1	7,2	2	21,0	1	14,4

2.2.2. Kapitał społeczny

2.2.2.2. Społeczeństwo obywatelskie

W celu poznania aktualnego poziomu aktywności społecznej mieszkańców Gminy Kluczbork przeprowadzono audyt. Na podstawie przeprowadzonego audytu zdefiniowane zostały cele i zadania, których realizacja przyczyni się do budowania i kształtowania postaw obywatelskich wśród mieszkańców gminy.

Audyt przeprowadzono w ramach projektu „Decydujmy Razem. Wzmocnienie mechanizmów partycypacyjnych w kreowaniu i wdrażaniu polityk publicznych oraz podejmowaniu decyzji publicznych” realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Liderem było Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, a projekt objął swoim zasięgiem 100 gmin i 8 powiatów.

Po przeprowadzonej rekrutacji przez Fundację Demokracji Lokalnej, Gmina Kluczbork znalazła się w gronie wybranych samorządów, które rozpoczęły pracę w roku 2011 r.

Do zadań, które wymagają doskonalenia i dopracowania należą:

- sposób komunikacji i form przekazu społeczeństwa;
- poprawa komunikacji i wymiany informacji z organizacjami pozarządowymi;
- działania mające na celu wzrost aktywności i świadomości obywatelskiej młodzieży;
- podwyższenie poziomu współpracy z sektorem biznesowym;
- wzrost zaangażowania przedstawicieli Rady Miejskiej w działania prowadzące do budowania aktywnego, świadomego i zaangażowanego społeczeństwa;
- doskonalenie metod stymulowania i pobudzania inicjatyw obywatelskich mieszkańców gminy.

W ramach projektu uchwalono Program Budowy Społeczeństwa Obywatelskiego (PBSO) w Gminie Kluczbork

W ramach ww. projektu, w celu zdiagnozowania istniejącego poziomu współpracy między Gminą Kluczbork a organizacjami pozarządowymi, jak i zbadania poziomu i umiejętności współpracy pomiędzy organizacjami, wykorzystano metodę badania ankietowego. W badaniu ankietowym wzięło udział 26 stowarzyszeń pozarządowych spośród ok. 50 działających na terenie gminy.

Ankietowane stowarzyszenia pozarządowe dość dobrze oceniają swoją działalność pod kątem współpracy z Gminą Kluczbork.

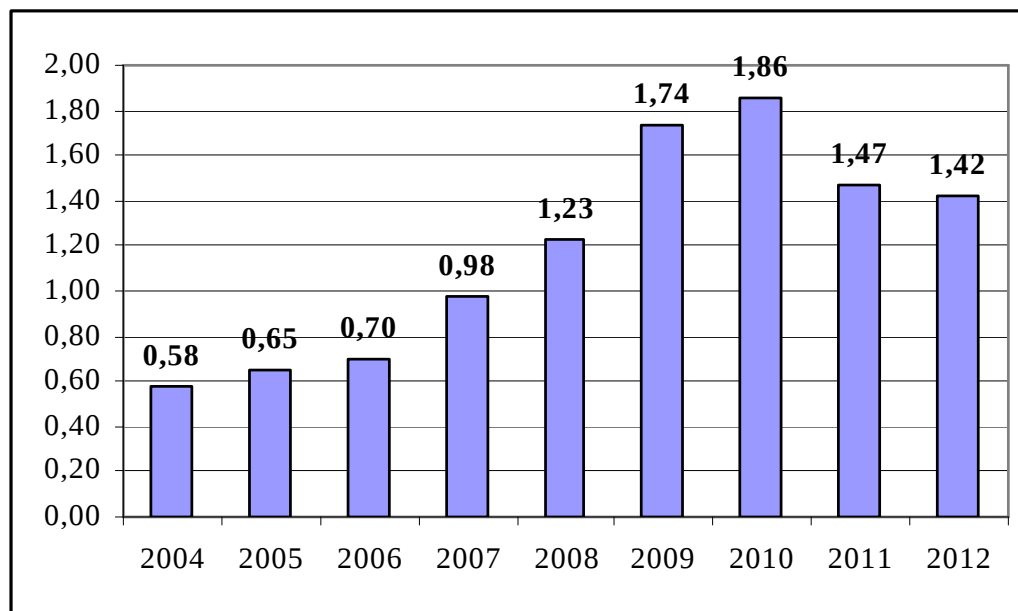
W efekcie przeprowadzonych badań ankietowych sformułowano szereg wniosków odnoszących się do kwestii współpracy władz samorządowych gminy i organizacji społecznych. Wynika z nich, iż stowarzyszenia cenią sobie otwartość i przychyłność władz Gminy Kluczbork pod względem współpracy z NGO. Bardzo ważną zaletą jest wsparcie merytoryczne, ale przede wszystkim wsparcie finansowe stowarzyszeń. Jednocześnie wskazują, iż pomoc materialna nie jest wystarczająca. Istotną zaletą są także działania inicjowane przez Gminę Kluczbork mające na celu integrację środowiska organizacji pozarządowych. Zdecydowana większość ankietowanych wskazała, że największym problemem w codziennym funkcjonowaniu są trudności związane ze zdobywaniem środków finansowych i wyposażenia. Stowarzyszenia wskazują, że głównymi bolączkami sprawnego i prawidłowego funkcjonowania, są nadmiernie skomplikowane formalności związane z korzystaniem ze środków grantodawców, sponsorów, funduszy UE, a także skomplikowane

przepisy dotyczące organizacji pozarządowych i prowadzenia księgowości. Dość istotną sprawą jest także brak czasu i ograniczenia czasowe członków stowarzyszeń. Poza tym, stowarzyszenia wskazują na problemy prawno-formalne, oraz słaby kontakt wśród członków stowarzyszenia i beneficjentów realizowanych zadań. Kilka stowarzyszeń wskazało także na niskie zainteresowanie społeczności lokalnej działalnością danej organizacji. Uznano także, że kontakty z sektorem biznesowym nie są zadawalające. Utrudnieniem dla stowarzyszeń jest także niewystarczająca ilość członków stowarzyszenia i wolontariuszy, a także z brak czasu na działalność stowarzyszenia. W ankietach pojawiła się także opinia dotycząca obawy stowarzyszeń przed innymi organizacjami i traktowanie ich jako konkurencji.

Zgodnie z Rejestrem Stowarzyszeń Krajowego Rejestru Sądowego na terenie Gminy Kluczbork zarejestrowanych jest 84 organizacji pozarządowych z czego 36 organizacji ma siedzibę na terenie wiejskim, a 13 organizacji ma status Organizacji Pożytku Publicznego.

Gmina Kluczbork wspiera finansowo działalność wielu różnych organizacji pozarządowych; jak zmieniały się kwoty dotacji w poszczególnych latach obrazuje wykres 13.

Wykres 13. Kwota dotacji wykorzystana przez organizacje pozarządowe w poszczególnych latach w mln zł.
Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.

W 2013 roku powołano **Młodzieżową Radę Miejską**, w której zasiadają przedstawiciele wszystkich gimnazjów, szkół średnich oraz sześciu stowarzyszeń. Członkiem rady może być mieszkaniec powiatu kluczborskiego w wieku 13-23 lat. Rada jest

reprezentacją młodzieży mieszkającej lub uczącej się na terenie Gminy Kluczbork i ma charakter konsultacyjny.

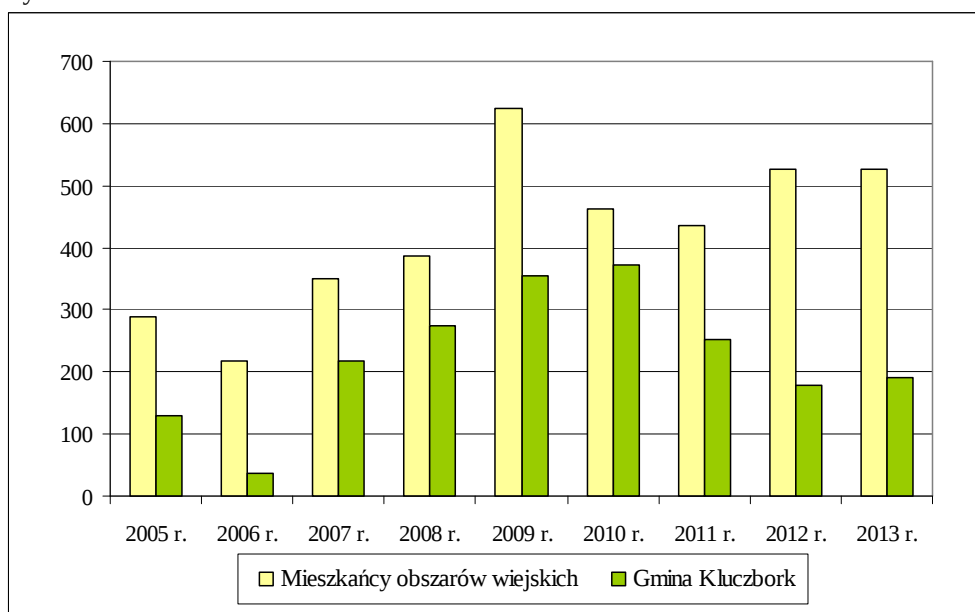
Powstała również Kluczborska Rada do spraw Seniorów, której zadaniem jest pełnienie funkcji doradczej w sprawach dot. osób starszych.

Na terenie Gminy Kluczbork funkcjonują również 22 grupy odnowy wsi utworzone w ramach opolskiego programu odnowy wsi. Są to nieformalne grupy składające się z minimum 5 mieszkańców danej miejscowości. Ich zadaniem jest podejmowanie działań na rzecz rozwoju wsi zgodnie z planem odnowy miejscowości. Gmina Kluczbork w latach 2007-2011 organizowała gminny konkurs odnowy wsi, w ramach którego grupy odnowy wsi mogły pozyskać do 15 tys. zł na projekty infrastrukturalne na terenie swojego sołectwa.

Od 2009 r. Gmina Kluczbork zgodnie z ustawą o Funduszu Sołeckim, wdraża Fundusz Sołecki, który jest kolejnym narzędziem umożliwiającym rozwój społeczeństwa obywatelskiego na wsi (do 2009 r. na terenie Gminy Kluczbork funkcjonował odpis sołecki). Każde z tych działań wymaga zaangażowania ze strony społeczności lokalnej.

Wykres 14. przedstawia źródła finansowania przedsięwzięć realizowanych przez grupy odnowy wsi. Wyraźnie widać, że wraz ze wzrostem środków finansowych wzrastał również udział mieszkańców wsi. Jednak pomimo tego, że w 2011 r. zredukowano kwotę w ramach gminnego konkursu odnowy wsi, a w latach 2012-2013 całkowicie wstrzymano jego realizację, aktywność mieszkańców nie zmalała.

Wykres 14. Źródła finansowania przedsięwzięć w ramach odnowy wsi w gminie Kluczbork w tys. zł, w poszczególnych latach. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku na podstawie sprawozdań grup odnowy wsi.

2.2.3. Jakość życia

2.2.3.1. Mieszkalnictwo

W roku 2004 Gmina Kluczbork dysponowała 821 mieszkaniami komunalnymi, w tym 39 lokalami socjalnymi o łącznej powierzchni użytkowej 39 788 m². Pod zarządem Miejskiego Zarządu Obiektów Komunalnych (MZOK) w Kluczborku znajdowały się 64 obiekty mieszkalne, w których było zlokalizowane 37% mieszkań komunalnych, pozostałe 63% znajdowało się w 206 wspólnotach mieszkaniowych.

Tabela 5. Stan i wykorzystanie komunalnych zasobów mieszkaniowych w poszczególnych latach. Źródło: Miejski Zarząd Obiektów Komunalnych w Kluczborku.

Rok	Lokale mieszkalne			Roczne przydziały		Sprzedaż lokali	Przyrost lokali mieszkalnych	Liczba oczekujących na mieszkanie	
	Wszystkie	Socjalne	m ²	Stałe	Socjalne			Stałe	Socjalne
2003	817	39	39 595						
2004	821	39	39 788	17	4	27	31	84	97
2005	804	35	37 884	12	10	17	-----	67	93
2006	781	29	36 799	5	6	23	-----	65	79
2007	769	29	36 234	36	7	33	21	64	89
2008	764	72	35 999	28	5	37	32	62	48
2009	741	52	34 915	10	6	23	-----	77	74
2010	716	63	33 737	8	2	25	-----	77	98
2011	698	59	32 889	10	3	17+1	-----	66	102
2012	689	68	32 299	12	16	16	7	61	84

Obecnie MZOK w Kluczborku dysponuje 689 mieszkaniami, w tym: 68 to lokale socjalne o łącznej powierzchni użytkowej 32 299 m², z czego 29% lokali zlokalizowanych jest w 40 obiektach, a pozostałe 71% lokali w 191 wspólnotach mieszkaniowych.

W opisanym powyżej okresie przydzielono 138 lokali komunalnych stałych oraz 59 lokali socjalnych. Dokonano sprzedaży 219 lokali, natomiast pozyskano 91 szt. Szczegółowe dane w poszczególnych latach wraz z ilością oczekujących na przydział lokalu przedstawiono w Tabeli nr 5.

Uwzględniając potrzeby oraz możliwości finansowe Gminy Kluczbork przewiduje się w latach 2016 – 2018 wybudowanie 24 nowych mieszkań komunalnych, stosownie do uchwały Nr XXXI/345/13 Rady Miejskiej dotyczącej wieloletniej prognozy finansowej. Jednocześnie w odniesieniu do lat poprzednich zwiększono ilość lokali socjalnych do 68 w roku 2013 oraz utworzono 2 pomieszczenia tymczasowe. Ponadto stworzono warunki umożliwiające dalszy wzrost ilości lokali socjalnych do 114, typując 7 obiektów mieszkalnych z przeznaczeniem na lokale socjalne zgodnie z podjętą uchwałą Nr XXXIV/334/05 Rady Miejskiej w Kluczborku. Podyktowane jest to dużym zapotrzebowaniem na lokale socjalne. Natomiast wzrost liczby pomieszczeń tymczasowych uzależniony będzie od bieżących potrzeb.

W okresie 5 lat zrealizowano ważne przedsięwzięcia z zakresu budowy nowych mieszkań komunalnych przy ul. Fabrycznej. Koszt adaptacji budynku na mieszkania komunalne wyniósł ok. 2 700 000 zł. W budynku znajdują się 32 mieszkania o powierzchni od 24 do 40 m.kw. W budynku znajduje się również mieszkanie przystosowane dla osób niepełnosprawnych. W 2007 r. oddano do użytku 20 mieszkań komunalnych w Gotartowie. Koszt inwestycji wyniósł **1 300 000 zł**. Wcześniej oddano do użytku 21 mieszkań socjalnych na ul. Kujakowickiej,

Zdjęcie 4. Adaptacja budynku w Gotartowie (przed i po) – koszt 1 300 000 zł, 20 mieszkań. Źródło: Miejski Zarząd Obiektów Komunalnych w Kluczborku.

Zdjęcie 5. Adaptacja budynku w Kluczborku na ul. Fabrycznej (przed i po) – koszt 2 700 000 zł, 32 mieszkania.
Źródło: Miejski Zarząd Obiektów Komunalnych w Kluczborku.

2.2.3.2 Ochrona zdrowia

Na terenie powiatu kluczborskiego w 2012 r. znajdowały się¹:

1. Jeden szpital, który dysponuje 174 łózkami. Powiatowe Centrum Zdrowia S.A. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Szpital Powiatowy w Kluczborku
2. 22 apteki
3. 3 punkty apteczne
4. 33 przychodnie i 27 praktyk lekarskich, które podpisały kontrakty z NFZ, w których udzielono łącznie 372,8 tys. porad, co daje 5,5 porad na 1 mieszkańca.

W sferze wyposażenia medycznego konieczna jest stała aktualizacja jednostek medycznych już istniejących oraz zakup sprzętu związany z rozbudową szpitala. Niezbędne jest też dokonanie inwestycji w sprzęt medyczny związany z wyposażeniem oddziału urologicznego, OIOM, SOR, Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego zgodnie z obowiązującymi wymaganiami oraz sprzęt rehabilitacyjny.

W zakresie nowych oddziałów, przewiduje się poszerzenie zakresu działalności Szpitala Powiatowego w Kluczborku poprzez utworzenie Oddziału Intensywnej Opieki Medycznej (OIOM), Szpitalnego Oddziału Ratunkowego (SOR), oddziału urologii, zakładu opiekuńczo-leczniczego w Kluczborku, utworzenie poradni specjalistycznych: neurologicznej, reumatologicznej, urologicznej.

¹ Urząd Statystyczny w Opolu, „Województwo Opolskie –podregiony, powiaty, gminy.”, Opole 2013.

Lekarze specjaliści mogą liczyć na uczestnictwo w szkoleniach zawodowych, podobnie jak pozostały personel medyczny. Pracownicy administracyjny, gospodarczy i techniczni również powinni przejść szkolenia podnoszące ich kwalifikacje i kompetencje.

Sytuacja służby zdrowia powiatu kluczborskiego jest silnie połączona ze zjawiskami występującymi na poziomie województwa. Wśród istotnych zagadnień z zakresu ochrony zdrowia należy wymienić m.in.:

- rozbudowaną sieć szpitali i ich dobrą dostępność terytorialną;
- mniejszą liczbę łóżek w przeliczeniu na liczbę mieszkańców (największą liczbę łóżek oraz liczbę leczonych pacjentów w regionie opolskim odnotowują oddziały: wewnętrzny, chirurgiczny ogólny, ginekologiczno-położniczy oraz pediatriczny);
- niedobory w liczbie specjalistów w zakresie: kardiologii, medycyny rodzinnej, medycyny sądowej, onkologii klinicznej, pediatrii (25% specjalistów osiągnęło wiek emerytalny), chirurgii ogólnej, nefrologii, gastroenterologii, angiologii, hipertensjologii, geriatricznej;
- spadek zainteresowania kształceniem w zakresie pielęgniarstwa i położnictwa – tymczasem naturalne starzenie się społeczeństwa i wydłużanie życia sprawia, że zapotrzebowanie na opiekę medyczną będzie systematycznie wzrastać.

Wśród problemów służby zdrowia w województwie opolskim zawartych w Strategii ochrony zdrowia województwa opolskiego na lata 2014-2020 wymienia się m.in. deficyt lekarzy z dziedzin geriatricznej, medycyny rodzinnej, pediatrii, radioterapii, interny, psychiatrii dziecięcej; zmniejszającą się liczbę lekarzy i pielęgniarzek, dostęp do opieki długoterminowej i hospicyjno-paliatywnej oraz słabe wyposażenie w sprzęt oraz poziom informatyzacji jednostek ochrony zdrowia².

Gmina Kluczbork są również prowadzi programy zdrowotne:

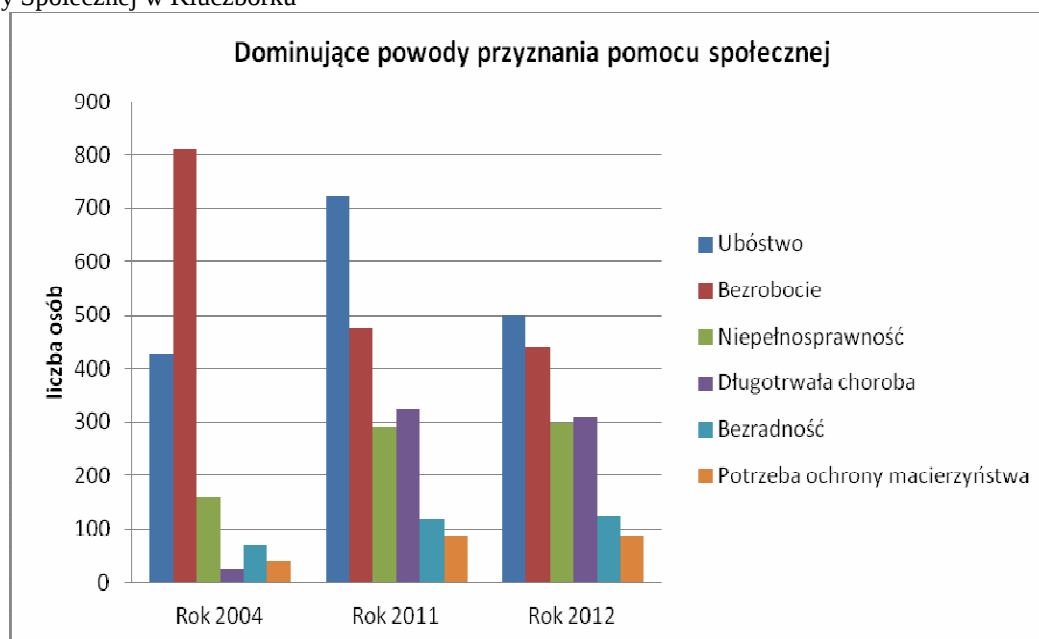
- program szczepień przeciwko HPV dziewcząt w wieku 13 lat
- „Program szczepień profilaktycznych przeciwko meningokokom grupy C dzieci sześciolatków zamieszkałych na terenie powiatu kluczborskiego” - program realizowany przez Powiat Kluczborski we współpracy z gminami powiatu kluczborskiego (Kluczbork, Wołczyn, Byczyna, Lasowice Wielkie).

² Źródło: Starostwo Powiatowe w Kluczborku

2.2.3.3 Pomoc społeczna w Gminie Kluczbork

Świadczenia z zakresu pomocy społecznej przyznawane są na wniosek osoby, bądź z urzędu. Przed wydaniem decyzji o przyznaniu bądź odmowie przyznania świadczeń, pracownik socjalny przeprowadza wywiad środowiskowy. Najistotniejszym powodem przyznania świadczeń z pomocy społecznej jest ubóstwo. Kryterium dochodowe uprawniające do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej określone jest progiem ubóstwa, osoby nie osiągające dochodów w nim ustalonych żyją w ubóstwie.

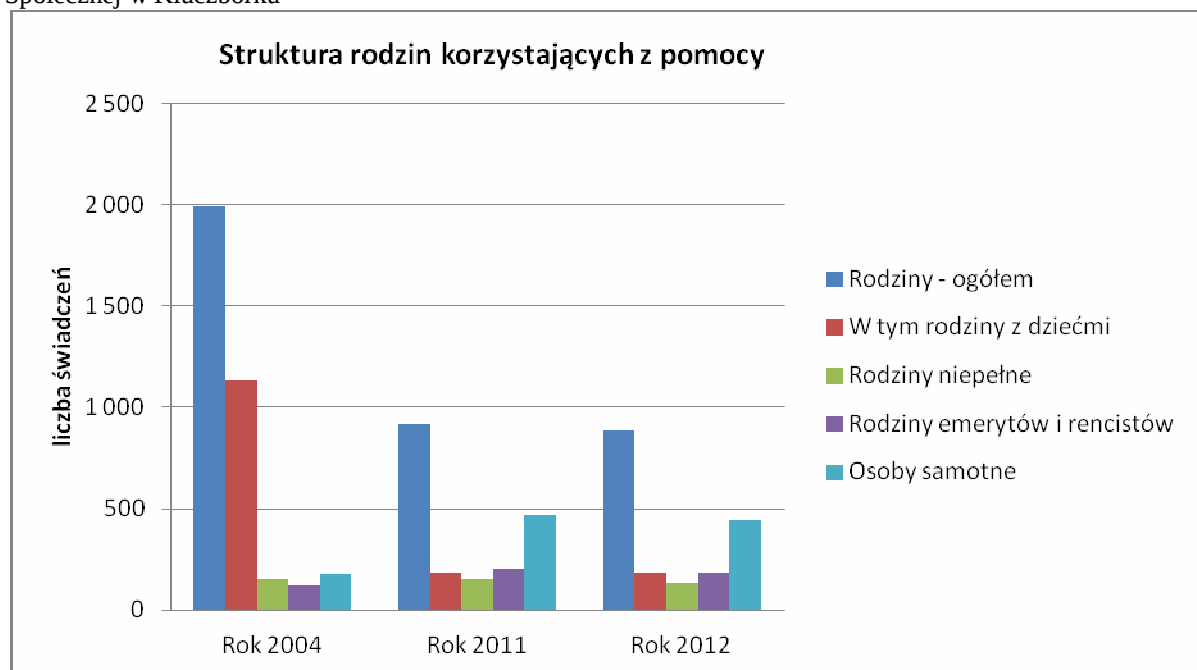
Wykres 15. Dominujące powody przyznania pomocy społecznej w Gminie Kluczbork. Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczborku

Świadczenia z pomocy społecznej finansowane są z dwóch źródeł: budżetu państwa (dotacja celowa) oraz budżetu gminy (środki własne gminy). Osoby i rodziny obejmowane są różnorodną pomocą finansową, rzeczową i usługową zgodnie z ustawą o pomocy społecznej. Niżej zamieszczone tabele zawierają podstawowe informacje o ilości realizowanych świadczeń i liczbie osób z nich korzystających.

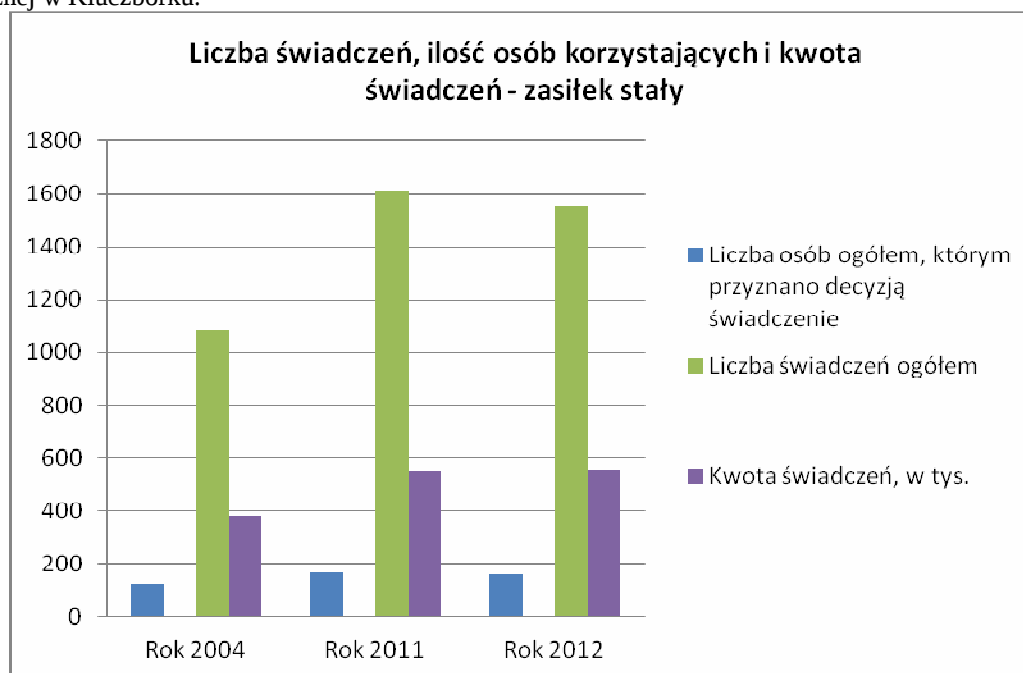
Tabela nr 6. Korzystający ze świadczeń przyznawanych w ramach zadań własnych i zleconych. Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczborku

Wyszczególnienie	Rok								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba osób ogółem, którym przyznano decyzją świadczenie	2 147	1 420	1 507	1 311	1 488	1 595	1 482	1 483	1 573
Liczba rodzin ogółem	1 917	926	918	839	829	896	856	858	806
Liczba osób w rodzinach	3 874	2 428	2 640	2 069	2 049	2 107	2 038	1 973	1 863

Wykres 16. Struktura rodzin korzystających z pomocy w gminie Kluczbork. Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczborku

Oprócz zasiłków stałych przyznawane są również inne świadczenia: zasiłki okresowe, zasiłki celowe, usługi opiekuńcze, opłacenie przez gminę za pobytu w domu pomocy społecznej, opłacenie składki na ubezpieczenie zdrowotne, pomoc materialna dla uczniów, decyzje potwierdzające prawo do świadczeń opieki zdrowotnej, wynagrodzenie za sprawowanie opieki, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz świadczenia rodzinne. Ponadto realizowany jest rządowy program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”.

Wykres 17. Liczba świadczeń, ilość osób korzystających w Gminie Kluczbork. Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczborku.

Ośrodkiem wsparcia dziennego dla dzieci jest Świetlica Terapeutyczno Wychowawcza PARASOL, działająca aktualnie w strukturze ośrodka. Działalność świetlicy skupia się przede wszystkim na poprawie funkcjonowania psychospołecznego dzieci, poprzez objęcie ich w czasie wolnym od zajęć szkolnych opieką oraz zajęciami profilaktycznymi, terapeutycznymi, rozwojowymi i edukacyjnymi. Od 2007 r. funkcjonuje wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego.

Wraz ze starzeniem się społeczeństwa, co jest także widoczne w gminie Kluczbork, wzrasta ilość osób wymagających opieki i pomocy osób drugich. Część z osób w podeszłym wieku jest na tyle sprawna, iż nie wymaga pomocy stacjonarnej w domu, ale chętnie skorzystałaby ze wsparcia w dziennym domu pomocy społecznej. Brakuje dla nich takiej oferty.

Wzrastają potrzeby na całodobową opiekę nad osobami w podeszłym wieku, przewlekłe chorymi, niepełnosprawnymi i osobami młodymi z zaburzeniami psychicznymi w zakresie opieki instytucjonalnej w całodobowych Domach pomocy społecznej (DPS). Bardzo duże koszty utrzymania tych osób powodują stałe zwiększanie nakładów na to zadanie obowiązkowe gminy. Przy okazji restrukturyzacji placówek oświatowych warto zastanowić się nad przystosowaniem jednej z nich na gminny DPS. Na terenie gminy

Kluczbork nie ma schroniska dla osób bezdomnych. Problem bezdomności istnieje w niewielkim zakresie, a osoby bezdomne są przewożone do schronisk poza gminą.

Na terenie gminy od 1997 roku działa Środowiskowy Dom Samopomocy –dzienny ośrodek wsparcia dla osób niepełnosprawnych zamieszkałych na terenie powiatu. Ośrodek posiada 2 budynki: w Kluczborku przy ul: Zamkowej 6 z 36 miejscami oraz w Kuniowie z 34 miejscami. Ośrodki dostosowane są do potrzeb osób niepełnosprawnych (pozbawione barier architektonicznych), wyposażone w niezbędny sprzęt służący rehabilitacji społecznej i ruchowej.

W Środowiskowym Domu Samopomocy prowadzone są grupowe bądź indywidualne zajęcia, których celem jest rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, zwłaszcza kształtowanie umiejętności zaspakajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania, motywowanie do aktywności zawodowej, leczenia i rehabilitacji.

Obecnie czyni się starania w kierunku utworzenia Zakładu Aktywności zawodowej, w którym osoby o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności podjęłyby zatrudnienie.

Czyni się także starania w kierunku rozbudowy ośrodka w Kuniowie celem objęcia wsparciem osób ze stwierdzoną chorobą Alzheimera, których rodziny pracują. Zapewnienie dziennego wsparcia chorym pozwoli na pozostawienie ich w środowisku rodzinnym, a rodzinom na kontynuowanie pracy zarobkowej. Problem osób chorych na Alzheimera związany z zapewnieniem im profesjonalnej opieki i wsparcia pogłębia się, gdyż brak jest ośrodków, które mogłyby zapewnić dzienną opiekę tym osobom.

Gmina wypłaca również dodatki mieszkaniowe dla osób spełniających warunki ustalone ustawą o dodatkach mieszkaniowych.

2.2.3.4. Edukacja i szkolnictwo gminne

Na terenie Gminy Kluczbork w 2013 roku utrzymuje się od dziesięciu lat stała tendencja w zakresie wychowania przedszkolnego. W mieście Kluczbork istnieje pięć przedszkoli, z których dwa ma oddziały zamiejscowe usytuowane na wioskach. Jedno przedszkole wielooddziałowe funkcjonuje na wsi. Oprócz tego gmina posiada pięć oddziałów przedszkolnych mieszczących się w budynkach publicznych szkół podstawowych zlokalizowanych na wsiach. W ostatnich latach zostały założone trzy Niepubliczne Punkty Przedszkolne, które otrzymują dotacje z gminy.

W 2011/2012 roku z form wychowania przedszkolnego korzystało 1022 dzieci, z tego 1010 dzieci objętych było opieką w przedszkolach i oddziałach prowadzonych przez samorząd.

W związku z wejściem zmian w zapisie ustawy o systemie oświaty dotyczącym obniżenia wieku szkolnego liczba dzieci uczęszczających do przedszkola na poziomie 5-latków wzrosła (99,0%), wskaźnik uczestnictwa 6-latków w edukacji przedszkolnej jest wysoki 99,9%.

Podobnie jak w poprzednim roku na 1 oddział w przedszkolu przypadało przeciętnie 22 dzieci. Liczba oddziałów miejskich wzrosła o dwa, natomiast w oddziałach przedszkolnych w szkołach ich liczba nie zmieniła się.

Liczba placówek szkolnych w przeciągu ostatnich 15 lat zmniejszyła się z czternastu do ośmiu. Obserwuje się znaczny spadek ilości dzieci na terenach wiejskich i tu nastąpiła reorganizacja sieci szkolnej. Spadkowa tendencja demograficzna powoduje dalsze kroki w reorganizacji placówek szkolnych na wsiach. W roku szkolnym 2013/2014 w Gminie Kluczbork funkcjonowało 7 szkół podstawowych. Gmina Kluczbork prowadzi 4 szkoły gimnazjalne: 2 wiejskie, 2 miejskie, w sumie 31 oddziałów, w których uczy się 696 uczniów.

Oprócz szkół podstawowych i gimnazjalnych w samorządzie funkcjonuje Gminna Szkoła Muzyczna, która kształci 141 uczniów w systemie trzy i sześcioklasowym. Nabór do szkoły muzycznej jest coraz większy a osiągnięcia uczniów bardzo znaczące na arenie województwa i kraju.

Tabela 7. Liczba uczniów/wychowanków w poszczególnych placówkach oświatowych w roku szkolnym 2013/2014. Źródło: Administracja Oświaty w Kluczborku.

Lp.	Nazwa jednostki	Liczba uczniów/ wychowanków	W tym dzieci przedszkolnych w oddziałach przedszkolnych	Liczba oddziałów
Publiczne przedszkola				
1	PP nr 1 w Kluczborku	140	— — —	6
2	PP nr 2 z OI w Kluczborku	186	— — —	9
3	PP nr 5 w Kluczborku	189	— — —	7
4	PP nr 7 w Kluczborku	197	— — —	8
5	PP nr 8 w Kluczborku	193	— — —	8
6	PP w Bogacicy		— — —	5
	Razem przedszkola		— — —	43

Publiczne szkoły podstawowe				
1	PSP nr 1 w Kluczborku	414	— — —	18
2	PSP nr 2 w Kluczborku	469	— — —	20
3	PSP nr 5 z OI w Kluczborku	422	— — —	18
4	PSP z OP w Bąkowie	56	25	3
5	PSP z OP w Biadaczu	60	24	3
6	PSP w Bogacicy	217	— — —	12
7	PSP z OP w Kujakowicach D.	177	54	7
8	PSP z OP w Kuniowie	111	41	
	Razem szkoły podstawowe	1 926	144	87
Publiczne gimnazja				
1	PG nr 2 w Bogacicy	135	— — —	6
2	PG nr 3 w Kluczborku	119	— — —	6
3	PG nr 4 w Kujakowicach Górnych	91	— — —	5
4	PG nr 5 z OI w Kluczborku	351	— — —	14
	Razem szkoły gimnazjalne	696		31
1	Gminna Szkoła Muzyczna I stopnia w Kluczborku	141	— — —	11

Za realizację zadań z zakresu edycji na terenie gminy odpowiedzialna jest Administracja Oświaty. Z diagnozy przeprowadzonej przez tą komórkę wynika, że szkoły podstawowe i gimnazja posiadają dobrze wykształconą, z wysokimi kwalifikacjami kadrę pedagogiczną, w tym dużą liczbę specjalistów. W rezultacie działalność edukacyjno – wychowawcza placówek oświatowych jest efektywna i umożliwia skuteczną realizację programów profilaktycznych i wychowawczych zapewniających bezpieczeństwo uczniom.

Uczniowie mają do dyspozycji bogatą ofertę zajęć pozalekcyjnych. Gminę Kluczbork wyróżnia również dobrze rozwinięta i funkcjonująca idea integracji dzieci – osób niepełnosprawnych w środowisku oświatowym.

Infrastruktura związana z edukacją wymaga zainwestowania dodatkowych nakładów finansowych zarówno w ramach remontów budynków jak i w ramach zakupu sprzętu i wyposażenia. Natomiast jeżeli chodzi o zaplecze kadrowe to jest mała liczba specjalistów z zakresu logopedii i psychologii w placówkach przedszkolnych. Dodatkowego zaangażowania wymaga również aktywizacja środowiska rodzinnego w życie i działalność placówek oświatowych.

Decydujące znaczenie dla organizacji procesu kształcenia i wychowania mają czynniki i uwarunkowania demograficzne, które wymuszają zmiany czy reorganizację sieci szkolnej. Liczba urodzeń dzieci w Gminie Kluczbork w latach 2005 – 2012, jest podstawą do określenia strategii rozwoju edukacji.

Tabela 8. Liczba i struktura urodzeń w Gminie Kluczbork. Źródło: Wydział Spraw Obywatelskich i Obronnych Urząd Miejski w Kluczborku.

Lp.	Rok urodzenia	Mężczyzna	Kobieta	Razem
1.	2005	128	125	253
2.	2006	120	107	227
3.	2007	141	132	273
4.	2008	141	136	277
5.	2009	142	126	268
6.	2010	148	111	259
7.	2011	125	130	255
8.	2012	127	87	214

2.2.3.5 Sport

Gmina Kluczbork posiada dobrze wyposażone obiekty sportowe i tereny rekreacyjne, co sprawia iż wielu mieszkańców wypoczywa aktywnie np.; spacerując, biegając, jeżdżąc na rowerze i uprawiając Nordic Walking. W Gminie Kluczbork działa wiele klubów sportowych, a różnorodność dyscyplin uprawianych przez naszych mieszkańców jest bardzo duża. Na terenach wiejskich naszej gminy funkcjonuje dziesięć Ludowych Zespołów Sportowych zrzeszonych w Gminnym Związku Ludowych Zespołów Sportowych w Kluczborku.

Dominującą dyscypliną sportu uprawianą w LZS-ach jest piłka nożna, ale istnieją także sekcje tenisa stołowego, szachów i skata. Ogólnie w zlokalizowanych na terenie Gminy Kluczbork LZS-ach sport czynnie uprawia około 290 mieszkańców.

UKS JUNIOR KLUCZBORK, założony w roku 1997. Podstawowym celem klubu jest propagowanie pływania wśród dzieci i młodzieży gminy i powiatu Kluczbork oraz współdział w rywalizacji sportowej- pływackiej. Do najlepszych zawodników klubowych zaliczamy: Sonia Bochyńska -wielokrotna medalistka Mistrzostw Polski, zawodniczka Kadry Narodowej, Mateusz Dudek - medalista polski w swoich rocznikach i Kadry Narodowej. Klub zrzesza średnio 80-90 członków klubu. Zajęcia prowadzimy na Krytej pływalni oraz na sali gimnastycznej PG 5 Kluczbork.

UKS BASZTA KLUCZBORK założony w 2010 roku. Prowadzi szkolenie dzieci i młodzieży w zakresie piłki ręcznej chłopców, korzystając z obiektów sportowych Gminy Kluczbork. Aktualnie w klubie trenuje około 60 chłopców w trzech kategoriach wiekowych: bambini, młodzik i junior młodszy. Zespoły UKS Baszta biorą udział w rozgrywkach wojewódzkich.

ULKS BOGDAŃCZOWICE założony w 2008 roku. Klub z Bogdańczowic jako cel obrał sobie szkolenie dzieci i młodzieży w zakresie piłki nożnej dziewcząt. Obecnie posiada on trzy grupy szkoleniowe: młodziczki, grające w III lidze seniorskiej juniorki oraz występujące w I lidze seniorki. Pomimo, iż klub ma siedzibę przy szkole w Bogdańczowicach, to zajęcia i mecze mistrzowskie odbywają się na obiektach Kampusu Rekreacyjno Sportowego STOBRAWA w Kluczborku. Piłkę nożną w tym klubie uprawia około 60 dziewcząt.

KLUCZBORSKI KLUB SPORTOWY powstał w 1947 roku. W klubie funkcjonują dwie sekcje sportowe: brydża sportowego i lekkoatletyczna sekcja biegowa, w których zrzeszonych jest około 25 zawodników i zawodniczek. Kluczborscy brydżyści uczestniczą w rozgrywkach I ligi brydżowej, a młodzi biegacze uczestniczą w biegach ulicznych dla dzieci i młodzieży jak również półmaratonach i maratonach.

UKS STOBRAWA KLUCZBORK powstał w 2007 roku. W klubie funkcjonuje sekcja kolarska w której szkolonych jest 17 kolarzy. Startują oni w wyścigach na terenie całego kraju, a także w Europie. UKS Stobrawa szkoli dzieci i młodzież w zakresie kolarstwa szosowego, torowego oraz przełajowego.

KLUCZBORSKI KLUB KARATE działa już od ponad trzydziestu lat. W klubie funkcjonuje siedem grup szkoleniowych, w których dwóch trenerów i asystent szkolą 150 adeptów karate tradycyjnego. Kluczborscy karatecy w swoim dorobku mają niezliczoną ilość medali mistrzostw Polski, Europy i Świata.

UKS JEDYNKA KLUCZBORK działa przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Kluczborku. Stowarzyszenie zajmuje się szkoleniem dziewcząt kluczborskich szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych w zakresie piłki siatkowej. Czterech instruktorów prowadzi zajęcia z grupą 70 dziewcząt.

MIEJSKI KLUB SPORTOWY W KLUCZBORKU założony w 2003 roku. Klub zajmuje się szkoleniem dzieci i młodzieży w zakresie piłki nożnej. W dwunastu grupach szkoleniowych, piętnastu trenerów i instruktorów prowadzi zajęcia z grupą około 250 adeptów piłki nożnej. Ponadto klub posiada drużynę seniorów występujących w centralnej II lidze piłki nożnej.

UKS MICKIEWICZ KLUCZBORK_ powstał w 2012 roku. Mickiewicz Kluczbork to stowarzyszenie kultury fizycznej, które jako główny cel przyjęło szkolenie sportowe dzieci i młodzieży, a także seniorów w zakresie piłki siatkowej chłopców. Seniorzy występują w III lidze siatkówki męskiej. W trzech grupach szkoleniowych piłkę siatkową uprawia około 58 zawodników.

Na terenie gminy Kluczbork znajduje się również następująca infrastruktura sportowai rekreacyjna:

1. Kryta pływalnia o wymiarach niecki basenu 8m x 25m, która posiada także brodzik do nauki pływania o wymiarach 3,5m x 8m oraz dwie sauny fińskie.
2. Hala widowiskowo-sportowa na ok. 500 miejsc siedzących oraz wymiarach parkietu 28,5m x 40m i powierzchni 1949 m².
3. Kompleks boisk sportowych wraz z szatniami i zapleczem socjalnym, o wymiarach boiska do piłki nożnej: 30m x 62m i powierzchni 1860m² oraz boiska do koszykówki i siatkówki o wymiarach 19,1m x 32,1m i powierzchni 613,11m².
4. 9 boisk trawiastych należących do Ludowych Zespołów Sportowych
5. Ośrodek Turystyczno-Wypoczynkowy w Bąkowie przeznaczony do wypoczynku letniego mieszkańców miasta i Gminy Kluczbork. Ośrodek posiada 52 miejsca noclegowe w murowanych domkach 3 i 4-osobowych, pole namiotowe dla 100 osób, 29 stanowisk na przyczepy kempingowe z przyłączami energii elektrycznej i TV,

kuchnię turystyczną, sanitariaty z umywalkami i prysznicami oraz miejsce parkingowe. Na terenie ośrodka znajduje się: basen kąpielowy o wymiarach: 50m x 20m i głębokości 140-190m, brodzik o wymiarach: 20m x 10m, boiska: do piłki siatkowej, siatkówki plażowej, koszykówki; kort do tenisa ziemnego, zalew wodny utworzony na rzece Stobrawa o pow. 3 ha ze sprzętem pływającym (kajaki, rowery wodne), plac zabaw dla dzieci, park linowy, pole paintballowe oraz Centrum Szkoleniowo-Konferencyjne "EKOTUR".

6. Zbiornik retencyjny z funkcją rekreacyjno-wypoczynkową w Ligocie Górnej posiadający miejsce przeznaczone do kąpiele, dwa stanowiska pod prysznic oraz wypożyczalnię sprzętu wodnego (prywatna firma).
7. Wojewódzki Kampus Sportowo-Rekreacyjny Stobrawa - interdyscyplinarna baza sportowo – rekreacyjna dla zawodników, drużyn, młodzieży oraz mieszkańców nie tylko z Kluczborka lecz również z całego regionu, jego powierzchnia wynosi 12 ha, a w jego skład wchodzi:
 - a. Internat sportowy, w którym znajduje się 37 miejsc noclegowych w pokojach 1,2 i 3 osobowych. Każdy pokój wyposażony jest w pełny węzeł sanitarny (kabina prysznicowa, suszarka do włosów), łóżka, TV sat, radio z CD, telefon wewnętrzny, Internet, klimatyzację oraz wentylację. Internat posiada także kuchnię z wyposażeniem, stołówkę oraz salę konferencyjną na około 30 osób.
 - b. Hala sportowa, która dzieli się na trzy strefy funkcjonalne: pierwsza o powierzchni użytkowej 1564m², wymiary parkietu sportowego 23m x 41,8m i powierzchni 964m². Druga strefa to pomieszczenia o funkcji sportowej: zespół szatni wraz z pełnym węzłem sanitarnym, pokój trenerów z własnym odrębnym węzłem sanitarnym, pomieszczenia przeznaczone do badań wydolnościowych i fizjologicznych oraz pomieszczenia odnowy biologicznej (sauna, jacuzzi, siłownia oraz gabinet masażu). Trzecia strefa to pomieszczenia o funkcji techniczno-administracyjnej w skład których wchodzi pomieszczenia biurowe, socjalne oraz sala konferencyjna. Powierzchnia zabudowy hali przed remontem wynosiła 1574,46 m² natomiast po rozbudowie 1746,12 m², wysokość budynku to 10,69 m. Budynek hali jest dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych.
 - c. Pawilon sportowy - położony przy stadionie piłkarsko – lekkoatletycznym o powierzchni 508 m². Pawilon stanowi zaplecze sportowo – socjalne dla ekip

kompleksu sportowego, posiada szatnie z pełnym węzłem sanitarnym oraz salę konferencyjną na 50 osób.

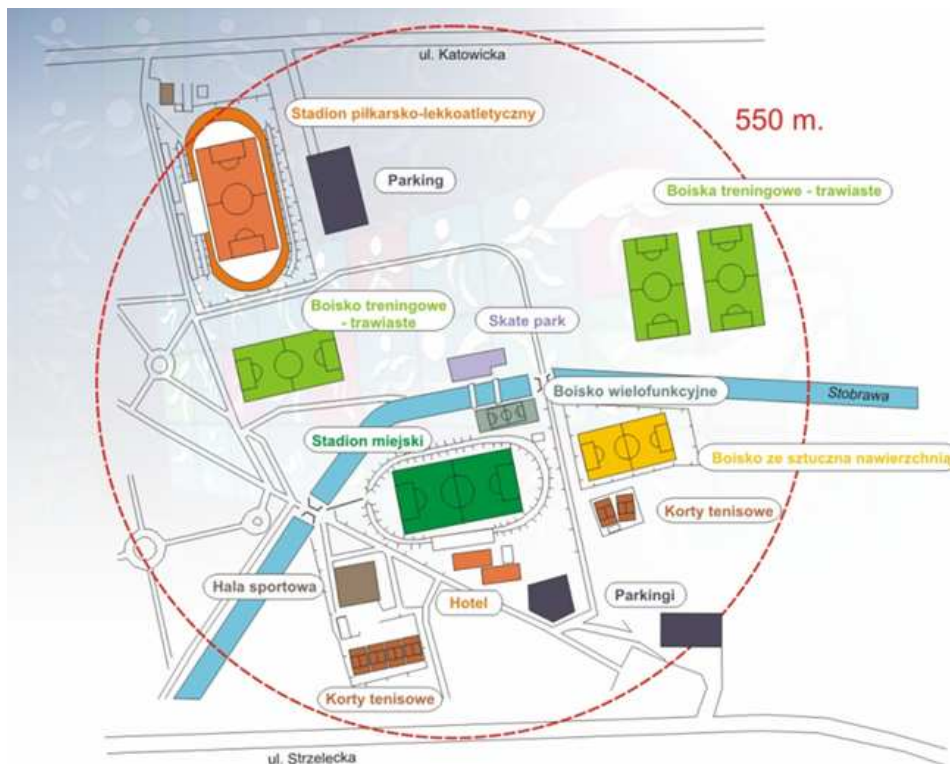
8. Stadion Miejski o wymiarach boiska 106m x 69m oraz powierzchni 2776 miejsc siedzących w tym 500 w sektorze gości, posiada szatnie meczowe z pełnym węzłem sanitarnym, pomieszczenia trenerów, sędziów, medyczne, salę konferencyjną dla mediów, sztuczne nawodnienie płyty boiska, monitoring oraz ogrodzony parking.
9. Stadion piłkarsko-lekkoatletyczny to obiekt spełniający wymogi PZPN do rozgrywania meczów IV ligi, wymiary boiska 104m x 65m, ilość miejsc siedzących 200 i 500 stojących.
10. Pełnowymiarowe boisko piłkarskie ze sztuczną nawierzchnią, które znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie stadionu miejskiego. Płyta boiska o wymiarach 102 m x 64 m z zamontowanymi piłkochwytnymi o wysokości 5m.
11. Boisko wielofunkcyjne ze sztuczną trawą to nowoczesny obiekt o wysokim standardzie pokryty elastyczną nawierzchnią poliuretanową, boisko ma wymiary 30m x 50m jest ogrodzone i monitorowane. Obiekt jest wielofunkcyjny przystosowany do gry w koszykówkę, siatkówkę, piłkę nożną i piłkę ręczną ma charakter otwarty i ogólnodostępny.
12. Boiska treningowe trawiaste trzy ogólnodostępne o doskonale utrzymanej nawierzchni trawiastej z wyposażeniem treningowym.
13. Korty tenisowe - na terenie kampusu znajduje się 6 kortów, z czego 4 należą do prywatnego właściciela wraz ze szkołą tenisową i wypożyczalnią sprzętu sportowego.

Zdjęcie 6. Kompleks boisk sportowych wraz z szatniami i zapleczem socjalnym przy szkole podstawowej nr 2 w Kluczborku (przed i po). Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.

Łącznie Gmina Kluczbork w latach 2005-2010 wydała na modernizację obiektów sportowych na terenie kampusu **ponad 15 mln zł.**

Zdjęcie 7. Wizualizacja Wojewódzkiego Kampusu Sportowo-Rekreacyjnego Stobrawa. Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.

Zdjęcie 8. Wojewódzki Kampus Sportowo-Rekreacyjny Stobrawa przed modernizacją w 2004 r. i po zakończeniu prac w 2012 r. Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.

2.2.3.6. Kultura

Gmina Kluczbork działalność w zakresie kultury prowadzi poprzez swoje jednostki organizacyjne. W szczególności są to: **Kluczborski Dom Kultury, Muzeum im. Jana Dzierżona, Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Kluczborku oraz Ośrodek Sportu i Rekreacji**. Do podstawowych zadań tych jednostek należy prowadzenie edukacji kulturalnej i społecznej dzieci, młodzieży i dorosłych, popularyzacja i promocja twórczości artystycznej ze wszystkich dziedzin sztuki, prowadzenie i wspieranie zespołów artystycznych, promowanie, wspieranie i realizowanie projektów aktywizujących i integrujących społeczność lokalną, prowadzenie własnych zespołów artystycznych, nawiązanie, rozwijanie i aktywne prowadzenie międzynarodowych kontaktów w zakresie wymiany kulturalnej oraz wymiany dzieci, młodzieży i dorosłych, prognozowanie, planowanie i rozwój wszystkich form kultury fizycznej i sportu przy współpracy ze specjalistycznymi organizacjami społecznymi jak również współdziałanie w rozwoju wychowania fizycznego dzieci i młodzieży w szkołach, organizowanie imprez rekreacyjno-sportowych. Wszystkie te działania skierowane są do mieszkańców miasta i Gminy Kluczbork, a zakresem oddziaływania obejmują również mieszkańców powiatu kluczborskiego.

Na terenie Gminy Kluczbork znajdują się:

1. 13 placówek bibliotecznych (biblioteki i filie) w tym 4 na terenie miasta. Dysponują one księgozbiorem o liczbie woluminów 114,2 tys. (w tym 72,7 tys. w mieście).
2. 1 muzeum,
3. Budynek nieczynnego kina do remontu (zasób gminny).
4. 2 domy kultury, Kluczborski Dom Kultury, Młodzieżowy Dom Kultury,
5. 17 świetlic wiejskich i 6 sal wiejskich w 20 sołectwach na 23 sołectwa istniejące.

Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Kluczborku

Instytucja powstała w 1946 roku, a od 2001 pełni zadania biblioteki powiatowej. Księgozbiór biblioteki wynosi 115.169 woluminów (w tym 73.071 w placówkach miejskich) oraz 13.019 jednostek zbiorów specjalnych – muzyka na płytach i kasetach, filmy, audiobooki („książka mówiona”), e-booki, edukacyjne programy multimedialne. Katalog zbiorów dostępny jest w Internecie. W bibliotece tworzona jest w oparciu o prasę lokalną od 1999

roku Bibliografia Powiatu Kluczborskiego (dostępna również on-line) oraz kartoteka zagadnieniowa. Opracowuje się również dokumenty życia społecznego miasta i gminy Kluczbork (druki ulotne typu foldery, ulotki, plakaty).

Na koniec 2013 r. zarejestrowano 5.410 czytelników, w tym 4.510 w mieście. Wypożyczono 115.872 książki, w tym w mieście 90.676. Na 1 czytelnika przypada 21,4 wypożyczeń książek, z tego w mieście 20,1 wypożyczeń. W 2013 r. liczba odwiedzin we wszystkich placówkach wyniosła 63.668 (wypożyczalnia, czytelnia, lekcje, spotkania, wystawy), w tym w mieście 46.188.

Oprócz działalności podstawowej, upowszechniania czytelnictwa, Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Kluczborku prowadzi bogatą działalność informacyjną, edukacyjną i kulturalną, organizując spotkania autorskie, wystawy, konkursy, lekcje biblioteczne, pogadanki i wykłady. Promuje lokalnych twórców i współpracuje z instytucjami kulturalnymi, oświatowymi i wychowawczymi, organizacjami pozarządowymi, Radami Sołectkimi. Przy bibliotece działa Dyskusyjny Klub Książki.

W działalności edukacyjnej i kulturalnej na uwagę zasługują:

- debaty prowadzone we współpracy z miejscowymi szkołami poruszające aktualne problemy młodzieży takie, jak nietolerancja, narkomania czy agresja i przemoc.
- prelekcje związane z tradycjami i historią Ziemi Kluczborskiej
- cykliczne wystawy, np. w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa (wrzesień) czy „Hobby naszych czytelników” (maj)
- szkolenia komputerowe dla seniorów

Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Kluczborku, wraz ze wszystkimi filiami, przystąpiła do ogólnopolskiego **Programie Rozwoju Bibliotek**. Dzięki PRB trafił do biblioteki sprzęt informatyczny – 22 komputery z oprogramowaniem, 12 urządzeń wielofunkcyjnych (w tym drukarka A3), laptop, projektor z ekranem i 12 aparatów cyfrowych. Ogólna wartość sprzętu i oprogramowania to 246.323,25 zł.

Biblioteka we wszystkich jej placówkach umożliwia bezpłatny dostęp do Internetu w ramach programu **Orange dla Bibliotek**. Obok dostępu do komputerów i Internetu stwarza odwiedzającym możliwość drukowania, skanowania i kserowania – zarówno w Kluczborku jak i na terenie gminy.

Kluczborski Dom Kultury

Priorytetem działalności Kluczborskiego Domu Kultury jest edukacja poprzez sztukę. Od lat prowadzone są zajęcia artystyczne z tańca, piosenki, muzyki, teatru, recytacji, plastyki, ceramiki i inne. Odbývają się one cyklicznie przez cały rok szkolny. Efektem tej pracy są różnego rodzaju przedstawienia teatralne, choreografie taneczne oraz programy artystyczne prezentowane nie tylko na rodzimej scenie. Dla dorosłych organizowane są różnego rodzaju spotkania klubowe, koncerty, kursy a także zajęcia w kołach zainteresowań. Zajęcia artystyczne odbywają się również w filii Kluczborskiego Domu Kultury w Wiejskim Domu Kultury w Łowkowicach. Prężnie działa orkiestra dęta oraz grupa taneczna "Mażorettek".

STUDIO PIOSENKI – kształci oraz rozwija w nim swoje wokalne talenty kluczborska i okoliczna społeczność. Uczestnikami są dzieci, młodzież oraz dorośli. Zajęcia obejmują wszelkie zagadnienia związane z piosenką tj. emisję głosu, naukę śpiewu, interpretacji

"BIG ROLL BAND" – zespół liczy 21 osób. Muzycy doskonalą swój warsztat pod okiem dyrygenta. Biorą też udział w warsztatach muzycznych prowadzonych przez wybitnych muzyków jazzowych.. Zespół estradowy Big Roll Band bierze czynny udział w imprezach organizowanych przez Kluczborski Dom Kultury oraz w licznych wydarzeniach artystycznych na terenie gminy i powiatu ciesząc się dużym uznaniem środowiska. Koncertuje zarówno w Polsce jak i za granicą.

ZESPOŁY MUZYCZNE – młodzi mieszkańcy naszej gminy, zainteresowani różnymi formami muzyki, mają możliwość dostępu do sali prób z podstawowym sprzętem nagłaśniającym gdzie mogą szlifować swój warsztat muzyczny i rozwijać umiejętności pod okiem instruktora muzyki.

FOTO KLUB – uczestnikami są osoby samodzielnie wykonujące prace z zakresu fotografii artystycznej. Działalność Foto Klubu ma charakter spotkań dyskusyjnych na wybrane tematy. Uczestnicy prezentują własne prace, zgłaszają propozycje wystaw autorskich, plenerów, wycieczek fotograficznych , a także uczestniczą w konkursach.

STUDIO TEATRALNE – studio Recytatorsko - Teatralne gromadzi dzieci w wieku szkolnym oraz młodzież zafascynowaną żywym słowem i ojczystym językiem. W czasie zajęć uczestnicy przygotowują krótkie inscenizacje teatralne, a także uczą się poprawnej recytacji. Nabyte umiejętności prezentują w konkursach recytatorskich oraz przeglądach teatralnych. Biorą także aktywny udział w imprezach, uroczystościach organizowanych przez Kluczborski Dom Kultury.

KLUB POD CZARCIM PAZUREM – jesienią 2009 roku powstał kobiecy "Klub pod Czarcim Pazurem". Wbrew potocznym skojarzeniom członkinie klubu stworzyły atmosferę wzajemnego wsparcia, przychylności i pomocy, ale przede wszystkim przedniej zabawy.

STUDIO PLASTYCZNE – Zajęcia kierowane są zarówno do dzieci, młodzieży jak i osób dorosłych. Uczestnicy zapoznają się z różnymi technikami plastycznymi (grafiką, malarstwem, rysunkiem, etc.) uczą się prawidłowej kompozycji, podnoszą swoje umiejętności. Biorą udział w licznych konkursach plastycznych, plenerach artystycznych oraz wystawach. W ramach studia działa pracownia ceramiczna, w której można zapoznać się z techniką lepienia w glinie, glazurowania i wypalania. Od 2006 roku działa grupa twórcza „Wena” integrująca amatorskie środowisko plastyczne powiatu Kluczborskiego.

STUDIO TANECZNE – Zajęcia w studio pozwalają poznać nowe techniki taneczne takie jak: jazz, hip - hop, step amerykański, taniec ludowy, taniec współczesny, klasyka prócz regularnie prowadzonych zajęć, studio taneczne proponuje różnego rodzaju warsztaty taneczne prowadzone przez instruktorów z całej Polski.

Zespoły działające w studio tanecznym:

- Zespół różnych form tanecznych „AGAT” w tym „AGAT I” - grupa starsza to młodzież powyżej 13 roku życia i „AGAT II” - grupa młodsza dzieci od 7 do 12 lat
- Zespół Wokalno - Taneczny „Śmieszki”
- Baletowa Zerówka -Zespół „DEMI”
- Break Dance

Najważniejsze wydarzenia artystyczne i kulturalne organizowane przez KDK to: Międzynarodowy Festiwal Piosenki „Kluczborskie Trele”, Międzynarodowy Festiwal Folkowy „Taneczna Fiesta”, Meeting Muzyczny „Letnia noc z bluesem i rockiem”, Ogólnopolski Plener Malarski, Festiwal Tańca „Baw się razem z nami”, Festiwal Big Bandów, Wojewódzki Festiwal Piosenki Dziecięcej „Wesołe Nutki”, Spotkania kolędowe „Przed wigilią”.

Muzeum im. Jana Dzierżona w Kluczborku

Rozpoczęło swoją działalność w 1959 roku jako Oddział Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu. W 1962 roku przekształcone zostało w muzeum regionalne. Gromadzi, konserwuje, opracowuje i udostępnia dobra kultury z terenu Ziemi Kluczborskiej i północnej Opolszczyzny. W Muzeum funkcjonują działy: archeologii, historii i etnografii ze

szczególnym uwzględnieniem pszczelarstwa. Odrębną kolekcję stanowią zbiory dzierzónowskie – zespół pamiątek po ks. Janie Dzierżonie (1811-1906), twórcy nowoczesnego pszczelarstwa i patronie Muzeum. W kluczborskiej placówce gromadzona jest ikonografia pszczelarska, dokumentacja fotograficzna dotycząca Muzeum i regionu, dokumenty życia współczesnego, pomocnicze zbiory wystawiennicze. Muzeum prezentuje szereg wystaw czasowych o różnorodnej tematyce, opierając się na zbiorach własnych oraz wypożyczonych z innych muzeów i instytucji. Wizytówką Muzeum jest wystawa stała *Pszczelarstwo dawne i nowe*, eksponowana w salach II piętra, prezentująca dzieje hodowli pszczoł od czasów najdawniejszych do współczesności oraz dwie wystawy plenerowe: *Ule figuralne* w pawilonie przed budynkiem oraz *Ule* na skwerku zaaranżowanym w 2006 roku. W 2012 r. Muzeum zwiedziło 6 886 osób, w tym 190 grup zorganizowanych (łącznie 4 741 osób), oprowadzono 111 grup (2 374 osoby). W 2013 r. Muzeum zwiedziły 7 494 osoby, w tym 239 grup zorganizowanych (4 758 osób), oprowadzono 155 grup (3 257 osób), prowadzone były lekcje muzealne (86 zajęć – 1 779 uczestników), warsztaty (54 zajęcia – 1 025 uczestników), pokazy, konkursy.

Zbiory muzealne według jednostek inwentarzowych, wynosiły na dzień 31.12.2004 r. – 4 967, na dzień 31.12.2012 r. – 5 520 zabytków, a na 31. 12 2013 r. – 5 682 zabytki.

Gminna Szkoła Muzyczna I stopnia w Kluczborku

Szkoła muzyczna jest szkołą państwową prowadzoną przez Gminę Kluczbork, nadzór pedagogiczny sprawuje Minister Kultury. Do szkoły uczęszcza około 150 uczniów w wieku od 6 do 18 lat, którzy uczą się gry na fortepianie, skrzypcach, gitarze, akordeonie, perkusji, trąbce, flecie, klarnecie, puzonie, saksofonie i tubie.

Kino

Obecnie na terenie miasta Kluczbork oraz na terenie powiatu kluczborskiego nie funkcjonuje żadne kino. Najbliższa instytucja tego typu znajduje się w Opolu, oddalonym o 45 km od Kluczborka. Dane wskazują również, iż pomimo tego, że Polacy w ostatnich latach biją rekordy frekwencji w kinach, to z mapy Polski w samym tylko 2009 r. zniknęło 40% kin (kin jedno i dwusalowych). Przyczyną takiego stanu rzeczy jest przede wszystkim zły stan techniczny obiektów, w których znajdują się kina lokalne, przestarzałe wyposażenie, sprzęt do projekcji i niedoinwestowanie.

Gmina Kluczbork jest obecnie na etapie planowania projektu przebudowy i rozbudowy kina Bajka, który ma doprowadzić do tego, aby budynek na nowo stał się centrum kulturowym spełniającym aktualne wymagania stawiane tego typu obiektom, szczególnie pod względem wyposażenia instalacyjnego, sanitarnego, technicznego, dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych. Projekt zakłada, iż główna bryła budynku pochodzącego z lat 20 XX w. nie zostanie naruszona. Budynek ujęty jest w gminnej ewidencji zabytków pod numerem 774/1290, ochronie podlega bryła, tynkowy detal elewacji, wielkość otworów, drewniana stolarka okien i drzwi. Ze względu na zły stan dotychczasowego zaplecza technicznego budynku, zostanie ono wyburzone, a w jego miejsce dobudowane zostanie nowe zaplecze. Po przebudowie budynek ma służyć nie tylko jako kino, ale również jako obiekt z wielofunkcyjną salą widowiskową, z możliwością obsługi niewielkich przedstawień teatralnych, kabaretowych, prowadzenia szkoleń, sympozjów, zjazdów itp. W obiekcie znajdować będzie się widownia mogąca pomieścić 186 osób, w tym 4 osoby na wózkach inwalidzkich. Dodatkowo foyer, parter i półpiętro (podest klatki schodowej) pomieścić będą mogły maksymalnie do 45 osób, co łącznie da możliwość przebywania tam 90 osób.

2.2.3.7. Gospodarka i rynek pracy

Od kilku lat władze miasta prowadzą działalność ukierunkowaną na przyciągnięcie inwestorów. W 2006 r. utworzono w Ligocie Dolnej Podstrefę Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej o wielkości 54 ha.

Zdjęcie 9. Podstrefa Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Ligocie Dolnej w 2002 r. i w 2012 r.
Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.

W styczniu 2008 r. w Ligocie Górnej uruchomiono zakład produkujący maszyny ciężkie – PROTEA, a 4 kwietnia tego samego roku w Bogacicy swoje podwoje otworzyła firma STEGU, zajmująca się produkcją elementów wykończeniowych z betonu oraz gipsu. Swoją działalność rozpoczęła również ocynkownia niemieckiej grupy SEPPELER GRUPPE, a rozbudowę zakończyła firma SIEGENIA AUBI. Ponadto rozwijają się inne rodzime przedsiębiorstwa – CUPROD, WAGREM, PREFABET, FAMAK oraz zatrudniająca osoby niepełnosprawne firma FLAXPOL.

Marcegaglia – jedna z największych inwestycji województwa opolskiego

Włoski koncern, który jest liderem w zakresie przetwarzania stali. Każdego roku w fabrykach należących do koncernu przetwarza się ponad 4 miliony ton stali. Dzienna produkcja rur, profili otwartych, taśm, blach ze stali sięga 5 tysięcy kilometrów. Koncern Marcegaglia posiada 47 zakładów produkcyjnych, 49 biur sprzedaży, 150 agencji, 3,5 mln metrów kwadratowych powierzchni produkcyjnych. Roczne obroty koncernu przekraczają 2,6 miliarda Euro, koncern zatrudnia ponad 6 tys. pracowników. Otwarcie zakładu w Kluczborku odbyło się 14.10.2010r. Wielkość inwestycji ok. 60 mln euro. 80 000 m² hal produkcyjnych. Zatrudnienie ok. 250 osób.

Ocynkownia Śląsk

Zakład Ocynkowni Śląsk w Kluczborku został otwarty 8 maja 2009 roku. Budowa zakładu kosztowała 14 mln Euro, tj. ponad 50 mln złotych. Zatrudnienie wynosi 102 osoby. Zakład znajduje się w Ligocie Dolnej, w sąsiedztwie specjalnej strefy ekonomicznej INVEST PARK. Zakład posiada nowoczesną technologię do zabezpieczania antykorozyjnego elementów przestrzennych i jest wyposażony w wannę o szerokości 3 metrów, długości 12,5 m i głębokości 3,4 metrów.

Protea Sp. z o.o.

31.01.2008 r uruchomiono produkcję w nowo wybudowanej fabryce zlokalizowanej w Ligocie Górnej koło Kluczborka. Wartość inwestycji wyniosła ok. 25 mln zł. Zatrudnienie wynosi 180 osób. Protea Sp. z o.o., jest polską firmą z główną siedzibą w Gdańsku oraz biurem przedstawicielskim w Norwegii. Od początku swojej działalności, która datuje się od roku 2002, firma wyspecjalizowała się w dostawach maszyn i konstrukcji dla zastosowań morskich, stoczniowych, portowych oraz w przemyśle wydobywczym ropy naftowej (tzw.

offshore). W ofercie PROTEA znajdują się urządzenia takie jak: Żurawie, Wciągarki specjalnego przeznaczenia, Suwnice, A-Ramy, Podnośniki.

Famak S.A.

Fabryka Maszyn i Urządzeń FAMAK S.A. w Kluczborku jest producentem dźwignic i maszyn do transportu ciągłego o uznanej marce firmowej o ponad 60-letniej tradycji. Dla dostarczanych maszyn i urządzeń firma zapewnia odbiorcom kompleksową obsługę opartą na zasadzie partnerskiej i długotrwałej współpracy. Obecnie zatrudnia ok. 500 osób

Inpol Krak Sp z o. o.

13 marca 2012 rozpoczęło pracę nowoczesne centrum cięcia rur i profili firmy Inpol-Krak. Jest to kolejna inwestycja na terenie Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej "Invest Park" położonej w Ligocie Dolnej. Inpol-Krak zatrudnia obecnie 10 osób. Wielkość hali produkcyjnej 1650 m², a koszt inwestycji wyniósł 10.096.800 zł. Firma Inpol-Krak jest polską firmą rodzinną, działającą od 1994 roku i od początku swojej działalności zajmuje się sprzedażą stali. Centrala firmy mieści się w Krakowie. Firma współpracuje z firmami z Włoch, Niemiec, Anglii, Belgii i USA.

Cuprod Sp.z o.o.

Firma Cuprod Sp. z o.o. powstała w 1988 roku i jest specjalistą w produkcji biszkoptów z galaretką pod markami własnymi odbiorców. Najwyższą jakość produktów potwierdzają certyfikaty BRC, ISO 9001, ISO 22000, posiada wdrożony system HACCP oraz IFS. Zatrudnia ok. 200 osób. Ostatnio zrealizowana inwestycja (ponad 9 mln zł) – rozbudowa zakładu, budowa nowej hali oraz zakup nowej linii technologicznej zwiększyła zdolności produkcyjne firmy do 800 ton ciastek miesięcznie.

PV Prefabet Kluczbork SA

Spółka istnieje na rynku od 1997 roku. Firma specjalizuje się w produkcji i sprzedaży kompletnych kanalizacji z betonu. Zatrudnia ok. 208 osób

Stegu Sp. z o.o.

STEGU Sp. z o.o. jest firmą rodzinną istniejącą od 1993 roku. 4.04.2008 r. otwarto nowy zakład firmy STEGU. Zajmuje się produkcją elementów wykończeniowych z betonu

oraz gipsu. Zatrudnienia 50 osób. Zakład powstał na bazie zdewastowanych budynków dawnej rozlewni wód mineralnych w Bogacicy.

Centrum Dystrybucji Mlekovita

Jest to wybudowany od podstaw, nowoczesny obiekt, z pełną bazą magazynową o powierzchni 1 000 m², w którym znajdują się pomieszczenia profesjonalnie przystosowane do magazynowania i dystrybucji

Siegenia - Aubi

Firma Siegenia-Aubi jest znanym na rynku europejskim producentem okuć do okien i drzwi oraz urządzeń do wietrzenia pomieszczeń. W 2011 r. wybudowana została nowa hala produkcyjna o powierzchni 3700 m². Koszt ok. 2 mln euro zatrudnienie wynosi średnio 540 osób.

Ropez

Fabryka mebli tapicerowanych Ropez ma swoją główną siedzibę w Mroczeniu i działa od 1994 r. Od 11 października 2007 r. fabryka rozpoczęła produkcję w wyremontowanych budynkach produkcyjnych dawnej fabryki mebli przy ul. Dzierżona w Kluczborku. Obecnie w fabryce pracuje ponad 50 osób.

Flaxpol Sp. z o.o.

Flaxpol Sp. z o.o. jest dystrybutorem półfabrykatów do produkcji mebli i akcesoriów meblowych. Istnieje od 1991r. W roku 2002 działalność Spółki przeniesiona została do Kluczborka na ul. Jagiełły 1, gdzie do dziś ma swoją siedzibę. W tym samym roku został przyznany firmie status Zakładu Pracy Chronionej. Obecnie zatrudnia 214 pracowników, w tym 146 pracowników niepełnosprawnych. W 2003 roku poszerzono działalność o produkcję i sprzedaż odzieży roboczej i ochronnej.

PKP Cargowag Sp. z o.o. - Zakład Napraw Taboru w Kluczborku

Firma zajmująca się produkcją i naprawą taboru kolejowego. Zakład przez prawie 60 lat działalności przechodził szereg zmian organizacyjnych. Od 1 października 2013 roku w wyniku konsolidacji Spółek zależnych PKP CARGO S.A., nastąpiło przejęcie Spółki

WAGREM Sp. z o.o. z siedzibą w Kluczborku przez Spółkę PKP CARGOWAG Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie.

Rialex Crane Systems

Firma została założona w Kluczborku w roku 1992 i zajmuje się projektowaniem, produkcją i montażem urządzeń dźwigowych. W ciągu ostatnich kilkunastu lat firma Rialex z niewielkiej firmy zatrudniającej pięciu pracowników stała się prężnie działającym przedsiębiorstwem, zatrudniającym ponad 50 osób. W roku 2003 firma uzyskała certyfikat jakości ISO 9001:2000.

Aspöck

Nowym inwestorem w Gminie Kluczbork będzie firma Aspöck z Austrii, która w Ligocie Dolnej zakupiła działkę o powierzchni 2,44 ha i zainwestuje w strefie ekonomicznej. Aspöck to firma produkująca układy oświetleniowe do samochodów osobowych, ciężarowych, motocykli i maszyn rolniczych. Firma została założona 1977 roku w Austrii. Aspöck ma swoje oddziały w wielu innych krajach: Niemczech, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Portugalii, Francji, Brazylii, Szwecji. W listopadzie 2011 roku firma weszła do Polski, rejestrując spółkę Aspöck Systems Polska Sp. z o.o.

W mieście, wraz z rozwojem gospodarczym, wyrosła i działa z powodzeniem sfera usług, wspomagająca przedsiębiorczość. Już dziś w Kluczborku ma swe siedziby kilkanaście banków, a kolejne są zainteresowane uruchomieniem swoich oddziałów. Pomocą w prowadzeniu interesów służą liczne kancelarie prawne, notarialne, tłumacze przysięgli. Robienie interesów znakomicie ułatwia również istnienie wszystkich istotnych urzędów oraz instytucji gminnych i powiatowych. Jakość obsługi inwestora została potwierdzona certyfikatem Gminy Atrakcyjnej dla Inwestora.

W 2012 roku nastąpiło otwarcie Kluczborskiego Inkubatora Przedsiębiorczości projektu realizowanego przez Powiat Kluczborski. W 2014 roku został otwarty kolejny Kluczborski Inkubator Przedsiębiorczości (przy ul. Moniuszki), który oferuje pomieszczenia dla innowacyjnych przedsiębiorców.

Inkubator przedsiębiorczości na bazie obiektu i zaplecza technicznego pozwoli tworzyć nowe przedsiębiorstwa z sektora małej i średniej przedsiębiorczości, głównie mikro, których założycielami mogą być:

- osoby bezrobotne
- fachowcy różnych branż
- osoby powracające z emigracji zarobkowej, czy też startujący na rynku pracy absolwenci wyższych uczelni z pomysłem na własną działalność.

Z uwagi na odmienne funkcje miasta i terenów wiejskich struktura zatrudnienia ludności tych obszarów wykazuje zasadnicze różnice. W mieście dominuje sektor przemysłu i usług, istotną pozycję utrzymuje również transport, składowanie i łączność. Natomiast na obszarze wiejskim dominują szeroko pojęte usługi, rolnictwo oraz przemysł leśny.

W sektorze produkcyjnym największe zatrudnienie daje przemysł metalowy, budowlany i odzieżowy. W sektorze usług – edukacja, ochrona zdrowia, handel i naprawy.

Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Kluczbork w rejestrze REGON w 2012 r.:

- ogółem 3962, w tym w mieście 3031
- sektor publiczny 170, w tym w mieście 153
- sektor prywatny 3792, w tym w mieście 2878
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą 2885, w tym w mieście 2096

Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Kluczbork w rejestrze REGON w 2012 r. według wybranych sekcji kształtowały się następująco:

- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo 123, w tym w mieście 28
- przemysł 385 (miasto 253), w tym przetwórstwo przemysłowe 371 (miasto 244)
- budownictwo 463 (miasto 292)
- handel, naprawa pojazdów samochodowych 1 077 (miasto 855)
- transport i gospodarka magazynowa 167 (miasto 125)
- zakwaterowanie i gastronomia 88 (miasto 59)
- informacja i komunikacja 52 (miasto 44)
- obsługa rynku nieruchomości 451 (miasto 432)
- działalność profesjonalna, naukowa i techniczna 298 (miasto 256)

Pracujący w Gminie Kluczbork:

- ogółem 8 217 (miasto 7138) w tym kobiety 3 775 (miasto 3 381)
- przemysł i budownictwo 3 345 (miasto 2 799)
- handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja 1 601 (miasto 1 535)
- działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości 221

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2012 r. wynosiło:

- ogółem – 3 200,22 PLN
- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo – 4 111,65 PLN
- przemysł i budownictwo – 3 052,62 PLN
- handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja - 2114,59 PLN
- działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości 3554,93

Liczba bezrobotnych z terenu Gminy Kluczbork zarejestrowanych w 2012 r. wyniosła 1584 osoby, w tym - 935 kobiet.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Kluczborku na dzień 31 grudnia 2012 roku w Gminie Kluczbork pozostawało zarejestrowanych **1 584** bezrobotnych, tj. o 72 osoby mniej w porównaniu z końcem roku poprzedniego. Wg stanu z 28 lutego 2014 r. liczba bezrobotnych wyniosła **1 580** w tym kobiet **839**, a według stanu z 8.05.2014r. liczba bezrobotnych wyniosła **1 458** w tym kobiet **788**.

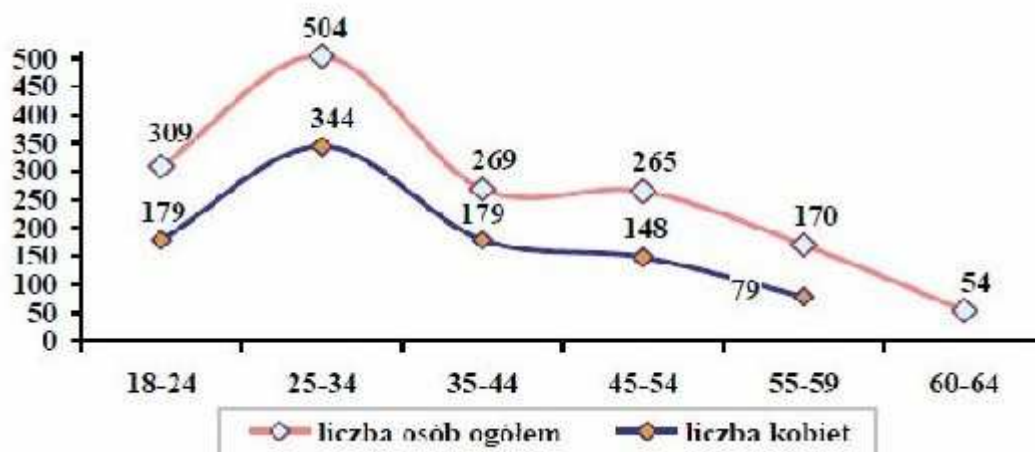
Wśród bezrobotnych większą liczebnie grupą były kobiety, które stanowiły 59% ogółu bezrobotnych w gminie (935 osoby). W 2012 roku 793 osoby bezrobotne miały prawo do zasiłku dla bezrobotnych, który pobierały średnio przez cztery miesiące.

Spośród 24 156 osób z terenu Gminy Kluczbork będących w wieku produkcyjnym z końcem 2012 roku 5,2% pozostawało bez zatrudnienia.

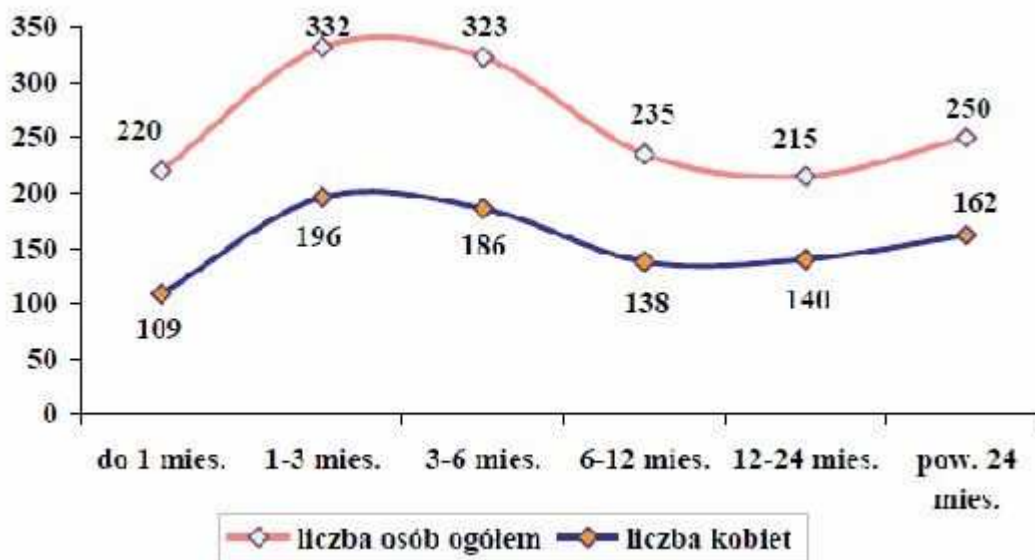
Dla scharakteryzowania zjawiska bezrobocia w gminie niezwykle ważna jest analiza danych dotyczących podziału bezrobotnych według wieku, czasu pozostawania bez pracy, stażu pracy i wykształcenia.

Z końcem 2012 roku w grupie bezrobotnych najwięcej było ludzi młodych, często nieposiadających wcześniejszych doświadczeń zawodowych. Było to porównywalne z sytuacją w kraju. Niepokój budziła również liczna grupa osób, które przekroczyły 45. rok życia. Osobom pozostającym jeszcze w wieku produkcyjnym, ale już niemobilnym, zdecydowanie trudniej znaleźć pracę i zdobyć nowe kwalifikacje zawodowe. Największy udział kobiet wśród ogółu bezrobotnych zarejestrowano w przedziałach wiekowych 18-24 lata (57,9%), 25-34 lata (68,2%) oraz 35-44 lata (66,5%).

Wykres 18. Bezrobotni w gminie Kluczbork w poszczególnych grupach wiekowych w 2012 r. Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Kluczborku.

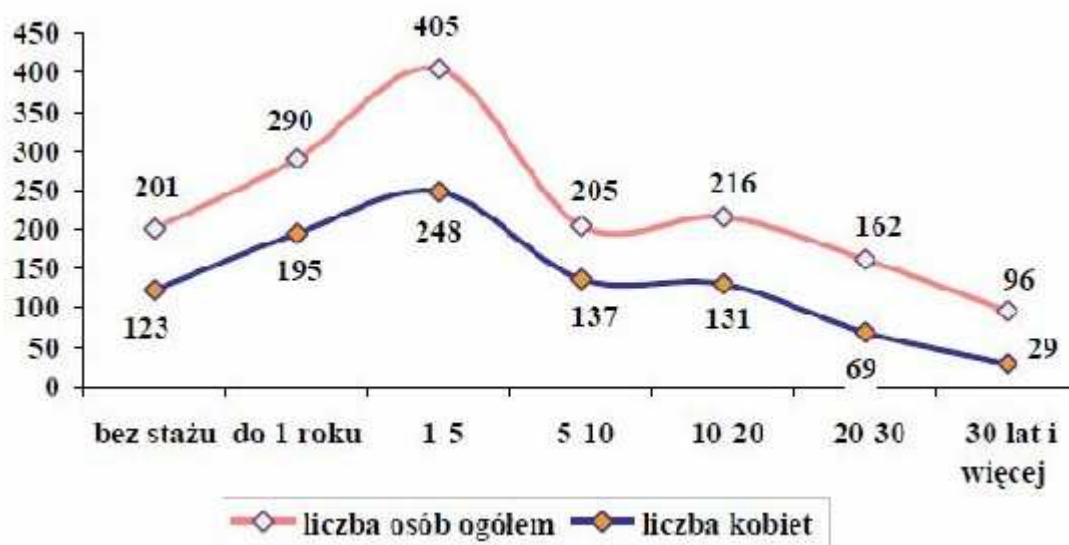

Wykres 19. Bezrobotni w gminie Kluczbork według czasu pozostawania bez pracy w 2012 r. Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Kluczborku.

Powrót do pracy jest tym trudniejszy, im dłuższy jest okres pozostawania poza zatrudnieniem, co wyraźnie widać na powyższym zestawieniu. Brak pracy może powodować nieodwracalne szkody nie tylko ekonomiczne, ale przede wszystkim społeczne, łącznie z daleko idącą demoralizacją i wykluczeniem osób pozostających bez zatrudnienia.

Wykres 20. Bezrobotni w gminie Kluczbork według stażu pracy w 2012 r. Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Kluczborku.

Najliczniejszą grupę osób pozostających bez pracy w powiecie i gminie, stanowiły osoby niepracujące od 1 do 3 miesięcy a drugą liczebnie grupę stanowiły osoby niepracujące przez okres od 3 do 6 miesięcy. Ważne w ich przypadku są: nowe miejsca pracy i poradnictwo zawodowe.

2.2.3.8. Turystyka – noclegi, hotele, gospodarstwa agroturystyczne

Gmina Kluczbork pod względem turystycznym rozwija się w kierunku turystyki weekendowej i sentymentalnej. Ta druga skierowana jest głównie do turysty z Niemiec i pełni drugorzędną rolę. Natomiast w zakresie turystyki weekendowej budowana jest oferta atrakcji turystycznych bazujących na aktywnym wypoczynku. Cała gmina pokryta jest siecią szlaków rowerowych (122 km) oraz pieszych (100 km). Na terenie gminy znajduje się również szlak kajakowy na rzece Stobrawie oraz istnieje możliwość wypożyczenia kajaków. Atrakcje przyrodnicze to głównie kompleks leśny Borów Stobrawskich obejmujący m.in. Stobrawski Park Krajobrazowy, obszar NATURA 2000, zabytkowe parki w tym miejski i przypałacowe w Bąkowie, Maciejowie i Smardach Dolnych, liczne pomniki przyrody w tym przydrożna aleja dębów w Nowej Bogacicy. Dużą atrakcją turystyczną stał się również zbiornik retencyjny, który wykorzystywany jest również w celach rekreacyjnych. Znajduje się tam strzeżone kąpielisko z plażą oraz wypożyczalnia sprzętu wodnego.

Z zabytków architektury warto wymienić pałace w Bąkowie, Maciejowie (status muzeum) i Smardach Dolnych oraz kościoły m.in. ewangelicki w Kluczborku z wieżą

widokową, w Bogacicy, Kujakowicach Górnych, Kuniowie czy w Łowkowicach oraz drewnianą architekturę sakralną w Bąkowie, Maciejowie i Ligocie Górnej.

Oferta turystyczna jest wzbogacona poprzez ogólnodostępną infrastrukturę sportową: boiska wielofunkcyjne, ścianka wspinaczkowa, kryta pływalnia, hale sportowe itp.

Na terenie gminy znajdują się gospodarstwa agroturystyczne i gospodarstwa ekologiczne, które prowadzą zajęcia edukacyjne dla grup zorganizowanych i indywidualnych gości. W Gminie Kluczbork działają następujące gospodarstwa agroturystyczne i ekologiczne:

- Demonstracyjne gospodarstwo ekologiczne "EKOSTYL" Iwona i Janusz Śliczni Biadacz-Kamienisko 6
- Gospodarstwo agroturystyczne Barbary i Witolda Stodołów Bogdańczowice 21, 46-233 Bąków
- Agroturystyczne Gospodarstwo Ekologiczne „Agrochatka”, Elżbieta i Jerzy Woźniakowie Biadacz-Brodnica 17, 46-233 Bąków
- "Michałówka" Barbara i Michał Malinowscy, Borkowice, ul. Kraskowska 21A, 46-243 Bogacica

Od kilku lat wdrażany jest również na terenie gminy projekt wiosek tematycznych, które oferują warsztaty tematyczne, gry terenowe, questy i tym podobne atrakcje. Na chwilę obecną mieszkańcy 4 miejscowości postanowili rozpocząć proces tworzenia wsi tematycznych (Maciejów, Borkowice, Bogacica, Ligota Dolna).

Rozwój turystyki na terenie gminy wspierany jest poprzez rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej nie tylko w mieście, ale również na terenach wiejskich.

Baza noclegowa

- hotel Spałka otwarty w 2013 standard 4 gwiazdki, (pierwszy w województwie opolskim) 23 pokoje w tym 3 apartamenty. Hotel posiada windę oraz dostosowany jest do europejskich norm obsługi osób niepełnosprawnych.
- hotel KORONA (15 pokoi 1- i 2-osobowych, 2 apartamenty)
- zajazd „W Rynku” (10 miejsc w pokojach 1- i 2-osobowych)
- Kampus STOBRAWA (47 miejsc)
- Internat Wojewódzkiego Ośrodka Doskonalenia Zawodowego (ok. 50-60 miejsc)
- Dom Zgromadzenia Księża Sercanów (ok. 50 miejsc)
- w Bogacicy hotel-restauracja „Nad Stawem” (14 miejsc)

- w Bąkowie camping OSiR (52 miejsca w domkach i 100 miejsc na polu namiotowym)
- w Bąkowie zajazd „Gościniec Staropolski” (50 miejsc, w tym 24 miejsca w 6-osobowych domkach campingowych)
- w Bogdańczowicach Internat Przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych (45 miejsc)
- szkolne schronisko młodzieżowe w Bażanach (50 miejsc noclegowych)

2.2.4. Analiza finansowa Gminy Kluczbork

Analizę sporządzono przyjmując rok 2014 za bieżący, biorąc pod uwagę faktyczne wykonanie w latach 2009 – 2013 oraz prognozę na lata 2015 – 2017 (Tabela 9).

Dochody budżetu gminy pochodzą z wielu źródeł, grupowanych w trzy podstawowe kategorie: dochody własne, subwencje i dotacje.

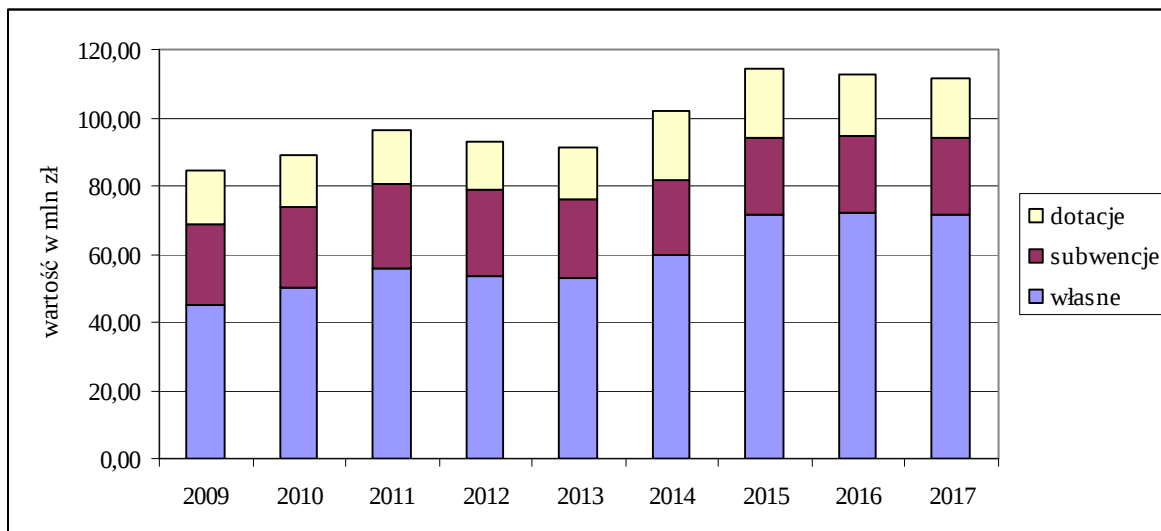
Subwencje są to należne gminie środki z budżetu państwa. Dotacje są to również środki z budżetu państwa, jednak przekazywane ze wskazaniem przeznaczenia. Dochody własne budżetu gminy są to wszelkie pozostałe dochody. Dochody stopniowo ulegają zwiększeniu, najczęściej w związku z nowymi zadaniami nałożonymi do wykonania przez gminę. Wydatki budżetu gminy obejmują wszelkie wydatki związane z funkcjonowaniem gminy. Dzielone są na dwie grupy: bieżące i majątkowe. Wydatki bieżące związane są z realizacją corocznych, bieżących zadań gminy, natomiast wydatki majątkowe (zwane inwestycyjnymi) dotyczą zadań, których skutkiem jest powstanie nowej infrastruktury.

Tabela 9. Kształtowanie się dochodów i wydatków oraz wykorzystanie środków unijnych i poziom zadłużenia w latach 2009 – 2017 w mln złotych. Źródło: Wydział Finansowy, Urząd Miejski w Kluczborku.

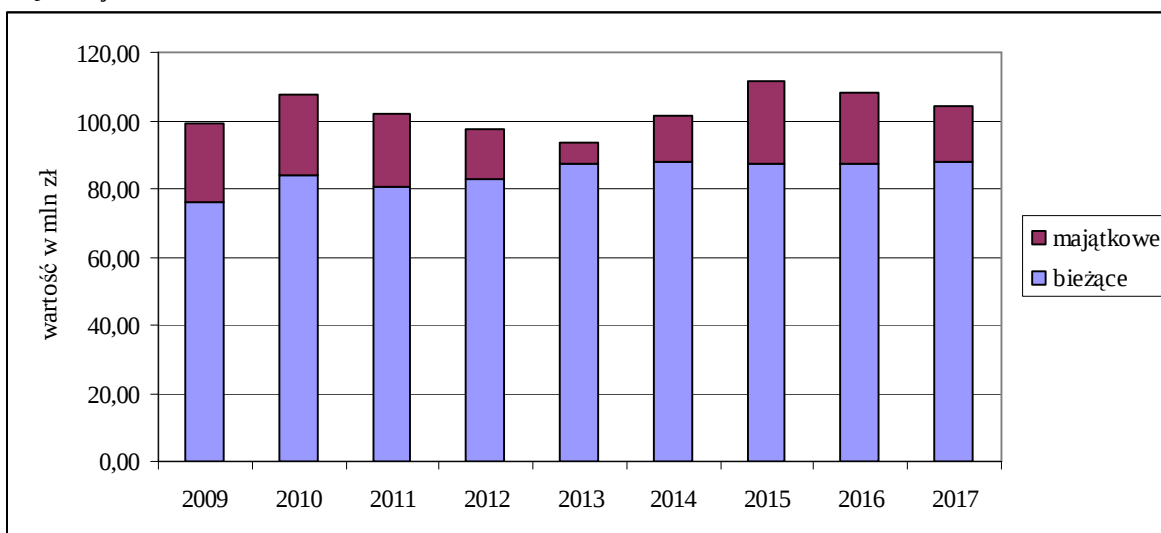
Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dochody ogółem	84,65	88,95	96,60	92,96	91,20	102,04	114,17	112,51	111,31
w tym:	własne	44,86	50,06	55,95	53,35	52,82	59,89	71,67	72,01
	subwencje	23,91	23,85	24,49	25,27	23,05	22,06	22,50	22,50
	dotacje	15,88	15,04	16,16	14,34	15,33	20,09	20,00	18,00
Wydatki ogółem	99,29	107,54	102,22	97,73	93,66	101,17	111,34	108,31	104,11
w tym: majątkowe	22,96	23,72	21,87	14,74	6,33	13,13	23,97	21,26	16,16
Wykorzystanie środków unijnych	3,38	4,74	6,94	5,53	1,34	8,90	4,00	0,00	0,00
Poziom zadłużenia	22,13	38,74	44,27	47,74	50,50	49,63	46,80	42,60	35,40

Wykres 21 przedstawia dochody gminy w latach 2009-2017 z podziałem na kategorie. Wyraźnie widać tendencję wzrostową i to głównie a kategorii dochodów własnych Gminy. Z kolei Wykres 22 przedstawia relację pomiędzy wydatkami bieżącymi a majątkowymi w poszczególnych latach.

Wykres 21. Dochody budżetu Gminy Kluczbork w latach 2009 – 2017 w mln zł. Źródło: Wydział Finansowy Urząd Miejski w Kluczborku

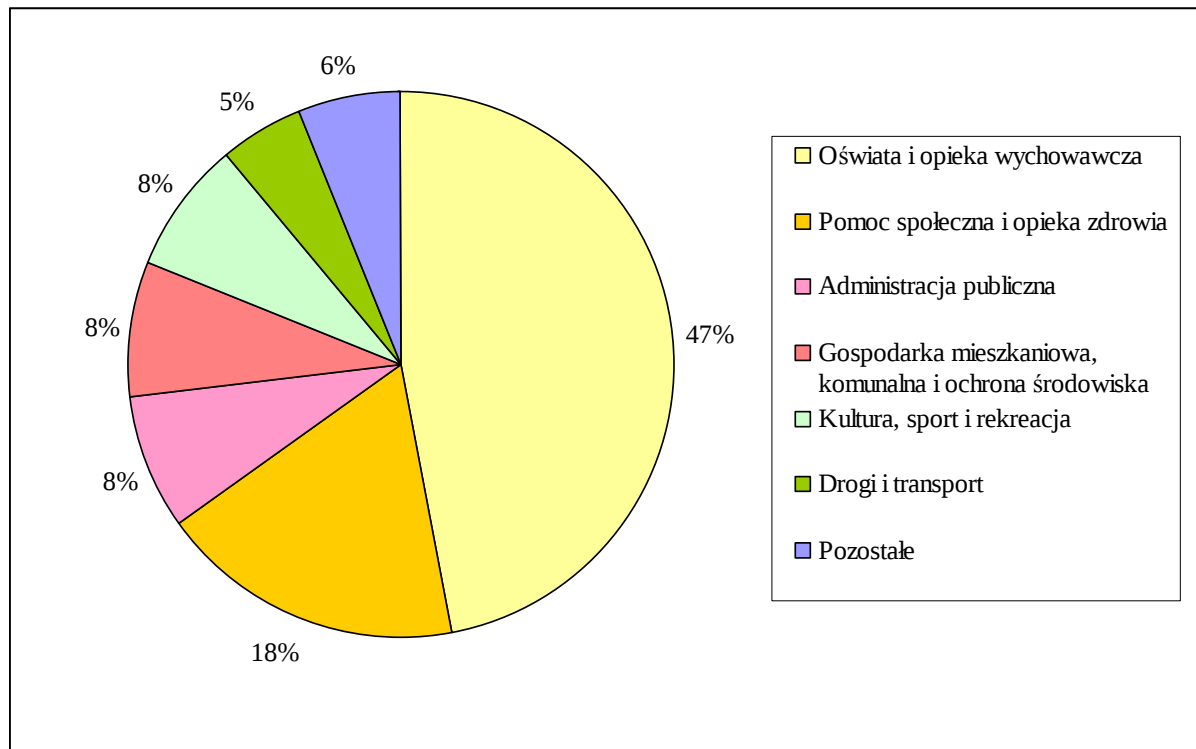

Wykres 22. Wydatki budżetu Gminy Kluczbork w latach 2009 – 2017 w mln zł. Źródło: Wydział Finansowy Urząd Miejski w Kluczborku

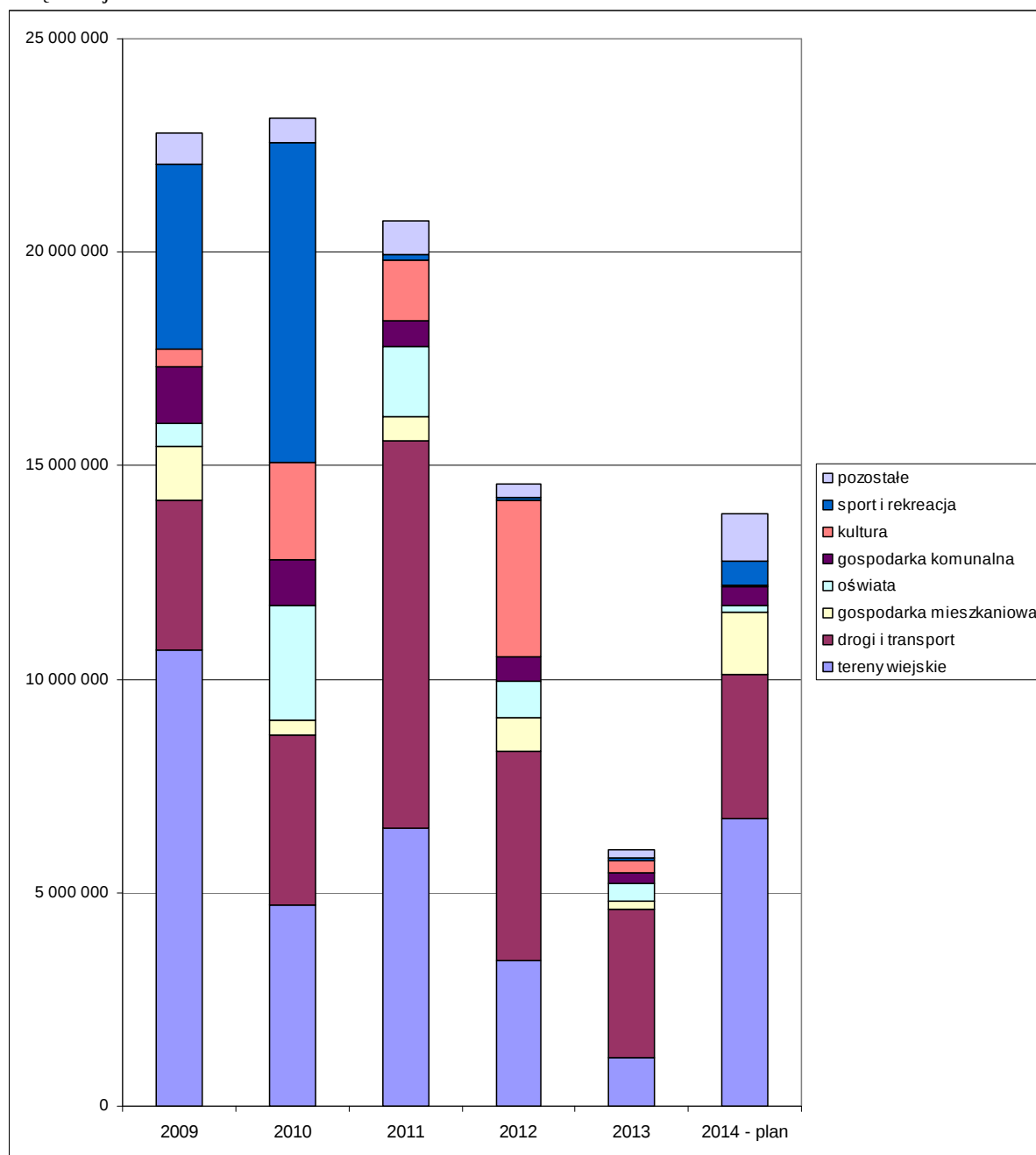
Wydatki budżetu Gminy dotyczą różnorodnych sfer z zakresu zadań, nałożonych gminom do realizacji. Strukturę wydatków budżetu Gminy Kluczbork w 2013 roku przedstawia Wykres 23.

Wykres 23. Struktura wydatków budżetu Gminy Kluczbork w 2013 roku. Źródło: Wydział Finansowy Urząd Miejski w Kluczborku

Jednym z głównych punktów wydatków w Gminie Kluczbork są wydatki na oświatę. Całkowite wydatki na oświatę w Gminie Kluczbork w latach 2004 - 2013 wskazują na systematyczny wzrost. Porównując poszczególne lata można zaobserwować, że w roku 2006, 2008 i 2010 nastąpił znaczny wzrost wydatków do roku poprzedniego, bo w roku 2006 aż o 10%, w roku 2008 o 14% a w roku 2010 o 14%. Spowodowane to było przeznaczeniem zwiększonych środków na inwestycje w tych latach. Natomiast wzrost wydatków w pozostałych latach jest porównywalny i stabilny. Wzrost wydatków uzależniony jest również od wydatków zapisanych w budżecie na realizację projektów unijnych. Od kilku lat w placówkach oświatowych Gminy Kluczbork realizowanych jest wiele projektów (w roku 2011 zrealizowano projekty na kwotę 775 691,46 zł, w roku 2012 na kwotę 972 143,33 zł, a w roku 2013 planowane wydatki to 800 366,43 zł Wydatki na oświatę we wskazanych latach przekraczały co roku kwotę przyznanej subwencji oświatowej. W roku 2011 subwencja pokryła 77,49 % wydatków na jednostki subwencionowane, w roku 2012 pokryła 78,47%; a w roku 2013 planowane jest pokrycie wydatków w 74,92% (zmniejszenie o 3,55%). Wzrost wydatków na oświatę w roku 2013 spowodowany jest skutkiem przechodzącym z roku ubiegłego w postaci podwyżki wynagrodzenia dla nauczycieli od m-ca IX oraz wzrostem składki rentowej w roku poprzednim.

Wykres 24. Kierunki inwestowania w gminie Kluczbork w latach 2009 – 2014. Źródło: Wydział Finansowy Urząd Miejski w Kluczborku.

2.2.5. Wykorzystanie środków unijnych

Gmina Kluczbork pozyskuje środki na zwiększenie wydatków majątkowych ze środków unijnych poprzez realizację różnego rodzaju projektów (Tabela 10).

Tabela 10. Wykaz projektów zrealizowanych przy udziale pozyskanych środków zewnętrznych (zł). Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku

Lp.	Nazwa projektu	Wartość całkowita projektu	Dofinansowanie	Udział Gminy
1.	„Rewitalizacja miasta Kluczborka obejmująca remont Ratusza, dróg i kanalizacji deszczowej wokół Rynku, remont Parku Miejskiego oraz remont części wspólnych budynków wspólnot mieszkaniowych”	6 980 863,38	4 376 070,36	2 604 793,02
2.	Budowa obwodnicy miasta Kluczborka od drogi krajowej nr 45 w Kuniowie do ul. Fabrycznej w Kluczborku	10 325 590,07	6 380 221,04	3 945 369,03
3.	Przebudowa świetlicy wiejskiej wraz z wyposażeniem w Borkowicach	819 957,76	499 985,00	319 972,76
4.	Rozbudowa świetlicy wiejskiej wraz z wyposażeniem w Ligocie Dolnej	380 662,81	232 111,00	148 551,81
5.	Przebudowa ze zmianą sposobu użytkowania budynku byłej szkoły podstawowej w Bażanach na centrum „Zielone Szkoły”	408 141,33	265 457,00	142 684,33
6.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	5 551 717,79	3 387 067	2 163 650,79
7.	Nowe kompetencje – nowe życie. Program aktywizacji zawodowej i społecznej osób długotrwale pozostających bez pracy w Gminie Kluczbork.	370 336,67	331 451,32	38 885,35
8.	Termomodernizacja budynku Publicznego Gimnazjum nr 5 im. M. Reja w Kluczborku	1 458 304,03	588 337,67	869 966,36
9.	Wojewódzki Kampus Sportowo-Rekreacyjny STOBRAWA	9 817 931,55	3 531 215,49	6 286 716,06
10.	Przebudowa Drogi Dojazdowej do WSSE w Ligocie Dolnej	1 527 669,03	1 298 518,67	229 150,36

11.	Program indywidualizacji procesu nauczania i wychowania uczniów klas I-III szkół podstawowych pt „Uwierz w siebie a okaże się, że Ty jesteś najlepszy” - projekt systemowy	140 151,00	140 151,00	0,00
12.	„Program zajęć dodatkowych wspierających rozwój kompetencji kluczowych uczniów szkół gimnazjalnych województwa opolskiego w roku szkolnym 2010/2011” - projekt systemowy	202 592,50	202 592,50	0,00
13.	„Rozszerzenie oferty edukacyjnej dla wsparcia ambicji uczniów z obszarów wiejskich Gminy Kluczbork” - projekt konkursowy	390 655,00	390 655,00	0,00
14.	„Każdy może zostać Omnibusem” projekt partnerski, konkursowy	755 176,00	755 176,00	0,00
15.	„Opolska e-Szkoła, szkołą ku przyszłości” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013, II Oś Priorytetowa-Społeczeństwo Informacyjne, Działanie 2.1 Infrastruktura dla wykorzystania narzędzi ICP oraz Działanie 2.2 Moduły Informacyjne, platformy e-usługi i bazy danych.	1 473 671,64	1 473 671,64	361 890,20
16.	PSP nr 1 im.J.Dzierżona w Kluczborku Program „Uczenie się przez całe życie” „Comenius -partnerskie projekty szkół”	60 000,00	60 000,00	0,00
17.	PG Nr 3 w Kluczborku Program „Uczenie się przez całe życie” „Comenius -partnerskie projekty szkół”	60 000,00	60 000,00	0,00
18.	PG Nr 4 im.ks.dr.J.Dzierżona w Kujakowicach Górnych Program „Uczenie się przez całe życie” „Comenius -partnerskie projekty szkół”	60 000,00	60 000,00	0,00
19.	PSP z OP w Kuniowie Program „Uczenie się przez całe życie” „Comenius -partnerskie projekty szkół”	60 000,00	60 000,00	0,00

3. ZINTEGROWANA ANALIZA SWOT DLA GMINY KLUCZBORK

W ramach procesu opracowania Strategii wykorzystano innowacyjne rozwiązanie zintegrowanej analizy SWOT, za pomocą której zidentyfikowano i zhierarchizowano kluczowe czynniki mające wpływ na rozwój społeczno- gospodarczy gminy Kluczbork. Był to istotny etap diagnostyczny wspomagający proces formułowania wyzwań, celów strategicznych i celów operacyjnych. Innowacyjność zastosowanego rozwiązania polega na dodatkowym podziale czynników zewnętrznych (szanse, zagrożenia) na te uwarunkowane wewnętrznie, na które mamy wpływ oraz uwarunkowane zewnętrznie czyli te, na które wpływu nie mamy (Tabela 11).

Tabela 11. Zintegrowana analiza SWOT. Źródło: opracowanie własne przy współpracy z Uniwersytetem Łódzkim, Urząd Miejski w Kluczborku

SZANSE (uwarunkowania)		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA (uwarunkowania)	
Zewnętrzne	Wewnętrzne			Wewnętrzne	Zewnętrzne

W ramach analizy SWOT dokonano klasyfikacji czynników w odniesieniu do trzech filarów:

- 1) Gospodarka
- 2) Społeczeństwo
- 3) Zagospodarowanie przestrzeni i środowisko.

Przypisanie czynnika do określonego filaru nie oznacza braku jego istotności w innych filarach.

Wyniki przeprowadzonej analizy SWOT wskazują, że działania podejmowane w ramach Strategii powinny dotyczyć przewyższania słabości gminy na rzecz jak najlepszego wykorzystania jej szans rozwojowych. Analiza, oprócz strategicznych rozstrzygnięć, pomaga w procesie identyfikacji potencjałów rozwojowych gminy, stanowiących podstawę dla budowania przewag konkurencyjnych. Zgodnie z nowym podejściem do rozwoju polityka lokalna, prowadzona w następnych latach, bazować ma w głównej mierze na wewnętrznych potencjałach danego obszaru, których właściwe wykorzystanie powinno przyczynić się do wzrostu konkurencyjności gminy.

FILAR: GOSPODARKA

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
szansa zewn. G-1: planowana droga ekspresowa S11 (modernizacja drogi krajowej nr 11 Poznań – Katowice)	szansa wewn. G-1: Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna Podstrefa Ligota Dolna	atut G-1: koncentracja i specjalizacja przemysłu ciężkiego, metalowego i budowlanego (Marcegaglia, Protea, Ocynkownia Śląsk, In-Pol Krak, Stegu, Famak, Rialex)	słabość G-1: niezdefiniowany i niewypromowany produkt turystyczny słabość G-2: słabo zróżnicowana struktura przemysłu słabość G-3: brak zakładów wysokiej technologii (niska innowacyjność przedsiębiorstw, głównie w sektorze MSP)	zagrożenie wewn. G-1: brak wyraźnego wizerunku miasta (logo Kluczborka) zagrożenie wewn. G-2: brak długofalowej strategii promocji gminy, niewystarczająca informacja o ofercie turystycznej i wydarzeniach kulturalnych zagrożenie wewn. G-3: problemy z wejściem ludzi młodych na rynek pracy zagrożenie wewn. G-4: brak środków na inwestycje w przedsiębiorstwach oraz mała skłonność do pozyskiwania zewnętrznych	zagrożenie zewn. G-1: rosnąca liczba i poziom skomplikowania przepisów prawnych na szczeblu krajowym, utrudniających funkcjonowanie przedsiębiorstw, podmiotów gospodarczych i obywateli zagrożenie zewn. G-2: skomplikowane i nieprzejrzyste przepisy i procedury podatkowe zagrożenie zewn. G-3: brak informacji o możliwościach rozwoju

FILAR: GOSPODARKA

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
szczegółności dla sektora budowlanego) szansa zewn. G-4: sprzyjająca polityka regionalna (OSI) szansa zewn. G-5: sprzyjająca polityka dla rozwoju funkcji pozarolniczych na terenach wiejskich szansa zewn. G-6: polityka sprzyjająca rozwojowi odnawialnych źródeł energii szansa zewn. G-7: programy UE służące aktywizowaniu bezrobotnych	rozwinięta infrastruktura techniczna miasta – generalnie łatwość (i rezerwy) dostępu do gazu, energii elektrycznej, ciepła, wody i ścieków (np. 82 % mieszkańców gminy Kluczbork ma dostęp do kanalizacji, 100 % miasta Kluczbork jest podłączone do sieci) szansa wewn. G-5: rezerwy oczyszczalni ścieków szansa wewn. G-6: zasoby wody dla rozwoju przemysłu	potencjalnych atrakcji turystycznych (m.in. opartych na miejskim parku, kampusie sportowymi i zbiorniku oraz tradycjach kulturowych – wioski tematyczne) atut G-5: wzrost społecznego zaangażowanie firm atut G-6: wysoka specjalizacja produkcji rolnej w tym w zakresie produkcji ekologicznej; gospodarstwa wzorcowe	środków finansowych słabość G-5: niskie zainteresowanie przedsiębiorstw (MŚP) rozwojem organizacyjnym oraz podnoszeniem kwalifikacji zawodowych słabość G-6 mała ilość miejsc parkingowych	G-4: wysokie bezrobocie, niekorzystna struktura bezrobocia (ludzie młodzi, długotrwale bezrobotni, wykształcenie niedostosowane do rynku pracy), ukryte bezrobocie (np. w na obszarach wiejskich) zagrożenie wewn. G-5: odpływ wykwalifikowanej kadry z terenu gminy (spowodowany brakiem dla niej pracy - wystarczająco płaćnej - na miejscu) - wybór miejsca	skomplikowane i nieprzejrzyste przepisy i procedury dotyczące pozyskania i rozliczania środków UE (dla przedsiębiorców i JST) zagrożenie zewn. G-3: zbyt niski poziom najniższego wynagrodzenia

FILAR: GOSPODARKA

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
szansa zewn. G-8: dostępność środków UE na inwestycje i projekty (w tym: RPOWO, POKL, PROW, POIG i in.) szansa zewn. G-9: Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)	(w tym spożywczego i innych wodochłonnych) szansa wewn. G-7: przychylność władz gminy dla rozwoju przedsiębiorczości szansa wewn. G-8: kompleksowo rozwiązana gospodarka odpadami (składowisko odpadów w Gotartowie, regionalna instalacja do przetwarzania odpadów) szansa wewn. G-9: dobra dostępność usług okołobiznesowych	atut G-7: gospodarstwa agroturystyczne		zamieszkania poza gminą Kluczbork zagrożenie wewn. G-6: proces starzenia się ludności – malejąca liczebność grupy przedprodukcyjnej z jednoczesnym wzrostem liczebności grupy poprodukcyjnej zagrożenie wewn. G-7: nieodpowiednie zagospodarowanie przestrzeni publicznych dla rozwoju funkcji rekreacyjno-turystycznej zagrożenie wewn.	

FILAR: GOSPODARKA

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
	(banki, usługi notarialne, towarzystwa ubezpieczeniowe, biura podatkowe itp.) szansa wewn. G-10: dobre zaplecze instytucjonalne (siedziba władz powiatu, siedziba sądu, policji, Państwowej Straży Pożarnej, Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej, Powiatowego Urzędu Pracy, ZUS-u i Urzędu Skarbowego, ARiMR, KRUS,			G-8: niski poziom autonomii dochodowej gminy i brak zasobów finansowych zagrożenie wewn. G-11: wysokie ceny kupna i najmu nieruchomości w gminie zagrożenie wewn. G-12: wykluczenie cyfrowe ze względu na wiek i ubóstwo zagrożenie wewn. G-13: statystycznie niskie dochody mieszkańców gminy	

FILAR: GOSPODARKA

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
	Prokuratura) szansa wewn. G-11: korzystne warunki środowiska przyrodniczego i krajobrazu sprzyjające rozwojowi turystyki i rekreacji szansa wewn. G-12: dostęp do szerokopasmowej sieci internetowej szansa wewn. G-13: dobra współpraca w ramach obszaru funkcjonalnego Kluczbork – Namysłów – Olesno szansa wewn. G-14: zrealizowany odcinek obwodnicy			zagrożenie wewn. G-15: wykluczenie społeczne i polaryzacja społeczeństwa zagrożenie wewn. G-16 starzejący się stan infrastruktury kanalizacji i wodociągowej	

FILAR: GOSPODARKA

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
	Kluczborka od drogi krajowej nr 45 w Kuniowie do drogi nr 42 w Ligocie Dolnej szansa wewn. G-15: wysoki wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców szansa wewn. G-16: lokalny program rewitalizacji szansa wewn. G-17: polityka lokalna sprzyjająca rozwojowi odnawialnych źródeł energii				

FILAR: SPOŁECZEŃSTWO

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
szansa zewn. S-1: dogodne położenie komunikacyjne na krzyżujących się szlakach drogowych i kolejowych szansa zewn. S-2: bliskość dużych ośrodków miejskich (Wrocław, konurbacja śląska, Opole) umożliwiającą dostęp miejsc pracy i usług wyższego rzędu (szkolnictwo wyższe, kultura, rozrywka) szansa zewn. S-3: działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w tym	szansa wewn. S-1: sprawnie działająca pomoc społeczna szansa wewn. S-2: działania gminy na rzecz integracji osób niepełnosprawnych (edukacja dzieci i dorosłych, Środowiskowy dom Samopomocy, Zakład Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych) szansa wewn. S-3: dobra baza sportowa - Wojewódzki Kampus Sportowo-Rekreacyjny, Hala OSiR, boiska sztuczne, Orlik 2012, Kryta pływalnia,	atut S-1: wielokulturowość mieszkańców Ziemi Kluczborskiej atut S-2: aktywne organizacje pozarządowych atut S-3: wysoki wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców atut S-3: duża zdolność do samoorganizacji mieszkańców terenów wiejskich atut S-4: dobra struktura i baza oświatowa na potrzeby osób niepełnosprawnych i	słabość S-1: niekorzystne tendencje demograficzne – starzenie się społeczeństwa słabość S-2: wykluczenie cyfrowe ze względu na wiek i ubóstwo słabość S-3: niski poziom aktywności obywatelskiej mieszkańców słabość S-4: statystycznie niskie dochody mieszkańców gminy słabość S-5: wysokie bezrobocie,	zagrożenie wewn. S-1: malejąca atrakcyjność miasta pod względem możliwości zatrudnienia zagrożenie wewn. S-2: brak kina i sali koncertowej zagrożenie wewn. S-3: niewystarczająca liczba mieszkań komunalnych i socjalnych	zagrożenie zewn. S-1: rosnąca liczba i poziom skomplikowania przepisów prawnych na szczeblu krajowym, utrudniających życie mieszkańcom zagrożenie zewn. S-2: nieadekwatny do potrzeb system finansowania samorządu (w szczególności szkolnictwa) zagrożenie zewn. S-3: niska świadomość roli ładu

FILAR: SPOŁECZEŃSTWO

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
program LEADER i programy Odnowy Wsi gminny i wojewódzki szansa zewn. S-4: programy UE służące aktywizowaniu bezrobotnych szansa zewn. S-5: dostępność środków UE na inwestycje i projekty (w tym na rewitalizację społeczną) szansa zewn. S-6: Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) szansa zewn. S-7: sprzyjająca polityka regionalna i krajowa	OTW Bąków szansa wewn. S-4: zbiornik retencyjny Kluczbork – Ligota Górna k. Kluczborka pełniący funkcje rekreacyjne (siłownia zewnętrzna, plac zabaw, plaża) szansa wewn. S-5: dobrze rozwinięta sieć szkół podstawowych i przedszkoli, grupa wczesnoprzedzkolna jedyna w powiecie, efektywna działalność edukacyjno – wychowawcza placówek oświatowych, bogata	dzieci o szczególnych potrzebach edukacyjnych atut S-5 dobre wyposażenie części placówek w nowoczesne systemy informatyczne placówek oświatowych atut S-6 dobra baza dydaktyczno sportowa, wykształcona kadra pedagogiczna	w tym ukryte słabość S-6: patologie – narkomania, alkoholizm, „dopalacze”, słabość S-7: pauperyzacja społeczna i polaryzacja społeczeństwa słabość S-8: niski poziom instytucjonalny organizacji pozarządowych słabość S-9: niska zdolność do samoorganizacji mieszkańców terenów miejskich	zagrożenie wewn. S-4: brak dziennego domu pobytu dla seniorów zagrożenie wewn. S-5: słabe skomunikowanie miejscowości w gminie (słabo rozwinięty transport publiczny) zagrożenie wewn. S-7: niewystarczający poziom ładu przestrzennego zagrożenie wewn. S-8: wysokie ceny kupna i najmu	przestrzennego w kreowaniu procesów rozwoju w długim okresie czasu zagrożenie zewn. S-4 spadające dochody budżetu gminy spowodowane malejącą liczbą mieszkańców zagrożenie zewn S-10 brak dostępności do lekarzy specjalistów

FILAR: SPOŁECZEŃSTWO

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
w zakresie rozwoju kapitału społecznego i kapitału ludzkiego szansa zewn. S-8: wzrost zainteresowania zdrowym, aktywnym trybem życia	oferta zajęć pozalekcyjnych szansa wewn. S-6: zrewitalizowany obszar zabytkowego Parku Miejskiego łączącego się z Lasem Miejskim, zrewitalizowany Rynek, Odnowiony Ratusz, szansa wewn. S-7: dobre zaplecze instytucjonalne (siedziba władz powiatu, siedziba sądu, policji, Państwowej Straży Pożarnej, Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej, Powiatowego Urzędu		słabość S-10 pogarszający się stan zdrowotny najmłodszych mieszkańców gminy (brak profilaktyki) słabość S-11 brak współczesnej monografii gminy słabość S-12 niewystarczający poziom dostosowania infrastruktury dla potrzeb osób niepełnosprawnych	nieruchomości w gminie zagrożenie wewn. S-9: postępująca degradacja osiedli mieszkaniowych zagrożenie wewn. S-10: niewystarczający monitoring miejsc niebezpiecznych narażonych na wandalizm	

FILAR: SPOŁECZEŃSTWO

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
	Pracy, ZUS-u i Urzędu Skarbowego, ARiMR, KRUS, Prokuratura) szansa wewn. S-8: dobra dostępność infrastruktury telekomunikacyjnej (internet) szansa wewn. S-9: dostęp do infrastruktury kanalizacyjnej i wodociągowej szansa wewn. S-10: wysokie umiejętności i doświadczenie Urzędu Gminy w pozyskiwaniu środków finansowych ze źródeł zewnętrznych				

FILAR: SPOŁECZEŃSTWO

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
	szansa wewn. S-11: wspieranie oraz inspirowanie działań społeczności lokalnej przez władze gminy szansa wewn. S-12: lokalny program rewitalizacji szansa wewn. S-13 rosnąca aktywność fizyczna mieszkańców				

FILAR: ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENI I ŚRODOWISKO

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
szansa zewn. ZPiŚ-1: wzrost zainteresowania społeczeństwa rekreacją i turystyką weekendową szansa zewn. ZPiŚ-2: moda na zdrowy styl życia i dbałość o zdrowie szansa zewn. ZPiŚ-3: polityka sprzyjająca rozwojowi odnawialnych źródeł energii	szansa wewn. ZPiŚ-1: aktywność społeczności wiejskich w ramach programów odnowy na rzecz poprawy estetyki otoczenia szansa wewn. ZPiŚ-2: lokalny program rewitalizacji szansa wewn. ZPiŚ-3: MPZP wystarczające dla potrzeb rozwojowych gminy	atut ZPiŚ-1: rozwinęta infrastruktura techniczna miasta – generalnie łatwość (i rezerwy) dostępu do gazu, energii elektrycznej, ciepła, wody i ścieków (np. 82% mieszkańców gminy Kluczbork ma dostęp do kanalizacji, 100 % miasta Kluczbork jest podłączone do sieci wodociągowej) atut ZPiŚ-2: istniejące i potencjalne tereny przemysłowe i magazynowe do zagospodarowania	słabość ZPiŚ-1: rozlewanie się zabudowy na terenach wiejskich i podmiejskich słabość ZPiŚ-2: nieład urbanistyczny i brak ładu przestrzennego występujący na niektórych obszarach gminy słabość ZPiŚ-3: brak kina i sali koncertowej słabość ZPiŚ-4: brak dziennego domu pobytu dla seniorów	zagrożenie wewn. ZPiŚ-1: niewystarczające środki własne gminy na modernizację i remont infrastruktury zagrożenie wewn. ZPiŚ-2: wandalizm zagrożenie wewn. ZPiŚ-3 niska świadomość ekologiczna mieszkańców zagrożenie wewn. ZPiŚ-4 budynki sprzedane po obrysie	zagrożenie zewn. ZPiŚ-1: ułomny system planowania przestrzennego w Polsce zagrożenie zewn. ZPiŚ-2: niska świadomość roli ładu przestrzennego w kreowaniu procesów rozwoju w długim okresie czasu

FILAR: ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENI I ŚRODOWISKO

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
		(tartak, tereny po dawnej Famprze strefy inwestycyjne, WSSE) atut ZPiŚ-3: korzystne warunki środowiska przyrodniczego i krajobrazu sprzyjające rozwojowi turystyki i rekreacji atut ZPiŚ-4: szerokopasmowa sieć internetowa w mieście atut ZPiŚ-5: dobra infrastruktura sportowa i sprzyjające warunki do aktywności	słabość ZPiŚ-5: słabe skomunikowanie miejscowości w gminie (transport publiczny) słabość ZPiŚ-6: malejąca liczba połączeń kolejowych słabość ZPiŚ-7: pogarszający się stan obiektów zabytkowych na terenie miasta i gminy słabość ZPiŚ-8: postępująca degradacja infrastruktury na		

FILAR: ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENI I ŚRODOWISKO

SZANSE		ATUTY	SŁABOŚCI	ZAGROŻENIA	
ZEWNĘTRZNE	WEWNĘTRZNE			WEWNĘTRZNE	ZEWNĘTRZNE
		fizycznej i uprawiania turystyki atut ZPiŚ-6: zbiornik retencyjny Kluczbork – Ligota Górna k. Kluczborka pełniący funkcje rekreacyjne (planowana siłownia zewnętrzna, plac zabaw, plaża) atut ZPiŚ-7: Stobrawski PK, OChK i rezerwaty przyrody atut ZPiŚ-8: dobrze rozwinięta sieć tras rowerowych, pieszych i kajakowych	niektórych osiedlach mieszkaniowych (place zabaw skwery) słabość ZPiŚ-9: niewystarczająca liczba mieszkań komunalnych i socjalnych słabość ZPiŚ-10 brak schroniska dla zwierząt		

4. WIZJA

Gmina Kluczbork jest obszarem, którego rozwój zależy od wielu czynników i uwarunkowań, w tym priorytetów przyjętych na poziomie wojewódzkim, krajowym i Unii Europejskiej. Najważniejsze jednak jest to, żeby rozwój, na którym nam zależy był z jednej strony dynamiczny, a z drugiej zrównoważony. Dynamizm zapewni nam możliwość bycia liderem zmian zachodzących w regionie natomiast zrównoważony rozwój pozwoli na zachowanie zasobów zarówno społecznych, przyrodniczych jak i ekonomiczno – gospodarczych dla przyszłych pokoleń zachowując tym samym możliwość zapewnienia wysokich warunków życia obecnie jak i w przyszłości.

Gmina Kluczbork jest obszarem dynamicznego i zrównoważonego rozwoju gdzie nowoczesne i aktywne społeczeństwo posiada wysokiej jakości warunki do życia i pracy w przyjaznej przestrzeni.

Gmina Kluczbork do 2020 r. to obszar, który rozwija się dynamicznie, ale z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju. Rozwój ten jest możliwy głównie dzięki aktywnemu społeczeństwu, które potrafi wykorzystać w tym celu nowoczesne technologie. Aktywność społeczeństwa również w zakresie dialogu obywatelskiego pozwoli na podejmowanie lepszych decyzji w celu zapewnienia wysokiej jakości warunków do życia i pracy. Na jakość życia wpływa również przyjazna przestrzeń, która umożliwia atrakcyjne wykorzystanie wolnego czasu oraz optymalne wykorzystanie zasobów przyrody.

5. PLANY STRATEGICZNE GMINY KLUCZBORK NA LATA 2015-2020

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Kluczbork 2015-2020 określa najważniejsze kierunki rozwoju gminy, będące odpowiedzią na zdefiniowane wyzwania rozwojowe.

Rozwój gminy Kluczbork do 2020 roku ukierunkowany został na: innowacyjny i stabilny rozwój gospodarczy, poprawę jakości życia mieszkańców, aktywną i nowoczesną społeczność oraz kształtowanie przestrzeni sprzyjającej rozwojowi społeczno-gospodarczemu. Zdefiniowane zostały 4 cele strategiczne, podzielone na bardziej szczegółowe cele operacyjne (Tabela 12).

Tabela 12. Cele strategiczne i cele operacyjne. Źródło: opracowanie własne przy współpracy z Uniwersytetem Łódzkim, Urząd Miejski w Kluczborku

Cele strategiczne	Cele operacyjne
CEL STRATEGICZNY I Rozwój gospodarczy gminy Kluczbork	I.1 Rozwój terenów inwestycyjnych I.2 Wzmacnianie znaczenia Kluczborka jako ośrodka subregionalnego I.3 Wspieranie przedsiębiorczości I.4 Poprawa dostępności komunikacyjnej I.5 Rozwój turystyki
CEL STRATEGICZNY II Podniesienie jakości życia mieszkańców gminy Kluczbork	II.1 Rozwój sportu i rekreacji II.2 Rozwój Kultury II.3 Poprawa bezpieczeństwa II.4 Przyjazna i efektywna administracja II.5 Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych II.6 Zrównoważony Rozwój Obszarów Wiejskich
CEL STRATEGICZNY III Aktywne i nowoczesne społeczeństwo	III.1 Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego III.2 Zapobieganie wykluczeniu społecznemu III.3 Zdrowie
CEL STRATEGICZNY IV Kształtowanie przestrzeni sprzyjającej rozwojowi społeczno-gospodarczemu gminy	IV.1 Poprawa ładu przestrzennego i rewitalizacja gminy Kluczbork IV.2 Poprawa jakości środowiska przyrodniczego

5.1. Rozwój gospodarczy gminy Kluczbork

CEL STRATEGICZNY I ROZWÓJ GOSPODARCZY GMINY KLUCZBORK

Kluczbork obok Opola, Kędzierzyna-Koźla, Nysy i Brzegu jest ośrodkiem miejskim wpływającym na tempo i dynamikę rozwoju całego regionu.

Zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. Zwiększeniu konkurencyjności miast województwa opolskiego sprzyjać będzie także rozwój zasobów ludzkich i kapitału społecznego, rozwój przedsiębiorczości oraz atrakcyjna oferta inwestycyjna. Istotne znaczenie będzie miał dostęp do dobrej jakości usług publicznych z zakresu edukacji, zdrowia, kultury i sportu. Dostęp do tych usług determinuje warunki życia mieszkańców i może wpływać na decyzje inwestorów, którzy wysoko oceniając atrakcyjność miasta jako miejsca do zamieszkania dla swoich rodzin (w tym korzyści dla osób starszych) i potencjalnych pracowników, podejmują decyzję o lokalizacji działalności gospodarczej³.

Niezbędna jest współpraca w ramach Obszaru Funkcjonalnego Kluczbork-Namysłów –Olesno. Dzięki połączeniu sił możliwym będzie realizowanie ważnych dla rozwoju naszych miast i gmin projektów m.in w zakresie stref inwestycyjnych transportu publicznego, rewitalizacji, poprawy stanu środowiska przyrodniczego czy efektywności energetycznej.

Dla procesu rozwoju gospodarczego istotne znaczenie mają powiązania komunikacyjne. Rozwój i modernizacja infrastruktury sportowej ma znaczenie dla rozwoju powiązań funkcjonalnych w obrębie gminy jak i całego powiatu kluczborskiego. Prawidłowy układ komunikacyjny obniża koszty prowadzenia działalności gospodarczej oraz jest czynnikiem wpływającym na zainteresowanie inwestorów.

W zakresie oferty inwestycyjnej gminy Kluczbork należy przygotowywać nowe tereny inwestycyjne oraz stosować odpowiedni system ulg i zwolnień podatkowych.

5.1.1. Cel operacyjny: Rozwój terenów inwestycyjnych

³ Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. s. 127

Cel operacyjny I.1	Rozwój terenów inwestycyjnych
Działania	1. Przygotowanie nowych uzbrojonych terenów inwestycyjnych. a. projekt: adaptacja terenu po dawnym tartaku pod inwestycje; b. projekt: wykup terenów pod tereny inwestycyjne 2. Promocja terenów inwestycyjnych oraz strefy ekonomicznej: a. projekt: prowadzenie kompleksowej bazy terenów inwestycyjnych; b. projekt: udział w targach inwestycyjnych. 3. System ulg i zwolnień podatkowych. 4. Szybka i kompleksowa obsługa inwestora: a. projekt: program szkoleń dla pracowników Urzędu Miejskiego.

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego I.1: Rozwój terenów inwestycyjnych

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Powierzchnia terenów inwestycyjnych	ha	4 ha	2014	Wzrost ok. 40 ha	UM w Kluczborku (IE)
liczba przeszkolonych urzędników w zakresie obsługi inwestora	osoba	1	2014	Wzrost 2	UM w Kluczborku (IE)
udział w targach inwestycyjnych	liczba	0	2014	wzrost	UM w Kluczborku (IE)
Liczba nowych inwestorów	liczba	2	2014	5 do 2020r.	UM w Kluczborku (IE)

5.1.2. Cel operacyjny: Wzmacnianie znaczenia Kluczborka jako ośrodka subregionalnego

Cel operacyjny I.2	Wzmacnianie znaczenia Kluczborka jako ośrodka subregionalnego
Działania	1. Współpraca z partnerami w ramach subregionu Obszaru Funkcjonalnego Kluczbork-Namysłów-Olesno: a. projekt: wpisanie OF K-N-O do dokumentów strategicznych na poziomie województwa (strategia, RPO); b. projekt: rozwój transportu publicznego; c. projekt: rozwój infrastruktury rowerowej; d. projekt: domy dziennego oraz całodobowego pobytu dla osób starszych; e. projekt: zwalczanie zagrożenia powodziowego (mała retencja, melioracja); f. projekt: uzbrajanie terenów inwestycyjnych w Obszarze Funkcjonalnym; g. projekt: przeciwdziałanie bezrobociu w Obszarze Funkcjonalnym; h. projekt: rozwój sieci drogowej 2. Rozwój i wzmacnianie funkcji subregionalnych a. projekt: wspieranie procesów współpracy między przedsiębiorstwami z branży metalowej oraz budowlanej 3. Kreowanie pozytywnego wizerunku Kluczborka jako wiodącego ośrodka subregionalnego w województwie opolskim.

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego I.2: Wzmacnianie znaczenia Kluczborka jako ośrodka subregionalnego

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Liczba projektów zrealizowanych w ramach OF K-N-O	liczba	0	2014	wzrost	Stowarzyszenie OF K-N-O

5.1.3. Cel operacyjny: Wspieranie przedsiębiorczości

Cel operacyjny I.3	Wspieranie przedsiębiorczości
Działania	1. Wspieranie rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw: a. projekt: podjęcie współpracy z Kluczborskim Inkubatorem Przedsiębiorczości oraz rozwijanie współpracy z OIG b. projekt: stworzenie 'inkubatora kuchennego'. 2. Aktywizacja lokalnego rynku pracy: a. projekt: program edukacji ekonomicznej w szkołach podstawowych i gimnazjalnych; b. projekt: szkolenia dla mieszkańców w zakresie tworzenia nowych przedsięwzięć biznesowych i pozyskiwania środków finansowych; c. projekt: podjęcie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy (usprawnienie przepływu informacji o realizowanych przez PUP działaniach); d. projekt: finansowanie start-ups (?). e. projekt: organizowanie robót publicznych i prac interwencyjnych f. projekt: spółdzielnie socjalne 3. Stworzenie warunków dla rozwoju lokalnego handlu i usług: a. projekt: modernizacja targowisk (weryfikacja zapisów m.p.z.p.) 4. Rozwój współpracy międzynarodowej lokalnych firm: a. projekt: wzmocnienie współpracy z Biurem Współpracy Gospodarczej Województwa Opolskiego (kojarzenie firm lokalnych z partnerami zagranicznymi).

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego I.3: Wspieranie przedsiębiorczości

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Liczba podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców	liczba		2014	wzrost	GUS
liczba przeprowadzonych szkoleń	liczba	0	2014		
stopa bezrobocia rejestrowanego (stan na koniec roku)	%			nie więcej niż średnia wojewódzka	GUS
Opracowanie i wdrożenie programu edukacji ekonomicznej w szkołach	liczba szkół	0	2014		Administracja Oświaty

5.1.4. Cel operacyjny: Poprawa dostępności komunikacyjnej

Cel operacyjny	Poprawa dostępności komunikacyjnej
-----------------------	---

I.4	
Działania	1. Budowa, remonty i modernizacja dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą: a. projekt: budowa obwodnicy Kluczborka; b. projekt: działania na rzecz budowy drogi S11; c. projekt: rozbudowa i modernizacja ciągów pieszych; d. projekt: budowa parkingów; e. projekt: rozbudowa ścieżek rowerowych; f. projekt: budowa i przebudowa dróg lokalnych o długości poniżej 1 km 2. Rozwój transportu publicznego (kolejowego oraz autobusowego) a. projekt: rozwój infrastruktury okołodworcowej / okółoprzystankowej (parkingi, stojaki dla rowerów);

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego I.4: Poprawa dostępności komunikacyjnej

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Drogi gminne nowo wybudowane w ciągu ostatnich 5 lat	km	9,1	2014	wzrost	UM w Kluczborku (GM)
Drogi gminne wyremontowane w ciągu ostatnich 5 lat	km	7,0	2014	wzrost	UM w Kluczborku (GM)
Ścieżki rowerowe	km	122	2014	160	UM w Kluczborku (IE)
Wyremontowane ciągi piesze w ciągu ostatnich 5 lat	km	10,9	2014	wzrost	UM w Kluczborku (GM)
Miejsca parkingowe	liczba	326	2014	wzrost	UM w Kluczborku (GM)

5.1.5. Cel operacyjny: Rozwój turystyki

Cel operacyjny I.5	Rozwój turystyki
Działania	1. Rozwój infrastruktury turystycznej: a. projekt: modernizacja OTW w Bąkowie; b. projekt: system oznakowania obiektów zabytkowych i kulturalnych. 2. Rozwój bazy noclegowej: a. projekt: Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Bażanach; 3. Kreowanie produktów turystycznych o znaczeniu lokalnym i regionalnym. a. projekt: tworzenie wiosek tematycznych; 4. Budowa zintegrowanego systemu Informacji i Promocji Turystycznej. a. projekt: stworzenie audioprzewodnika; b. projekt: wydanie przewodnika po obiektach zabytkowych i kulturalnych; c. projekt: wirtualny spacer po gminie; d. projekt: stworzenie Biura Informacji Turystycznej. 5. Opracowanie loga Kluczborka

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego I.5: Rozwój turystyki

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Rok bazowy	Wartość w roku bazowym	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Liczba miejsc noclegowych na terenie gminy	Miejsca	2014	227	Wzrost do 300	UM w Kluczborku (IE)
Liczba turystów krajowych i zagranicznych korzystających z noclegów w OTW Bąków	Liczba	2014	1511	wzrost	OSiR
Liczba turystów krajowych i zagranicznych korzystających z noclegów Kampus Stobrawa					
Liczba osób korzystających z systemu informacji i promocji turystycznej	liczba	2014	0	wzrost	UM w Kluczborku (IE)
Liczba wiosek tematycznych oferujących zajęcia edukacyjne	liczba	2014	3	wzrost	UM w Kluczborku (IE),

5.2. Podniesienie jakości życia mieszkańców gminy Kluczbork

CEL STRATEGICZNY II

PODNIESIENIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY KLUCZBORK

Poprawa atrakcyjności gminy Kluczbork jako miejsca do życia, prowadzenia działalności gospodarczej i wypoczynku wymaga podejmowania działań na rzecz rozwoju usług społecznych, a także stworzenia interesującej oferty rekreacyjno-sportowej i turystyczno-kulturalnej.

Mając na uwadze szeroką analizę stanu faktycznego oświaty, doświadczenia nabyte w trakcie ostatnich lat, wnioski z poszczególnych jednostek oświatowych oraz oczekiwania społeczności lokalnej należy dążyć do stworzenia efektywnego systemu edukacyjnego, który można sformułować następująco: sprawny, efektywny, przyjazny system edukacji w Gminie Kluczbork to warunek dobrego i równego startu życiowego oraz dalszego wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży z uwzględnieniem wymogów zmieniającego się współczesnego świata. Konieczne jest doposażenie placówek edukacyjnych w sprzęt oraz pomoce dydaktyczne do kształtowania kluczowych kompetencji uczniów. Istotnym jest rozwijanie kompetencji cyfrowych uczniów oraz stosowanie nowych metod nauczania wykorzystujących nowe technologie.

Ważnym czynnikiem rozwoju gminy są także sport i rekreacja, które pełnią zarówno funkcję wychowawczą, edukacyjną i integrującą społeczeństwo, jak również mogą służyć jako narzędzie podnoszenia jakości życia oraz kreowania wizerunku obszaru.

Kształtowanie sfer: turystycznej, kulturalnej i sportowej podnoszących wartość przestrzeni publicznej oraz wpływających na tzw. atrakcyjność otoczenia biznesu, wiązać się będzie z koniecznością szerokiej promocji wydarzeń organizowanych w regionie oraz zwiększeniem dostępności do nowoczesnej infrastruktury.

5.2.1. Cel operacyjny: Rozwój sportu i rekreacji

Cel operacyjny II.1	Rozwój sportu i rekreacji
Działania	1. Budowa i modernizacja infrastruktury sportowo-rekreacyjnej: a. projekt: modernizacja krytej pływalni; b. projekt: rozbudowa infrastruktury rekreacyjno – sportowej nad zbiornikiem Kluczbork; c. projekt: budowa kładki pieszo – rowerowej nad zbiornikiem Kluczbork oraz innej infrastruktury, d. projekt: przebudowa stadionów miejskich, e. projekt: sztuczna nawierzchnia na boisku szkolnym w Bogacicy; f. projekt: modernizacja skate park, g. projekt: wytyczenie, budowa modernizacja infrastruktury tras biegowych i rowerowych 2. Wsparcie organizacji pozarządowych zajmujących się sportem i rekreacją: a. projekt: promocja aktywnego trybu życia wśród dzieci (SKS, ligi międzyszkolne, dodatkowe godziny w-f, itp.). b. projekt: promocja aktywnego trybu życia wśród dorosłych (promocja różnorodnych dyscyplin sportu). c. projekt: rozwijanie zimowych dyscyplin sportu

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego II.1: Rozwój sportu i rekreacji

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Liczba wejść na krytą pływalnię	liczba	90 000	2013	wzrost	OSiR
Liczba miejsc rekreacji (place zabaw, siłownie zewnętrzne itp.)	liczba		2014	wzrost	UM w Kluczborku (OS, GM, AOśw)
Liczba zmodernizowanych obiektów sportowych	liczba	Ok. 20 11 -GM	2007 - 2014	wzrost	UM w Kluczborku (GM), OSiR
Liczba osób biorących aktywny udział w wydarzeniach sportowych	liczba	8200	2013	wzrost	UM w Kluczborku (IE), OSiR, Administracja Oświaty, NGO

Liczba nowych programów aktywizujących środowisko szkolne		0		wzrost	
Liczba dotacji udzielonych organizacjom pozarządowym na rozwój sportu i rekreacji	liczba	23	2014	wzrost	UM w Kluczborku (IE)
Środki finansowe przekazane w ramach dotacji dla organizacji pozarządowych na rozwój sportu i rekreacji	zł	550 000	2014	wzrost	UM w Kluczborku (IE)

5.2.2. Cel operacyjny: Rozwój kultury

Cel operacyjny II.2	Rozwój Kultury
Działania	1. Budowa i modernizacja infrastruktury kulturalnej: a. projekt: modernizacja i remont kluczborskich instytucji kultury b. projekt: remont kina 'Bajka' (kino + sala koncertowa). 2. Dostosowanie oferty kulturalnej do potrzeb mieszkańców: a. projekt: zwiększenie partycypacji mieszkańców w organizacji wydarzeń kulturalnych; b. projekt: organizacja i wspieranie zróżnicowanych imprez kulturalnych. 3. Wsparcie organizacji pozarządowych zajmujących się kulturą. 4. Poszerzanie oferty bibliotecznej i promowanie czytelnictwa. a. projekt: stworzenie i udostępnienie katalogu on-line całości księgozbioru biblioteki b. projekt: poszerzenie informacji o aktywności instytucji i organizacji z terenu gminy „My o innych, inni o nas”. c. projekt: poszukiwanie i wykorzystywanie lokalnego potencjału wiedzy wśród mieszkańców do działań edukacyjnych prowadzonych przez bibliotekę – „Biblioteczna Akademia Wiedzy” d. projekt: podnoszenie kwalifikacji i kompetencji czytelniczych – „Ene, due, rabe - bocian czytał żabie” - spotkania w ramach głośnego czytania bajek w bibliotece. e. projekt: „Internet - okno na świat” – przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu i wspomaganie wykorzystania Internetu w procesie edukacji min. poprzez szkolenia komputerowe dla seniorów. f. projekt: „MegaMatma uczy w bibliotece!” - przystąpienie do projektu zapewniającego dostęp do licencjonowanego portalu matematycznego. g. projekt: „Z kulturą za pan brat” - spotkania autorskie, wystawy, konkursy.

	h. projekt: zwiększenie zainteresowania kulturą regionalną – „Ocalić od zapomnienia” oraz „Poczet twórców Ziemi Kluczborskiej” i. projekt: wspomaganie integracji międzypokoleniowej
	5. Zwiększenie atrakcyjności biblioteki, np. poprzez włączanie się w akcje ogólnopolskie takie. jak „Odjazdowy Bibliotekarz z Kluczborka i nie tylko...”
	6. Budowanie poczucia tożsamości lokalnej i regionalnej oraz poszanowania kultury i dziedzictwa kulturowego m. in. poprzez organizowanie wystaw, pokazów, warsztatów i lekcji muzealnych.
	7. Opracowanie współczesnej monografii Kluczborka

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego II.2: Rozwój kultury

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Widzowie korzystający z kina Bajka	liczba	0	2014	10000	UM w Kluczborku
Partycypacja mieszkańców w wyborze wydarzeń kulturalnych	liczba osób	3100	2014	wzrost	UM w Kluczborku (IE)
Liczba dotacji udzielonych organizacjom pozarządowym na rozwój kultury	liczba dotacji	22	2014	wzrost	UM w Kluczborku (IE)
Środki finansowe przekazane w ramach dotacji dla organizacji pozarządowych na rozwój kultury		73500	2014	wzrost	UM w Kluczborku (IE)
Czytelnicy Miejskiej i Gminnej Biblioteki Publicznej	liczba osób	5410	2013	Utrzymanie trendu	MiGBP
Liczba wypożyczeń		115872	2013	Utrzymanie trendu	
Imprezy organizowane przez instytucje kultury	liczba	KDK-73 Muzeum 15 Biblioteka 15	2014	wzrost	MiGBP, KDK, muzeum
Imprezy plenerowe organizowane przez instytucje kultury	liczba	8	2014	wzrost	MiGBP, KDK, muzeum

5.2.3. Cel operacyjny: Poprawa bezpieczeństwa

Cel operacyjny II.3	Poprawa bezpieczeństwa
Działania	1. Podjęcie działań o charakterze prewencyjnym służących zwiększeniu bezpieczeństwa w gminie: a. projekt: zapewnienie dodatkowych patroli Policji; b. projekt: podniesienie kwalifikacji strażników miejskich; c. projekt: wyposażenie straży miejskiej d. projekt: wdrożenie nowoczesnego systemu monitoringu w gminie. e. projekt: edukacja i dzieci i młodzieży f. projekt: wyposażenie centrum zarządzania kryzysowego 2. Tworzenie zintegrowanego systemu bezpieczeństwa i ochrony przeciwpożarowej.

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego II.3: Poprawa bezpieczeństwa

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Dodatkowe patrole Policji	liczba		2014	wzrost	UM w Kluczborku (SM)
Dzieci i młodzież biorąca udział w zajęciach edukacyjnych na temat bezpieczeństwa	%	100	2014	100 %	UM w Kluczborku (SM), Administracja Oświaty, KP Policji
Interwencje z udziałem OSP	liczba	56	2014	spadek	UM w Kluczborku

5.2.4. Cel operacyjny: Przyjazna i efektywna administracja

Cel operacyjny II.4	Przyjazna i efektywna administracja
Działania	1. Stworzenie wysokich standardów pracy urzędu i jednostek organizacyjnych służących obsłudze mieszkańców i inwestorów. 2. Rozwój usług informatycznych dla mieszkańca: a. projekt: stworzenie kart usług w ramach e-PUAP; b. projekt: wirtualny urzędnik; c. projekt: infomat. d. projekt: ewidencja elektroniczna cmentarz 3. Poprawa infrastruktury w zakresie obsługi mieszkańca: a. projekt: Biuro Obsługi Klienta.

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego II.4: Przyjazna i efektywna administracja

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Zasadne skargi na pracowników urzędu	liczba	0	2014	Utrzymanie wartości	UM w Kluczborku (Sekretarz)
Udział procentowy pozytywnych ocen w ramach ankiet satysfakcji klienta	%		2014	wzrost	UM w Kluczborku (Sekretarz)
Liczba klientów urzędu korzystających z narzędzi informatycznych		5	2014	wzrost	UM w Kluczborku (AO)
Liczba klientów urzędu korzystających z Biura Obsługi Klienta	liczba	0	2014	wzrost	UM w Kluczborku (AO)

5.2.5. Cel operacyjny: Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych

Cel operacyjny II.5	Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych
Działania	1. Propagowanie idei integracji osób niepełnosprawnych w jednostkach oświatowych. a. udoskonalanie struktury oddziałów w przedszkolach, szkołach i gimnazjach, b. stworzenie możliwości indywidualnego dostępu do oświaty osób poszkodowanych przez los – organizacja systemu doradztwa psychologiczno – prawnego. 2. Rozwój nowoczesnych metod nauczania i pracy placówek oświatowych gminy. a. kontynuacja projektu Opolska e – Szkoła, szkołą ku przyszłości, b. projekt: dziennik elektroniczny w każdej szkole podstawowej i gimnazjalnej, c. projekt: nauczanie drogą e – learning, d. podnoszenie jakości pracy szkół we współpracy z instytucjami specjalistycznymi (projekty edukacyjne z wyższymi uczelniami) 3. Podniesienie jakości i atrakcyjności oferty zajęć szkolnych i pozalekcyjnych. 4. Oświata przyjazna środowisku przyrodniczemu, propagowanie zasad ekologii. a. projekt – wprowadzenie nowych programów nauczania z elementami ekologii, b. eko – przedszkola, szkoły i gimnazja, c. organizacja gminnego forum oświatowego, 5. Usprawnianie systemu zarządzania oświatą, tworzenie standardów zarządzania na szczeblu publicznych przedszkoli, publicznych szkół podstawowych i publicznych gimnazjów. 6. Reorganizacja sieci szkół – placówek do stanu demograficznego i finansów oświaty gminnej. 7. Udoskonalenie – poprawa systemu transportu uczniów do placówek ze szczególnym uwzględnieniem dzieci o szczególnych potrzebach edukacyjnych. 8. Przeprowadzenie niezbędnych inwestycji – remontów bazy oświatowej w oparciu o środki własne, budżetowe i pozyskane z programów wsparcia Unii Europejskiej. a. projekt: poprawa warunków kształcenia i jakości wyposażenia przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów, b. projekt: rozbudowa, modernizacja i remont boisk szkolnych i sal gimnastycznych, c. projekt: modernizacja infrastruktury bazowej Gminnej Szkoły Muzycznej. d. projekt: Bezpieczeństwo Ruchu Drogowego – budowa miasteczka

	ruchu drogowego dla dzieci i młodzieży, e. rozbudowa ścianki wspinaczkowe, 9. Wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli i wzmacnianie wychowawczych funkcji szkoły. Stworzenie w oparciu o AO, placówki oświatowe i muzeum, modelu historyczno – kulturowego ziemi kluczborskiej i okolic(wirtualne muzeum).
--	--

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego II.5: Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Osoby niepełnosprawne spełniające obowiązek szkolny	%	100% potrzebujących	2014	100% zapewnienie	Administracja Oświaty, Środowiskowy Dom Samopomocy
Liczba jednostek w których uczniowie i nauczyciele korzystając z nowoczesnych technologii w tym informatycznych w procesie nauczania (np. e-learning)	liczba	0	2014	3 placówki (PP 5, PSP 5, PG 5)	Administracja Oświaty
Projekty współpracy szkół gminnych z wyższymi uczelniami	liczba	0	2014	Co najmniej 2 przedsięwzięcia	Administracja Oświaty
Stworzenie standardów zarządzania (np. finansów, zatrudniania, organizacji) na szczeblu publicznych przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów	liczba	0	2014	Wypracowanie 3 standardów dla 3 poziomów edukacji (przedszkola, Szkoły podstawowe i gimnazja)	Administracja Oświaty
Zmodernizowanie, budowa, rozbudowa i	liczba	5.274.599,29	2009-2014	wzrost	Administracja Oświaty, UM

doposażenie obiektów bazy oświatowej w ciągu ostatnich 5 lat					w Kluczborku (GM)
Stopień praktycznego wykorzystania zdobytych kwalifikacji nauczycieli w placówkach gminnych	%	0	2014	wzrost	Administracja Oświaty

5.2.6. Cel operacyjny: Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

Cel operacyjny II.6	Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich
	1. Racjonalne gospodarowanie przestrzenią: a. projekt: działania dążące do: koncentracji zabudowy / zahamowania rozlewania się zabudowy; b. projekt: działania dążące do zachowania ładu przestrzennego (jednolitości zabudowy); 2. Wspieranie pozarolniczej aktywności gospodarczej z wykorzystaniem lokalnych zasobów: a. projekt: wioski tematyczne; b. projekt: rękodzieło; c. projekt: agroturystyka, ekoturystyka. 3. Aktywizacja społeczna i integracja mieszkańców obszarów wiejskich: a. projekt: aktualizacja założeń Gminnego Konkursu Odnowy Wsi; b. projekt: współpraca w ramach Lokalnych Grup Działań; c. projekt: modernizacja i doposażenie istniejących świetlic wiejskich, d. projekt: szkolenia dla mieszkańców obszarów wiejskich; e. projekt: podniesienie kompetencji sołtysów 4. Wsparcie organizacji pozarządowych zajmujących się rozwojem obszarów wiejskich. 5. Poprawa dostępności i jakości podstawowych usług komunalnych dla mieszkańców wsi (wodociąg, kanalizacja, przydomowe oczyszczalnie, drogi, gazyfikacja i inne).

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego II.6: Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Rok bazowy	Wartość w roku bazowym	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Zmodernizowane i doposażone obiekty świetlic wiejskich w ciągu ostatnich 5 lat	liczba	2007-2014	9	nie mniej niż	UM w Kluczborku (GM, OW, FS)
Wyjazdy studyjne	liczba	2014	0	wzrost	UM w Kluczborku (OW)
Szkolenia i warsztaty związane ze zrównoważonym rozwojem obszarów wiejskich	liczba osób	2014	0	wzrost	UM w Kluczborku (OW)
Liczba wiosek tematycznych oferujących zajęcia edukacyjne	liczba	2014	3	wzrost	UM w Kluczborku (IE), LGD Dolina Stobrawy
Gospodarstwa agroturystyczne i ekoturystyczne	liczba	2014	5	wzrost	UM w Kluczborku (IE, OW)
Mieszkańcy obszarów wiejskich mający dostęp do kanalizacji (w tym przydomowe oczyszczalnie)	%	2014	45,8 %	Wzrost 67 %	UM w Kluczborku (GM)
Środki finansowe przekazane w ramach dotacji dla organizacji pozarządowych na rozwój obszarów wiejskich	zł	2014	0	wzrost	UM w Kluczborku (IE)

5.3. Aktywne i nowoczesne społeczeństwo

CEL STRATEGICZNY III

AKTYWNE I NOWOCZESNE SPOŁECZEŃSTWO

Społeczeństwo stanowi największy i najważniejszy potencjał gminy Kluczbork osoby młode i starsze uczestniczą w różnych sferach życia i są aktywne na rynku pracy. Silne więzi międzypokoleniowe i stabilne rodziny wzmacniają struktury życia społecznego w gminie.

Gmina Kluczbork podobnie jak Województwo opolskie jest regionem, w którym zachodzą istotne zmiany demograficzne, społeczeństwo starzeje się, dlatego tak ważne jest przygotowanie atrakcyjnej oferty dla osób starszych, uwzględniającej usługi opiekuńcze, rehabilitacyjno-lecznicze oraz usługi o charakterze kulturalno-turystycznym⁴.

Tworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego, w tym sektora e-usług, jest również elementem wpływającym na wzrost atrakcyjności regionu, w województwie opolskim sektor ten nie jest jeszcze dostatecznie rozwinięty i konkurencyjny.

W najbliższych latach przewiduje się silny rozwój usług telekomunikacyjnych i rozwiązań związanych z cyfryzacją (informatyzacją) kraju, zwłaszcza dalszy rozwój elektronicznej gospodarki, _ot spo, cyfrowych usług publicznych (e-administracji), e-PUAP i telepracy (pracy na odległość). Przyspieszona cyfryzacja kraju będzie miała istotne znaczenie dla rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych⁵.

Zgodnie z Narodową Strategią Integracji dla Polski wykluczenie społeczne to brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a szczególnie dla osób ubogich”. W gminie Kluczbork kontynuowane będą programy takiej jak Rodzina +, gmina Kluczborka dla Seniora.

Istotnym zagadnieniem jest angażowanie się w działania prozdrowotne, ponieważ stan zdrowia mieszkańców oraz dostęp do usług zdrowotnych stanowi o jakości życia w gminie.

⁴ Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego

⁵ Strategia Rozwoju Kraju 2020

5.3.1. Cel operacyjny: Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego

Cel operacyjny III.1	Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego
Działania	1. Wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych i wolontariatu: a. projekt: stworzenie bazy wolontariuszy; b. projekt: propagowanie idei wolontariatu w szkołach; c. projekt: dotacje, szkolenia. d. projekt: wolontariat 50 + 2. Wspieranie inicjatyw lokalnych: a. projekt: Wprowadzenie budżetu obywatelskiego. 3. Wzmacnianie poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców. 4. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu: a. projekt: edukacja informatyczna mieszkańców; b. projekt: _ot spot w Rynku, w Parku Miejskim, na zbiorniku Kluczbork i innych miejscach c. projekt: zwiększanie dostępności do Internetu na terenie gminy 5. Zwiększanie udziału społeczeństwa w rządzeniu: a. projekt: Rada Seniorów; b. projekt: Rada Młodzieżowa; c. projekt: Konwent Sołtysów; d. projekt: Rada Przedsiębiorców (działania na rzecz społecznej odpowiedzialności biznesu).

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego III.1: Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Wolontariusze zarejestrowani w bazie wolontariuszy	liczba	0	2014	wzrost	UM w Kluczborku (IE)
Zrealizowane zadania w ramach budżetu obywatelskiego	liczba / kwota	0	2014	wzrost	UM w Kluczborku (IE)
Frekwencja w wyborach do JST	%	39,55 %	2010	wzrost	GUS / PKW

Hotspoty na terenie gminy	liczba	0	2014	wzrost	UM w Kluczborku (IE, GM)
Działania realizowane przy współpracy z Radą Seniorów/ Radą Młodzieżową / Konwentem Sołtysów / Radą Przesiębiorców	liczba	10	2014	wzrost	UM w Kluczborku (IE)
Liczba organizacji pozarządowych mających siedzibę na terenie gminy	liczba	120	2014	wzrost	UM w Kluczborku (IE)

5.3.2. Cel operacyjny: Zapobieganie wykluczeniu społecznemu

Cel operacyjny III.2	Zapobieganie wykluczeniu społecznemu
Działania	1. Rozwijanie systemu pomocy społecznej i działań socjalnych. a. projekt :tworzenie programów osłonowych 2. Umożliwienie osobom niepełnosprawnym udziału w życiu społeczności lokalnej. 3. Wsparcie dla rodzin wielodzietnych: a. Projekt: Rodzina + 4. Stworzenie oferty wsparcia, integracji i aktywizacji osób starszych i niepełnosprawnych: a. projekt: Dzienny dom Pobytu b. projekt: Zakład Aktywności Zawodowej; c. projekt: Gmina Kluczbork dla Seniora; d. projekt: teleopieka; e. projekt: wsparcie dla budowa hospicjum stacjonarnego f. projekt: wsparcie dla osób z chorobą Alzheimera 5. Przeciwdziałanie alkoholizmowi i narkomanii wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. a. Projekt: realizacja programu przeciwdziałania 6. Wspieranie rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, zagrożonych przemocą oraz problemami opiekuńczo – wychowawczymi

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego III.2: Zapobieganie wykluczeniu społecznemu

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Działania umożliwiające osobom niepełnosprawnym brać aktywny udział w życiu społecznym	liczba	10	2014	wzrost	OPS, ŚDS
Liczba rodzin korzystających z programu Kluczbork dla Rodziny +	liczba	340	2014	wzrost	OPS
Ilość udzielonych ulg w programie Kluczbork dla Rodziny +	liczba	2 000	2014	wzrost	Partnerzy programu
Osoby objęte programem zapewnienie niezbędnego ubrania dla dzieci z rodzin wielodzietnych	liczba	200	2014	spadek	OPS
Seniorzy korzystający z Dziennego Domu Pobytu	liczba	0	2014	wzrost	OPS
Osoby niepełnosprawne aktywizowane w Zakładzie Aktywności Zawodowej	liczba	0	2014	wzrost	Środowiskowy Dom Samopomocy, OPS
Osoby objęte programem Gmina Kluczbork dla Seniora	liczba	1 180	2014	wzrost	UM w Kluczborku

Ilość udzielonych ulg w programie Gmina Kluczbork dla Seniora	liczba	1 400	2014	wzrost	UM w Kluczborku
Osoby korzystające z teleopieki	liczba	10	2014	wzrost	OPS
Realizacja programu przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii wśród dzieci, młodzieży i dorosłych	liczba	100 %	2014	100%	UM w Kluczborku (GM), ŚDS, OPS
Realizacja programu wspierania rodziny	procent	100	2014	100	OPS
Osoby objęte programem w zakresie dożywiania	liczba	480	2014	spadek	OPS

5.3.3. Cel operacyjny: Zdrowie

Cel operacyjny III.3	Zdrowie
Działania	1. Profilaktyczne programy zdrowotne: a. projekt: szczepienia przeciw HPV; b. projekt: szczepienia przeciw meningokokom; c. projekt: inne szczepienia dla dzieci (np.pneumokoki) d. projekt: promocja badań profilaktycznych i zdrowego trybu życia. e. Projekt: badania metodą integracji sensorycznej i badania metodą Tomatisa

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego III.3: Zdrowie

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Osoby objęte programem szczepień profilaktycznych	Procent	65%	2014	nie mniej niż 80%	UM w Kluczborku
Osoby objęte badaniami profilaktycznymi	Procent	0	2014	nie mniej niż 60 %	UM w Kluczborku

5.4. Kształtowanie przestrzeni sprzyjającej rozwojowi społeczno-gospodarczemu gminy

CEL STRATEGICZNY IV KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI SPRZYJAJĄCEJ ROZWOJOWI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEMU GMINY

Stan zabytków i obiektów ujętych w ewidencji zabytków uległ znaczącej poprawie niemniej jednak potrzeby wciąż są duże, dlatego konieczne jest kontynuowanie programu rewitalizacji.

U podstaw właściwie zaplanowanego procesu rewitalizacji leżeć powinny odpowiednie założenia, potwierdzające jego skalę oraz planowane skutki w kontekście obserwowanych wskaźników społeczno-gospodarczych. Znaleźć się tu powinien jasno określony cel (ewentualnie wstępne założenia) rewitalizacji, oparty na obserwacji bieżących zjawisk rzeczywistości społecznej oraz na dominujących trendach w odniesieniu do sposobów traktowania przestrzeni wymagających rewitalizacji. Na ich podstawie określa się oczekiwane wskaźniki i skutki procesu rewitalizacji, prowadzące do podniesienia atrakcyjności danego obszar i polepszenia warunków życia na nim⁶.

Kontynuowane będą programy wspierające wspólnoty mieszkaniowe przy remontach budynków ujętych w rejestrze zabytków.

Zrewitalizowana infrastruktura obszarów zaliczanych do kulturowego dziedzictwa Kluczborka i całego regionu stanowić będzie podstawę do zaoferowania wszystkim mieszkańcom gminy, a także wzrastającej liczbie turystów interesującego sposobu spędzania wolnego czasu, przy okazji organizowanych wydarzeń kulturalnych.

Rozwój społeczno-gospodarczy gminy musi odbywać się zgodnie z zasadą poszanowania środowiska naturalnego.

⁶ Poradnik mieszkaniowy. Strategia mieszkaniowa i programy rewitalizacji, pod red. J. Fiszer, Halcrow Fox Konsultingowe Biuro Usług Habitat, Tom I, Wyd. Fundusz Współpracy Brytyjski Fundusz Know-How Program Wspierania Samorządów Lokalnych, Warszawa 2000, s. 131-150.

5.4.1. Cel operacyjny: Poprawa ładu przestrzennego i rewitalizacja gminy Kluczbork

Cel operacyjny IV.1	Poprawa ładu przestrzennego i rewitalizacja gminy Kluczbork
Działania	1. Rewitalizacja obszarów kluczowych dla rozwoju gminy: a. projekt: wdrażanie Lokalnego Programu Rewitalizacji; b. projekt: rewitalizacja obszarów zdegradowanych i przemysłowych (np. Fampira); c. projekt: zagospodarowanie Parku Miejskiego i Lasu komunalnego; d. projekt: rewitalizacja osiedli mieszkaniowych. e. Projekt: park dla psów f. Prace restauratorskie i konserwatorskie budynków ujętych w rejestrze zabytków oraz budynków o potwierdzonej wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym (ujęte w ewidencji zabytków), w tym ich adaptacja na cele: gospodarcze, społeczne, edukacyjne, turystyczne lub kulturalne, przyczyniające się do tworzenia miejsc pracy. 2. Ochrona zabytków: a. projekt: dotacje na remonty obiektów zabytkowych; b. projekt: aktualizacja programu ochrony zabytków oraz rejestru zabytków; 3. Gospodarowanie mieszkaniowym zasobem gminy: a. projekt: budowa nowych mieszkań komunalnych i socjalnych; b. projekt: remonty, modernizacje i adaptacje istniejących mieszkań komunalnych i socjalnych. 4. Zwiększenie świadomości społecznej w zakresie ładu przestrzennego.

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego IV.1: Poprawa ładu przestrzennego i rewitalizacja gminy Kluczbork

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Rewitalizacja obiektów na terenie gminy przeprowadzona w ciągu ostatnich 5 lat	liczba obiektów	60	2009-2014	wzrost	UM w Kluczborku (GM)

Środki finansowe przekazane w ramach dotacji na remonty obiektów zabytkowych	zł	1.843.340	2009-2014	nie mniej niż 100 tys zł na rok w okresie realizacji strategii	UM w Kluczborku (GM)
Liczba oczekujących na mieszkania socjalne i komunalne	liczba	130	2014	Spadek	
Liczba nowych (pozyskanych wybudowanych) lokali komunalnych i socjalnych	Liczba	41	2009-2014	50 do 2020	
Środki finansowe na remonty i modernizację gminnego zasobu mieszkaniowego	kwota	205 000	2014	wzrost	
Szkolenia, warsztaty, konkursy i inne działania dotyczące dbałości o ład przestrzenny	liczba	0	2014	wzrost	UM w Kluczborku (GG, IE)

5.4.2. Cel operacyjny: Poprawa jakości środowiska przyrodniczego

Cel operacyjny IV.2	Poprawa jakości środowiska przyrodniczego
Działania	- Włączenie społeczeństwa w działania na rzecz ochrony środowiska: - projekt: podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zgodnie z zasadą: „myśl globalnie, działaj lokalnie”; - projekt: rozwój sieci szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych na terenach interesujących przyrodniczo, - projekt: wzmocnienie roli rekreacyjnej zieleni - stworzenie parku dla psów, - Przeciwdziałanie i usuwanie skutków zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych: - projekt: wsparcie spółki wodnej; - projekt: wsparcie procesu usuwania wyrobów zawierających azbest(pokryć dachowych, rurociągów) - Kształtowanie systemu przyrodniczego, ochrona krajobrazu i bioróżnorodności. - projekt: urządzenie i utrzymanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień i parków, - projekt: prowadzenie ciągłej kampanii edukacyjno - informacyjnej w celu podnoszenia świadomości w zakresie

	celów i korzyści ze zrównoważonej gospodarki leśnej 4. Wsparcie działań na rzecz niskoemisyjnej gospodarki: a. projekt: dotacje na wymianę kotłów grzewczych na ekologiczne źródła energii; b. projekt: wprowadzanie zapisów dot. ekologicznych systemów grzewczych w mpzp 5. Rozwój systemu gospodarki odpadami. a. projekt: prowadzenie ciągłej kampanii edukacyjno – informacyjnej w celu podnoszenia świadomości w zakresie selektywnej zbiórki odpadów b. projekt: modernizacja, doskonalenie istniejącego systemu gospodarki odpadami komunalnymi, c. projekt: systematyczne zwiększanie ilości PSZOK 6. Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej: a. projekt: sieć wodociągowa; b. projekt: poprawa jakości gospodarki wodno-ściekowej w gminie Kluczbork. c. Projekt: rozbudowa i modernizacja infrastruktury kanalizacji deszczowej d. projekt: budowa sieci kanalizacji sanitarnej w Kujakowicach Górnych i Dolnych e. projekt: kontynuacja budowy sieci kanalizacji sanitarnej w Bogacicy f. projekt: przydomowe oczyszczalnie ścieków g. projekt: sieć gazowa h. projekt: wymiana oświetlenia w gminie na ledowe
--	---

Wskaźniki realizacji celu operacyjnego IV.2: Poprawa jakości środowiska przyrodniczego

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość w roku bazowym	Rok bazowy	Wartość / trend w roku docelowym (2020)	Źródło
Działania podjęte w celu zwiększenia zaangażowania społecznego na rzecz ochrony środowiska	liczba	1	2014	wzrost	UM w Kluczborku (OŚ, IE)
Środki finansowe przekazane w ramach dotacji na wymianę kotłów grzewczych na ekologiczne źródła energii	zł	42.400	2014	wzrost	UM w Kluczborku (OŚ)
Ilość odpadów wysegregowanych z ogólnej masy	%	4,65%	2014	wzrost	UM w Kluczborku (OŚ)

odpadów komunalnych wytworzonych przez mieszkańców					
Utrzymanie urządzeń melioracyjnych	%	12	2014	25	UM w Kluczborku (OŚ)
Zwiększenie liczby członków Spółki Wodnej	Liczba	245	2014	500	UM w Kluczborku (OŚ) Spółka Wodna
Zwiększenie retencji	m ³	3800	2014	6000	UM w Kluczborku (OŚ)
Mieszkańcy obszarów wiejskich mający dostęp do kanalizacji (w tym przydomowe oczyszczalnie)	%	45,8 %	2014	Wzrost 67 %	UM w Kluczborku (GM)
Nakłady finansowe związane z realizacją zadań mających na celu poprawę jakości gospodarki wodno-ściekowej w gminie Kluczbork	zł	0	2014	35 mln. zł	Hydrokom Sp. z o.o

6. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII

6.1. Zasady realizacji Strategii

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. będzie realizowana z poszanowaniem zasad obowiązujących w ramach Polityki Spójności UE oraz zasad wskazanych w krajowych dokumentach strategicznych, m.in. w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020.

Głównymi zasadami przygotowania i realizacji Strategii są⁷:

- **zasada koncentracji (geograficznej i tematycznej)** – oznaczająca skoncentrowanie ograniczonych zasobów finansowych i organizacyjnych na wyodrębnionych obszarach geograficznych, w których potrzebna jest zewnętrzna interwencja dla pełnego wykorzystania potencjałów rozwojowych, jak również polegająca na skoncentrowaniu interwencji na działaniach zorientowanych na strategiczne dziedziny

⁷ Zob. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020...

decydujące o konkurencyjności regionów/terytoriów w dłuższym horyzoncie czasowym lub ograniczeniu interwencji do określonych działań/projektów;

- **zasada partnerstwa i współpracy** – rozumiana jako współudział, współdecydowanie i współodpowiedzialność podmiotów publicznych (tj. instytucji krajowych, regionalnych, lokalnych) i niepublicznych za realizację celów Strategii, jak również współpraca (oparta na wzajemnym zaufaniu) w realizacji wspólnych przedsięwzięć, a także monitorowaniu i ewaluacji działań w ramach realizacji Strategii;
- **zasada koordynacji** – oznaczająca ścisłe i kompleksowe powiązanie działań różnych podmiotów publicznych i niepublicznych realizujących zróżnicowane przedsięwzięcia rozwojowe za pośrednictwem zespołu instrumentów o charakterze instytucjonalnym, prawnym i planistycznym;
- **zasada subsydiarności** – zakładająca planowanie i realizację celów Strategii przez różne podmioty, na możliwie najniższym poziomie administracyjnym gwarantującym najwyższą efektywność jej realizacji;
- **zasada wieloszczeblowego zarządzania procesami rozwoju regionalnego** – odnosząca się do zinstytucjonalizowanej sieci powiązań na poziomie europejskim – krajowym – regionalnym – lokalnym, umożliwiającej większe zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych w realizację Strategii;
- **zasada zintegrowanego podejścia terytorialnego** (*place-based approach*) – dotycząca lepszego wykorzystania ukrytych lub niewłaściwie wykorzystywanych zasobów (w tym zasobów ludzkich), oraz specjalizacji terytoriów o różnym poziomie rozwoju, bazująca na wewnętrznym (endogenicznym) potencjale rozwojowym i odpowiadająca na specyficzne potrzeby województwa oraz umożliwiająca realizację interwencji odpowiadających na wyzwania rozwojowe dostosowane do lokalnych uwarunkowań;
- **zasada podejmowania decyzji w oparciu o rzetelne informacje** – gwarantująca realizację Strategii w kontekście obiektywnych faktów, danych, wniosków i rekomendacji oraz ekonomiczno-społecznych teorii naukowych (*evidence based policy*) za pomocą przejrzystego i sprawnego systemu monitorowania i ewaluacji;
- **zasada zrównoważonego rozwoju** – oznaczająca integrowanie celów i wymogów ochrony środowiska z innymi politykami, strategiami i działaniami.

6.2. Model realizacji Strategii

Skuteczność wdrażania Strategii będzie uzależniona od czynników wewnętrznych i zewnętrznych, do których należą:

- powiązanie polityki rozwoju prowadzonej przez samorząd gminny z politykami wdrażanymi na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym;
- koordynacja działań wszystkich partnerów procesu wdrażania Strategii;
- konsekwencja władz gminnych kolejnych kadencji w realizacji przyjętych kierunków rozwoju gminy;
- stopień utożsamiania się mieszkańców województwa i aktorów lokalnych ze Strategią;
- stabilność sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie, kraju, w poszczególnych państwach Unii Europejskiej oraz świata.

W celu skutecznej realizacji Strategii wykorzystane zostaną mechanizmy w zakresie zarządzania, współpracy i koordynacji, jak również monitorowania i ewaluacji w tym:

- **sprawny system współpracy i koordynacji** uwzględniający:
 - instrumenty zapewniające spójność działań podejmowanych lokalnie z wojewódzkimi, krajowymi politykami publicznymi,
 - narzędzia na rzecz podnoszenia świadomości i zwiększania udziału mieszkańców gminy oraz aktorów lokalnych w osiąganiu celów rozwojowych, w tym także rozwijanie partnerskiej współpracy.
- **sprawny system monitorowania i ewaluacji** pozwalający na bieżącą i rzetelną weryfikację stopnia osiągania celów strategicznych województwa opolskiego.

6.3. Podmioty zaangażowane w realizację Strategii

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Kluczbork 2015 – 2020 będzie realizowana przez wiele instytucji, organizacji, podmiotów działających lokalnie i na rzecz gminy. Podmiotem odpowiedzialnym za realizację, wdrażanie i osiąganie zamierzonych celów Strategii jest Urząd Miejski w Kluczborku, w imieniu którego działa Burmistrz Miasta Kluczborka.

W realizację Strategii włączone będzie szerokie grono partnerów reprezentujących m.in. jednostki organizacyjne i pomocnicze Gminy Kluczbork, organizacje pozarządowe, instytucje społeczno-gospodarcze, przedsiębiorcy i instytucje otoczenia biznesu. Istotna także będzie współpraca ponadlokalna, w tym współpraca zagraniczna z miastami partnerskimi oraz z innymi samorządami, instytucjami i środowiskami społeczno-gospodarczymi. Wydziały

i referaty Urzędu Miejskiego w Kluczborku, poprzez swoje plany pracy, zobowiązane będą do wdrażania zapisów ujętych w Strategii. Współpraca wymienionych środowisk jest warunkiem koniecznym dla osiągnięcia celów w niej założonych.

6.4. Finansowanie realizacji Strategii

Ogólny i kierunkowy charakter dokumentu, niezakończona dyskusja na temat nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej oraz wstępne projekcje w zakresie alokacji środków krajowych na rozwój regionalny sprawiają, że sposób finansowania realizacji Strategii można określić jedynie w sposób ramowy poprzez wskazanie przyszłych źródeł finansowania oraz wskazanie uwarunkowań ich pozyskania i absorpcji.

Finansowanie realizacji Strategii będzie oparte w szczególności o:

- publiczne środki zagraniczne, w tym pochodzące z funduszy europejskich oraz instrumentów finansowych UE;
- publiczne środki lokalne, regionalne i krajowe, w tym środki budżetu gminy, budżetu województwa, budżetu państwa (w tym fundusze celowe) oraz innych jednostek sektora finansów publicznych;
- środki prywatne.

6.5. Monitorowanie i ewaluacja Strategii

6.5.1. Monitorowanie

Monitorowanie Strategii oparte jest o system wskaźników, które zostały wybrane w odniesieniu do postawionych celów, a następnie określono wartości tych wskaźników – obecne i docelowe. Proces monitorowania jest więc ściśle powiązany z planowaniem. Wskaźniki zostały opracowane częściowo na podstawie statystyki publicznej, a częściowo opierają się na danych zbieranych przez Urząd.

Funkcję zarządzającego i koordynującego realizację Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Kluczbork 2015-2020 będzie pełnił zespół ds. Strategii powołany odpowiednim zarządzeniem przez Burmistrza Miasta Kluczborka. Do zadań Zespołu będzie należeć bieżące monitorowanie realizacji Strategii w tym m. in.:

- zbieranie danych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach Strategii,

- zapewnienie zgodności realizacji Strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu,
- sprawdzenie czy założone wskaźnik realizacji Strategii zostały osiągnięte,
- wdrażanie działań korygujących i zapobiegawczych w odniesieniu do przyjętych wskaźników
- identyfikacja ewentualnych opóźnień lub nieprawidłowości w realizacji zadań i działań;
- przygotowanie wniosków z systematycznie prowadzonego procesu monitorowania dokumentu strategicznego, które mogą być podstawą do aktualizacji obowiązującej Strategii;
- przygotowanie wniosków z prowadzonego monitoringu, które mogą być również podstawą do przyjęcia założeń rozwoju strategicznego w następnym okresie.

Dla właściwej oceny, Burmistrz może tworzyć grupy robocze, korzystać z opinii niezależnych ekspertów lub usług innych instytucji. Zespół będzie sporządzał Raport z realizacji Strategii raz na dwa lata.

6.5.2. Ewaluacja

Najogólniej ewaluację zdefiniować możemy jako badanie społeczno-ekonomiczne, realizowane w celu oceny jakości i efektów prowadzonych działań. Ocena taka dokonywana jest w oparciu o odpowiednie kryteria. Najczęściej stosowanymi kryteriami w procesie ewaluacji są: skuteczność, efektywność, użyteczność, trwałość i trafność. W celu przeprowadzenia oceny ewaluacja posługuje się odpowiednio dobranymi metodami badań społecznych i ekonomicznych. Istotną cechą ewaluacji jest jej użytkowy charakter. Głównym celem badania ewaluacyjnego nie jest bowiem jedynie zwiększanie zasobu wiedzy teoretycznej, ale przede wszystkim poprawianie jakości wdrażanych interwencji.

Ewaluacja wewnętrzna to ocena realizowana przez podmioty zaangażowane we wdrażanie danej interwencji. Zaletami takiego podejścia są relatywnie niższe koszty, dobra znajomość charakterystyki ewaluowanej interwencji, a także łatwiejszy dostęp do informacji niezbędnych do przeprowadzenia badania. Słabe strony ewaluacji wewnętrznej to ewentualny brak specjalistycznej wiedzy potrzebnej do dokonania części analiz oraz ryzyko uzyskania nieobiektywnych wyników ewaluacji z powodu niskiego poziomu niezależności zespołu badawczego. Ewaluacja wewnętrzna wymaga również większego, niż w przypadku ewaluacji zewnętrznej, nakładu pracy i czasu. Instytucja, która realizuje badanie, jest natomiast silniej zmotywowana do wykorzystania wyników.

Ewaluacja to określenie wartości danego zjawiska lub procesu w oparciu o odpowiednie kryteria. Kryteria ukierunkowują uwagę oceniającego na kwestie najistotniejsze dla danego projektu (programu). Zastosowanie różnych kryteriów może prowadzić do skrajnie różnych ocen. Przykładowo projekt może być uznany za skuteczny, ponieważ osiągnął zakładane cele, ale jest nieefektywny, bo zaangażowane zostały nadmierne zasoby, lub nieużyteczny, bo nie zaspokaja potrzeb beneficjentów.

Najczęściej stosowanymi kryteriami ewaluacyjnymi są: skuteczność, efektywność, użyteczność, trafność i trwałość. Poniższa tabela syntetycznie definiuje wyżej wymienione kryteria.

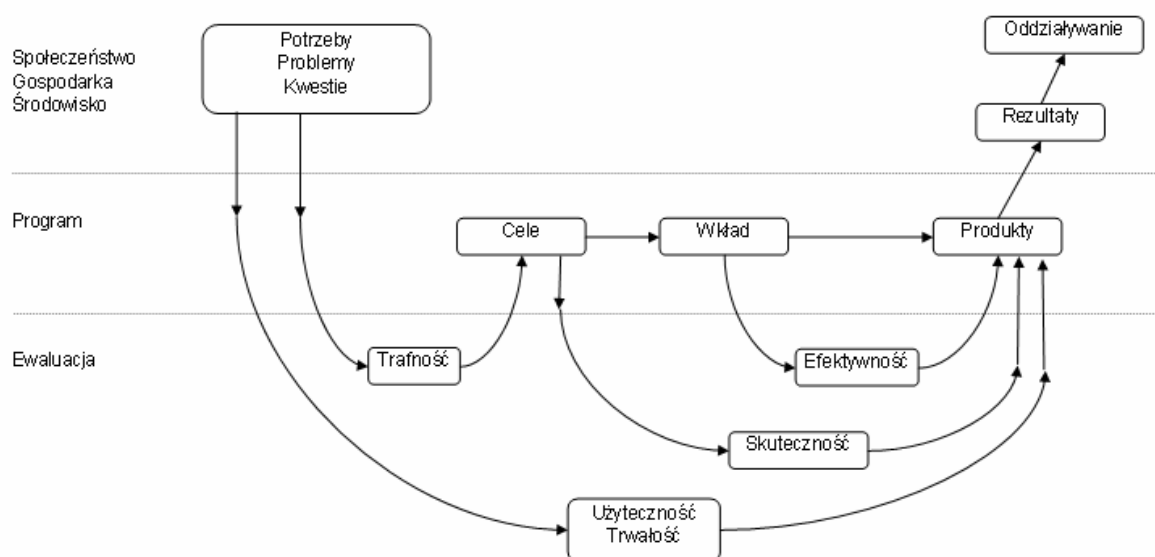
Tabela 13. Kryteria ewaluacyjne. Źródło: Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.

Nazwa kryterium	Opis
Trafność (<i>relevance</i>)	Ocenia adekwatność planowanych celów interwencji i metod jej wdrażania do problemów i wyzwań społeczno-ekonomicznych, które zostały zidentyfikowane w diagnozie. Analiza tego kryterium jest prowadzona przed rozpoczęciem i w pierwszych fazach wdrażania interwencji.
Skuteczność (<i>effectiveness</i>)	Ocenia stopień realizacji zakładanych celów (czy osiągnięto to, co zaplanowano), skuteczność użytych metod, instytucji oraz wpływ czynników zewnętrznych na ostateczne efekty.
Efektywność (<i>efficiency</i>)	Ocenia relację między nakładami, kosztami, zasobami (finansowymi, ludzkimi, administracyjnymi) a osiągniętymi efektami interwencji.
Użyteczność (<i>utility</i>)	Ocenia całość rzeczywistych efektów wywołanych przez interwencję (zarówno tych planowanych, jak i nieplanowanych, tzw. ubocznych), odnosząc je do wyzwań

	społeczno-ekonomicznych (często już zmienionych w czasie). W odróżnieniu od kryterium trafności, ocena użyteczności jest prowadzona po zamknięciu interwencji lub w jej końcowej fazie wdrażania.
Trwałość (sustainability)	Ocenia ciągłość efektów (przede wszystkim pozytywnych) danej interwencji w perspektywie średnio- i długookresowej (a więc po zakończeniu interwencji).

Relacje między celami strategii, sytuacją społeczno-gospodarczą, a kryteriami stosowanymi w procesie ewaluacji trafnie przedstawia poniższy rysunek.

Wykres 25. Zastosowanie kryteriów ewaluacyjnych w logice realizacji strategii. Źródło: Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.

Ewaluacja *ex-post* jest społeczno-ekonomicznym badaniem oceniającym znaczenie przeprowadzonej interwencji w zakresie realizacji potrzeb, na które miała odpowiadać, jak również oceniającym jej niezamierzone efekty. Tego typu badanie dokonywane jest po zakończeniu realizowanej interwencji. W odniesieniu do praktyk przyjętych w UE ewaluacja *ex-post* powinna być realizowana nie później niż 3 lata po zakończeniu działań. Podejmując

się tego typu badania, ewaluator jest zainteresowany całościową oceną interwencji, dlatego też ewaluację *ex-post* często określa się mianem ewaluacji podsumowującej (*summative evaluation*).

Specyfika ewaluacji *ex-post* polega na tym, że w badaniu uwzględnione zostają realne efekty wprowadzonych interwencji. Poprzez porównanie tego, co powinno zostać osiągnięte, dzięki określonym działaniom, z tym, co faktycznie osiągnięto, możliwa jest odpowiedź na pytanie: czy cele interwencji zostały zrealizowane?, a jeżeli tak, to w jakim stopniu.

Weryfikowana jest, tym samym, przyjęta na etapie programowania, teoria zmiany. Ocena dokonywana w ramach ewaluacji *ex-post* może zostać przeprowadzona na ogół w oparciu o cztery kryteria:

- skuteczność – w ramach tego kryterium ewaluacja *ex-post* odpowiada na pytanie: czy?, a jeśli tak, to w jakim stopniu zostały osiągnięte cele zrealizowanej interwencji; w tym aspekcie ewaluacja *ex-post* podsumowuje więc sukcesy oraz niepowodzenia podjętych działań; ewaluator powinien skoncentrować się na ocenie mierzalnych efektów, a więc odnieść uzyskiwane skutki interwencji do zakładanych jako docelowych wielkości wskaźników (produktu i rezultatu);
- efektywność – badanie pozwala odpowiedzieć na pytanie, czy obserwowane po zakończeniu interwencji efekty mogły zostać osiągnięte za pomocą mniejszych kosztów;
- użyteczność – ewaluacja pozwala ocenić, na ile osiągnięte dzięki realizacji interwencji efekty odpowiadają rzeczywistym potrzebom czy wyzwaniom społeczno-gospodarczym; ewaluacja *ex-post* ocenia także efekty interwencji, które nie zostały przewidziane (pozytywne oraz negatywne);
- trwałość – ewaluacja *ex-post* pozwala ocenić, czy efekty będą utrzymywać się po zakończeniu interwencji, jak długo będą widoczne skutki interwencji, kogo będą dotyczyć i jaka będzie ich użyteczność po upływie określonego czasu.

Biorąc pod uwagę powyższe zdecydowano się na przeprowadzenie wewnętrznej ewaluacji *ex-post* Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Kluczbork 2015 – 2020 zgodnie z powyższymi założeniami.

7. Spis wykresów, map, zdjęć i tabel

7.1. Spis wykresów

Wykres 1. Procentowy udział respondentów ze względu na grupy wiekowe oraz miejsce zamieszkania (miasto, wieś). Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.	6
Wykres 2. Znaczenie poszczególnych zagadnień w procesie rozwoju gminy Kluczbork. Powstanie nowych miejsc pracy i Specjalna Strefa Inwestycyjna. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.....	7
Wykres 3. Znaczenie poszczególnych zagadnień w procesie rozwoju gminy Kluczbork. Infrastruktura komunalna w tym infrastruktura drogowa oraz pozyskiwanie środków zewnętrznych. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.	7
Wykres 4. Znaczenie poszczególnych zagadnień w procesie rozwoju gminy Kluczbork. Sprawna i przyjazna administracja i aktywne organizacje pozarządowe. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.	8
Wykres 5. Kwestie problemowe i stopień zagrożenia dla ich występowania w gminie Kluczbork wg. respondentów. Poziom bezrobocie, demografia. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.....	8
Wykres 6. Ocena warunków życia w gminie Kluczbork przez respondentów. Dostępność do handlu i usług, dostępność do infrastruktury sportowo – rekreacyjnej. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku	9
Wykres 7. Ocena warunków życia w gminie Kluczbork przez respondentów. Stan dróg, warunki do prowadzenia działalności gospodarczej. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.....	10
Wykres 8. Najistotniejsze według respondentów kierunki rozwoju dla gminy Kluczbork. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.	10
Wykres 9. Działania i przedsięwzięcia najważniejsze w ocenie respondentów do realizacji do 2020 r. Stwarzanie warunków do tworzenia nowych miejsc pracy, dokończenie obwodnicy Kluczborka. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.....	11
Wykres 10. Struktura użytkowania gruntów w Gminie Kluczbork. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.....	12
Wykres 11. Liczba mieszkańców Gminy Kluczbork w kolejnych latach. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.....	32
Wykres 12. Struktura wiekowa ludności w Gminie Kluczbork w 2013 r. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.....	33

Wykres 13. Kwota dotacji wykorzystana przez organizacje pozarządowe w poszczególnych latach w mln zł. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.....	37
Wykres 14. Źródła finansowania przedsięwzięć w ramach odnowy wsi w gminie Kluczbork w tys. zł, w poszczególnych latach. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku na podstawie sprawozdań grup odnowy wsi.	38
Wykres 15. Dominujące powody przyznania pomocy społecznej w Gminie Kluczbork. Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczborku.....	43
Wykres 16. Struktura rodzin korzystających z pomocy w gminie Kluczbork. Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczborku	44
Wykres 17. Liczba świadczeń, ilość osób korzystających w Gminie Kluczbork. Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczborku.....	45
Wykres 18. Bezrobotni w gminie Kluczbork w poszczególnych grupach wiekowych w 2012 r. Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Kluczborku.....	67
Wykres 19. Bezrobotni w gminie Kluczbork według czasu pozostawania bez pracy w 2012 r. Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Kluczborku.	67
Wykres 20. Bezrobotni w gminie Kluczbork według stażu pracy w 2012 r. Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Kluczborku.....	68
Wykres 21. Dochody budżetu Gminy Kluczbork w latach 2009 – 2017 w mln zł. Źródło: Wydział Finansowy Urząd Miejski w Kluczborku.....	71
Wykres 22. Wydatki budżetu Gminy Kluczbork w latach 2009 – 2017 w mln zł. Źródło: Wydział Finansowy Urząd Miejski w Kluczborku.....	71
Wykres 23. Struktura wydatków budżetu Gminy Kluczbork w 2013 roku. Źródło: Wydział Finansowy Urząd Miejski w Kluczborku	72
Wykres 24. Kierunki inwestowania w gminie Kluczbork w latach 2009 – 2014. Źródło: Wydział Finansowy Urząd Miejski w Kluczborku.....	73
Wykres 25. Zastosowanie kryteriów ewaluacyjnych w logice realizacji strategii. Źródło: Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.....	124

7.2. Spis map

Mapa 1. Uwarunkowania przestrzenne województwa opolskiego. Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. Opole 2012.	13
--	----

Mapa 2. Plan miasta Kluczborka. Źródło: opracowanie własne Urząd Miejski w Kluczborku.	14
---	----

Mapa 3. Mapa obszaru Natura 2000 „Łąki w okolicach Kluczborka nad Stobrawą”. Źródło: http://natura2000.gdos.gov.pl/ , 09.10.2014.	20
---	----

7.3. Spis zdjęć

Zdjęcie 1. Zrewitalizowany Park Miejski oraz informacja dotycząca nagrody za Najlepszą Przestrzeń Publiczną Województwa Opolskiego 2013. Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.	16
Zdjęcie 2. Zbiornik retencyjny Kluczbork. Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.	26
Zdjęcie 3. Kompostownia w Gotartowie. Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.	30
Zdjęcie 4. Adaptacja budynku w Gotartowie (przed i po) – koszt 1 300 000 zł, 20 mieszkań. Źródło: Miejski Zarząd Obiektów Komunalnych w Kluczborku.	40
Zdjęcie 5. Adaptacja budynku w Kluczborku na ul. Fabrycznej (przed i po) – koszt 2 700 000 zł, 32 mieszkania. Źródło: Miejski Zarząd Obiektów Komunalnych w Kluczborku.	41
Zdjęcie 6. Kompleks boisk sportowych wraz z szatniami i zapleczem socjalnym przy szkole podstawowej nr 2 w Kluczborku (przed i po). Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.	53
Zdjęcie 7. Wizualizacja Wojewódzkiego Kampusu Sportowo-Rekreacyjnego Stobrawa. Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.	54
Zdjęcie 8. Wojewódzki Kampus Sportowo-Rekreacyjny Stobrawa przed modernizacją w 2004 r. i po zakończeniu prac w 2012 r. Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.	54
Zdjęcie 9. Podstrefa Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Ligocie Dolnej w 2002 r. i w 2012 r. Źródło: Urząd Miejski w Kluczborku.	60

7.4. Spis tabel

Tabela 1. Zapotrzebowanie na energię elektryczną. Źródło: Wydział Gospodarki Miejskiej Urząd Miejski w Kluczborku.	24
Tabela 2. Dotacje celowe na modernizację lub budowę ogrzewania proekologicznego. Źródło: Referat Ochrony Środowiska i Leśnictwa, Urząd Miejski w Kluczborku.	25
Tabela 3. Przyrost naturalny w Gminie Kluczbork. Źródło: Wydział Spraw Obywatelskich i Społecznych, Urząd Miejski w Kluczborku.	31

Tabela 4. Liczba zachorowań w Gminie Kluczbork. Źródło: Powiatowa Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna, Kluczbork 2012.....	35
Tabela 5. Stan i wykorzystanie komunalnych zasobów mieszkaniowych w poszczególnych latach. Źródło: Miejski Zarząd Obiektów Komunalnych w Kluczborku.	39
Tabela nr 6. Korzystający ze świadczeń przyznawanych w ramach zadań własnych i zleconych. Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Kluczborku	44
Tabela 7. Liczba uczniów/wychowanków w poszczególnych placówkach oświatowych w roku szkolnym 2013/2014. Źródło: Administracja Oświaty w Kluczborku.....	47
Tabela 8. Liczba i struktura urodzeń w Gminie Kluczbork. Źródło: Wydział Spraw Obywatelskich i Obronnych Urząd Miejski w Kluczborku.....	49
Tabela 9. Kształtowanie się dochodów i wydatków oraz wykorzystanie środków unijnych i poziom zadłużenia w latach 2009 – 2017 w mln złotych. Źródło: Wydział Finansowy, Urząd Miejski w Kluczborku.....	70
Tabela 10. Wykaz projektów zrealizowanych przy udziale pozyskanych środków zewnętrznych. Źródło: opracowanie własne, Urząd Miejski w Kluczborku.....	74
Tabela 11. Zintegrowana analiza SWOT. Źródło: opracowanie własne przy współpracy z Uniwersytetem Łódzkim, Urząd Miejski w Kluczborku.....	76
Tabela 12. Cele strategiczne i cele operacyjne. Źródło: opracowanie własne przy współpracy z Uniwersytetem Łódzkim, Urząd Miejski w Kluczborku	92
Tabela 13. Kryteria ewaluacyjne. Źródło: Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.....	123